

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»: ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ
ΔΙΚΑΙΟ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
«Η ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΚΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ
ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΣΟΦΙΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥΛΗ
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια
A.M.: 7115M084

ΑΘΗΝΑ 2016

Στους γονείς μου και τη Χριστίνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Η ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ	
1. Η σημασία της επιμέτρησης της ποινής	5
2. Οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για την επιμέτρηση της ποινής	7
Ο γενικός κανόνας του άρθρου 79 Π.Κ.	7
3. Λόγοι μείωσης της ποινής	10
4. Ελαφρυντικές περιστάσεις	13
5. Συρροή λόγων μείωσης της ποινής	19
6. Εγκληματίες υπότροποι και καθ' έξη	19
7. Η επιμέτρηση της ποινής σε περίπτωση συρροής	22
7.1. Αληθινή συρροή εγκλημάτων – Συστήματα Επιμέτρησης	24
7.2. Φαινομενική συρροή ή συρροή νόμων	31
8. Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα	36
9. Υπολογισμός του χρόνου προσωρινής κράτησης	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	
1. Φύση της διαδικασίας	40
1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός προπαρασκευαστικών αποφάσεων	41
1.2. Εννοιολογικός προσδιορισμός των αθωωτικών αποφάσεων	43
2. Εκτέλεση των καταδικαστικών αποφάσεων	44
3. Αμφιβολίες για την ταυτότητα του κατηγορουμένου	51
4. Αμφιβολίες σχετικά με το είδος και τη διάρκεια της ποινής	51
5. Χρόνος έναρξης και λήξης της έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής	52

6. Η μετατροπή της ποινής	53
7. Η αναστολή εκτέλεσης της ποινής	57
8. Η απόλυση του καταδίκου υπό όρο	61
9. Ανάκληση της απόλυσης υπό όρο	66
10. Άρση της απόλυσης υπό όρο	67
11. Συνέπειες της μη ανάκλησης της απόλυσης υπό όρο	68
ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ	
12. Παύση της εκτέλεσης της ποινής	68
12.1. Ο θάνατος του καταδίκου	68
12.2. Η απονομή χάριτος	70
13. Εξάλειψη της ποινής	72
13.1. Αμνηστία	72
13.2. Παραγραφή της ποινής	73
14. Χαρακτηρισμός της πράξης ως ανέγκλητης	77
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	79

Πρόλογος

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η προσέγγιση δύο κεντρικών ζητημάτων του Ποινικού Δικαίου. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η επιμέτρηση της ποινής, στην οποία προβαίνει το Δικαστήριο κατά το στάδιο της επιβολή της. Το τμήμα αυτό της εργασίας, περιλαμβάνει τους γενικούς ρυθμιστικούς κανόνες επιμέτρησης της ποινής, του ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου. Σε κάθε περίπτωση, η επιμέτρηση της ποινής πρέπει να εξυπηρετεί την αποστολή του ποινικού δικαίου, δηλαδή, αφ' ενός τη γενική πρόληψη του κακού, να αποτρέψει άλλους από το να θελήσουν να αδικήσουν και αφ' ετέρου την ειδική πρόληψη, να αποτρέψει το συγκεκριμένο άτομο από το να ξαναεγκληματήσει.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζεται η εκτελεστότητα των ποινικών αποφάσεων στο ελληνικό δικαιοσύνη σύστημα, που αφορά το δίκαιο εκτέλεσης του εν ευρεία Ποινικού Δικαίου. Το τμήμα αυτό περιλαμβάνει κανόνες δικαίου που περιέχονται στα άρθρα 546 επόμενα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εκτελεσθούν οι εκδοθείσες αποφάσεις των Ποινικών Δικαστηρίων, προσδιορίζοντας παράλληλα τα όργανα, που έχουν αρμοδιότητα να κρίνουν όλα τα σχετιζόμενα με την εκτέλεση των εν λόγω αποφάσεων ζητήματα. Στο τμήμα αυτό της εργασίας εξετάζονται σχετικά με το ζήτημα της εκτελεστότητας των ποινικών αποφάσεων και οι εξής θεσμοί του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ήτοι: η μετατροπή της ποινής, η αναστολή της ποινής και η απόλυση του καταδίκου υπό όρο. Επίσης, πραγματοποιείται μία σύντομη ανάπτυξη σχετικά με το τέλος των ποινών κατά το στάδιο της έκτισής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Η ΕΠΙΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

1. Η σημασία της επιμέτρησης της ποινής

Η δίκαιη επιμέτρηση όχι μόνο των στερητικών της ελευθερίας ποινών, αλλά και των χρηματικών ποινών αποτελεί σημαντικό κεφάλαιο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, γιατί δεν αρκεί μόνη η διαπίστωση ότι ο δικαζόμενος είναι αθώος ή ένοχος, αλλά πρέπει να τιμωρείται ο κηρυσσόμενος ένοχος σε ποινή ανάλογη με την ηθική απαξία της αξιόποινης πράξης του και την βαρύτητα του εγκλήματος. Η αρχή της αναλογικότητας της προβλεπόμενης ποινής διέπει τον ποινικό κώδικα¹, που καθόρισε τα ανώτατα και τα κατώτατα όριά της, χωριστά, για το κάθε προβλεπόμενο έγκλημα, ανάλογα με τα δύο παραπάνω βασικά κριτήρια. Με τον καθορισμό των ορίων αυτών, το σημαντικό έργο της δίκαιης επιμέτρησης της ποινής μετατίθεται στους ποινικούς δικαστές, που τηρούν κατά κανόνα στην πράξη επιεική τακτική, εφαρμόζοντας τις οδηγίες του άρθρου 79 του Π.Κ., χωρίς όμως να συντάσσουν χωριστό σκεπτικό, στο οποίο απεικονίζονται οι περιστάσεις, που στηρίζουν την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος. Η επιεικής μεταχείριση του καταδικαζομένου στηρίζεται βασικά στα άρθρα 79 έως 84 του Π.Κ.².

Στις ποινικές υποθέσεις που εκδικάζονται, η αγωνία του κατηγορουμένου και η υπερασπιστική προσπάθεια του συνηγόρου επικεντρώνονται όχι στην απαλλαγή, αλλά στο είδος και στο μέγεθος της ποινής που θα επιβληθεί (π.χ. φυλάκιση 10 ημέρες ή 5 έτη, θα επιτρέψει το ύψος της ποινής τη μετατροπή σε χρήμα ή την αναστολή κ.α.). Το μέγεθος της ποινής ενδιαφέρει περισσότερο από ότι ο χαρακτηρισμός της πράξης. Αν και η επιμέτρηση δεν είναι το κεντρικό μέλημα της υπεράσπισης, όταν η μάχη δίνεται για την

¹ Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας 2007, σ. 43 – 44

² Χ. Χριστοφορίδης, Η Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης, Σάκκουλας 2003, σ. 139 – 140

αθώωση, κορυφώνεται αιφνίδια το ενδιαφέρον γι' αυτήν, αφού το Δικαστήριο δεχθεί την ενοχή³.

Η στιγμή της επιμέτρησης της ποινής είναι κρίσιμη και για τον ίδιο το Δικαστή. Η εξεύρεση της ορθής ποινής είναι συνήθως, έργο αρκετά δυσκολότερο από την κατάφαση της ενοχής, ακριβώς λόγω της ελαστικής διατύπωσης του νόμου και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αποκορύφωμα της κριτικής του δραστηριότητας. Ωστόσο, το φαινόμενο της πρακτικής παράκαμψης αυτής της δυσκολίας, με τον αυτοματισμό και την ταχύτητα, δεν έχει σχέση με τη δεοντολογία της επιμέτρησης, αλλά αποτελεί μία παρεκτροπή. Η επιμέτρηση ασκεί αποφασιστική επίδραση και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης σχετικά με το έγκλημα, δηλαδή σε τελευταία ανάλυση στη γενική πρόληψη. Ο μέσος πολίτης δεν πληροφορείται την ποινική απειλή από το κείμενο του νόμου, αλλά από την αστυνομική και δικαστική ειδησεογραφία και παρακολουθώντας από εκεί τις επιβαλλόμενες ποινές. Η επιβολή της ποινής επιβεβαιώνει τη σοβαρότητα της ποινικής απειλής⁴.

Το έργο της εξεύρεσης της ορθής ποινής έχει εξαιρετική σημασία για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης. Στο πεδίο της επιμέτρησης της ποινής διαπιστώνεται διάσταση θεωρίας και πράξης. Η διακριτική ευχέρεια που αφήνεται στο Δικαστή για εξατομίκευση της ποινής, αντί να λειτουργεί σαν όργανο αντεγκληματικής πολιτικής, δημιουργεί απλώς τον κίνδυνο άνισης μεταχείρισης, γιατί αντί να προσαρμόζεται προς την προσωπικότητα του εγκληματία, προσαρμόζεται μάλλον προς την προσωπικότητα του Δικαστή⁵.

³ Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 369

⁴ Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 370, 371

⁵ Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 372, 373

2. Οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για την επιμέτρηση της

ποινής

Ο γενικός κανόνας του άρθρου 79 Π.Κ.

Ο Ποινικός Κώδικας προσπαθεί να καταγράψει στο άρθρο 79 με τη μέγιστη δυνατή ακρίβεια, κατά την άποψη του νομοθέτη, τα κριτήρια, που πρέπει να τεθούν ως βάση για την επιμέτρηση της ποινής⁶. Την επιμέτρηση της ποινής ρυθμίζει η διάταξη του άρθρου 79 Π.Κ., η οποία στην παρ. 1, ορίζει ότι: «Κατά την επιμέτρηση της ποινής στα όρια που διαγράφει ο νόμος το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη: α) τη βαρύτητα του εγκλήματος που έχει τελεστεί και β) την προσωπικότητα του εγκληματία».

Το Δικαστήριο λαμβάνει πρώτα υπόψη τη βαρύτητα του εγκλήματος που τελέσθηκε, αποβλέποντας για την εκτίμηση της βαρύτητας, τη βλάβη ή τον κίνδυνο που έχει προκληθεί, τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπων που συνόδευσαν την προπαρασκευή και την τέλεσή του και την ένταση του δόλου ή το βαθμό της αμέλειας του υπαιτίου. Με τις οδηγίες αυτές, που περιέχονται στην παράγραφο 2 του άρθρου 79 του Π.Κ., ο νομοθέτης διευκολύνει σημαντικά την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας της ποινής από τον ποινικό Δικαστή, η τήρηση της οποίας κυμαίνεται ανάλογα με τη σύνθεση του Δικαστηρίου.

Το ποινικό Δικαστήριο συνεκτιμά, για την επιμέτρηση της ποινής, την προσωπικότητα του εγκληματία, αποβλέποντας στο βαθμό της εκδηλούμενης στην πράξη εγκληματικής διάθεσης του υπαιτίου και ειδικότερα στα αίτια που τον ώθησαν και το σκοπό τον οποίο επιδίωκε, στο χαρακτήρα του, στον προηγούμενο έντιμο βίο του, στη διαγωγή του πριν και μετά την πράξη του και στην τυχόν μεταμέλειά του ή την προθυμία για επανόρθωση των συνεπειών του εγκλήματός του. Η συνεκτίμηση των στοιχείων αυτών της προσωπικότητας του δράστη είναι αναμφισβήτητα χρήσιμη για τη σωστή επιμέτρηση της ποινής, αλλά η επαλήθευση των στοιχείων αυτών είναι προβληματική σε δίκες μικρής διάρκειας, όταν μάλιστα δεν έχει προηγηθεί τακτική ανά-

⁶ Α. Χαραλαμπίκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος II, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 217

κριση. Εξάλλου, παρατηρείται, ότι μερικά από τα προσδιοριστικά της προσωπικότητας του δράστη στοιχεία που παρατίθενται στην παρ. 3 του άρθρου 79 Π.Κ., δεν διαφοροποιούνται επαρκώς σε σχέση με τους λόγους μείωσης της ποινής, τους οποίους μνημονεύει το άρθρο 84 του Π.Κ.⁷

Δεν αναφέρονται από το νομοθέτη κάποιοι κανόνες ιεραρχικής αξιολόγησης ή λογικής ακολουθίας κατά τη λήψη υπόψη των ανωτέρω κριτηρίων ούτε προσδιορίζεται, εάν πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σύνολό τους ή εάν ο Δικαστής έχει τη δυνατότητα να προβεί σε επιλεκτική εφαρμογή τους. Τα παραπάνω κριτήρια δεν αξιώνουν το στοιχείο της αποκλειστικότητας, αλλά αντίθετα, αποτελούν μια ενδεικτική απαρίθμηση, στην οποία ο εκάστοτε εφαρμοστής του δικαίου είναι σε θέση να προσθέσει και άλλα.⁸

Ένας βασικός κανόνας της επιμέτρησης, που συνάγεται από τα παραπάνω κριτήρια, καθώς και από τη φύση και τους στόχους της σχετικής δικαστικής κρίσης, είναι η απαγόρευση της διπλής αξιολόγησης των στοιχείων του εγκλήματος. Ο κανόνας αυτός σημαίνει, ότι τα στοιχεία, που εκτιμήθηκαν από το νομοθέτη για τον προσδιορισμό της γενικής έννοιας του εγκλήματος και επομένως και των πλαισίων της απειλούμενης ποινής, δεν πρέπει να σταθμιστούν και πάλι για την επιμέτρηση της συγκεκριμένης ποινής στο δράστη⁹.

Επιπλέον, ο νομοθέτης φαίνεται, ότι στο πεδίο της επιμέτρησης της ποινής δεν αρκείται στο γενικό κανόνα, που επιβάλλουν τα άρθρα 93 Συντάγματος και 139 Κ.Ποιν.Δ., σχετικά με την υποχρεωτική αιτιολόγηση της δικαστικής κρίσης, ως απόρροιας του κράτους δικαίου. Έτσι, στην παρ. 4 του άρθρου 79 Π.Κ., προβλέπει και επιβάλλει ρητά την αιτιολόγηση της κρίσης

⁷ Χ. Χριστοφορίδης, Η Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης, Σάκκουλας 2003, σ. 140 – 141

⁸ Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 217, 218

⁹ Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 219, Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (γενικό μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 398 και Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 402

του Δικαστηρίου στην απόφασή του για την επιμέτρηση της ποινής. Η «αγωνία» αυτή του νομοθέτη είναι δικαιολογημένη και μπορεί να εξηγηθεί από το μεγάλο εύρος των ποινών που απειλούνται στον Ποινικό Κώδικα για κάθε έγκλημα, έως την επιλογή του Δικαστηρίου σε συγκεκριμένη ποινή. Πρέπει να υπάρχει ουσιαστική θεμελίωση της δικαστικής κρίσης, ώστε αυτή να μην είναι αυθαίρετη.

Ενώ θα περίμενε κανείς, ότι η έμφαση αυτή που δίνει ο νομοθέτης στην αιτιολόγηση της κρίσης για την ποινή θα είχε την ανάλογη ανταπόκριση στη δικαστηριακή πρακτική, η πάγια νομολογία μας οδηγείται σε μόνιμη παρέκκλιση παραθέτοντας την ακόλουθη κατασκευή «η αιτιολογία για την επιμέτρηση της ποινής είναι επαρκής, εφόσον το Δικαστήριο αναφέρει στην απόφασή του, ότι έλαβε υπόψη του τη βαρύτητα του εγκλήματος και την προσωπικότητα του δράστη, χωρίς να είναι αναγκαίο να διαλαμβάνει άλλη ειδικότερη αιτιολογία». Μια τέτοια νομολογιακή θέση είναι απολύτως εσφαλμένη, καθώς ουσιαστικά δέχεται αυθαίρετα, ότι η αιτιολογία της δικαστικής απόφασης εξαντλείται στο πεδίο της ενοχής, αγνοώντας τόσο τη συνταγματική επιταγή όσο και την ειδική ρύθμιση του άρθρου 79 παρ. 4 Π.Κ., αλλά και τη ρητή αναφορά στα δύο τελευταία εδάφια του άρθρου 139 Κ.Ποιν.Δ., όπου: α) δεν αποτελεί παραδεκτή αιτιολογία μόνη η επανάληψη της διατύπωσης του νόμου και β) αιτιολογία απαιτείται και σε όλες χωρίς εξαίρεση τις αποφάσεις, ανεξάρτητα αν η έκδοσή τους αφήνεται στην ανέλεγκτη κρίση του Δικαστή¹⁰.

Εκτός από το γενικό κανόνα της δικαστικής επιμέτρησης της ποινής του άρθρου 79 Π.Κ., προβλέπεται στο άρθρο 80 Π.Κ. και η επιμέτρηση των ποινών σε χρήμα. Κατά την παρ. 1 του άρθρου 80 Π.Κ., λαμβάνονται υπόψη και οι οικονομικοί όροι τόσο εκείνου που καταδικάστηκε όσο και των μελών της οικογένειάς του, τα οποία συντηρεί. Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται, ότι στις περιπτώσεις που ο νόμος απειλεί διαζευκτικά είτε ποινή στερητική της ελευθερίας είτε χρηματική ποινή ή πρόστιμο, το Δικαστήριο μπορεί να επιβάλει και τις δύο ποινές, αν κρίνει, ότι μόνο η μία από τις δύο δεν αρκεί για να αποτρέψει τον υπαίτιο από την τέλεση νέων πράξεων.

¹⁰ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 651 - 653

Επίσης, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα όταν το κίνητρο του εγκλήματος ήταν η φιλοκέρδεια, να επιβάλει εκτός από τη στερητική της ελευθερίας ποινή και χρηματική ποινή ή πρόστιμο, έστω και αν δεν προβλέπονται για το έγκλημα που τελέστηκε (παρ. 1 του άρθρου 81 Π.Κ.). Στην ίδια περίπτωση της φιλοκέρδειας, αν το έγκλημα απειλείται μόνο με χρηματική ποινή ή πρόστιμο, το Δικαστήριο μπορεί να ξεπεράσει το ανώτατο όριο μέχρι το τριπλάσιο (παρ. 2 του άρθρου 81 Π.Κ.).

3. Λόγοι μείωσης της ποινής

Η διάταξη του άρθρου 83 Π.Κ. αναφέρεται ουσιαστικά σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις του γενικού μέρους του Ποινικού Κώδικα, όπου προβλέπεται ποινή ελαττωμένη και καθορίζει τον τρόπο επιμέτρησης αυτής.

Οι περιπτώσεις ελαττωμένης ποινής είναι:

α) Η υπέρβαση από δόλο των ορίων της άμυνας (άρθρο 23 Π.Κ.).

β) Η υπέρβαση από δόλο των ορίων της κατάστασης ανάγκης που αίρει το άδικο (άρθρο 25 παρ. 3 Π.Κ.).

γ) Η υπέρβαση από δόλο των ορίων της κατάστασης ανάγκης που αίρει τον καταλογισμό (άρθρο 32 παρ. 2 Π.Κ.).

δ) Η κωφαλαλία (άρθρο 33 παρ. 2 Π.Κ.).

ε) Η υπαίτια διατάραξη της συνείδησης (*actio libera in causa*), όταν η πράξη που τελέστηκε είναι διάφορη από εκείνη που αποφασίσθηκε (άρθρο 35 παρ. 2 Π.Κ.).

στ) Η ελαττωμένη ικανότητα για καταλογισμό (άρθρο 36 Π.Κ.).

ζ) Η απόπειρα (άρθρο 42 παρ. 1 Π.Κ.).

η) Η απρόσφορη απόπειρα (άρθρο 43 παρ. 1 Π.Κ.), όπου επιβάλλεται ελαττωμένη ποινή, μειωμένη περαιτέρω κατά το ήμισυ.

θ) Η υπαναχώρηση από πεπερασμένη απόπειρα (άρθρο 44 παρ. 2 εδ. α' Π.Κ.).

ι) Η απλή συνέργεια (άρθρο 47 παρ. 1).

ια) Η άμεση συνέργεια και η ηθική αυτουργία σε ιδιαίτερο έγκλημα, όταν οι ιδιαίτερες ιδιότητες υπάρχουν μόνο στον αυτουργό της πράξης (άρθρο 49 παρ. 1 εδ. α' Π.Κ.).

ιβ) Η διάπραξη ενός εγκλήματος από ανήλικο έφηβο, όταν η εκδίκασή του λαμβάνει χώρα μετά τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας του (άρθρο 130 παρ. 1 εδ. α' Π.Κ.).

ιγ) Η διάπραξη αξιόποινης πράξης από νεαρό ενήλικα εγκληματία (άρθρο 133 Π.Κ.)¹¹.

Η εφαρμογή των νέων πλαισίων ποινών που ρυθμίζει η διάταξη του άρθρου 83 Π.Κ. είναι δυνητική για τις περιπτώσεις των άρθρων 49 παρ. 1 και 133 παρ. 1 Π.Κ., ενώ για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις το Δικαστήριο υποχρεωτικά, πρέπει να επιλέξει ποινή εντός του νέου πλαισίου. Υπό την έννοια αυτή, στις περιπτώσεις, όπου η μείωση της ποινής είναι υποχρεωτική για το Δικαστήριο, δεν μπορεί να θεωρήσουμε ότι η διάταξη του άρθρου 83 Π.Κ. εντάσσεται στην επιμέτρηση¹².

Επίσης, υπάρχουν και κάποιοι ιδιόρρυθμοι λόγοι μείωσης της ποινής, στους οποίους προβλέπεται καταρχήν υποχρεωτικά η μείωση της ποινής του δράστη, παρέχεται όμως, κατ' εξαίρεση, η δυνατότητα στο Δικαστήριο να επιβάλει ολόκληρη την ποινή, εφόσον το κρίνει αναγκαίο στη συγκεκριμένη περίπτωση για να αποτρέψει τον υπαίτιο από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων. Τέτοιας μορφής λόγους μείωσης, συναντούμε: α) στην απόπειρα (άρθρο 42 παρ. 2 Π.Κ.) και β) στην απλή συνέργεια (άρθρο 47 παρ. 2)¹³.

Προβλέψεις για μειωμένη ποινή υπάρχουν και στο Ειδικό Μέρος του Ποινικού Κώδικα, σε δύο μόνο διατάξεις: α) στην περίπτωση της πρόκλησης και προσφοράς για την εκτέλεση πλημμελήματος (άρθρο 186 παρ. 2 Π.Κ.) και β) στα προβλεπόμενα «μέτρα επιείκειας», που εφαρμόζονται στον κατηγορούμενο, που συντελεί στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης (άρθρο 187B παρ. 2)¹⁴.

¹¹ Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος II, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 231, 232 και Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (γενικό μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 398, 399

¹² Μ. Καϊάφα Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα Γκμπάντι / Ν. Μπιτζιλέκη/ Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008, σ. 146

¹³ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 219

¹⁴ Μ. Καϊάφα Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα Γκμπάντι / Ν. Μπιτζιλέκη/ Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008, σ. 146 -147

Τα νέα πλαίσια ποινών ορίζονται από τη διάταξη του άρθρου 83 Π.Κ. ως εξής:

α) Πλαίσιο ποινής κάθειρξης από δέκα έως είκοσι έτη, αν συντρέχει λόγος μείωσης της ποινής και το έγκλημα τιμωρείται με την ποινή του θανάτου και της ισόβιας κάθειρξης.

β) Πλαίσιο ποινής από φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών έως κάθειρξη δώδεκα ετών, αν συντρέχει λόγος μείωσης της ποινής και το έγκλημα τιμωρείται με ποινή κάθειρξης πάνω από δέκα έτη.

γ) Πλαίσιο ποινής από φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους έως κάθειρξη έξι ετών, αν συντρέχει λόγος μείωσης της ποινής και το έγκλημα τιμωρείται με ποινή κάθειρξης έως δέκα έτη.

δ) Σε κάθε άλλη περίπτωση, ο Δικαστής μειώνει ελεύθερα την ποινή έως το ελάχιστο όριο του είδους της ποινής.

ε) Η περίπτωση ε' του άρθρου προβλέπει τη δυνατότητα επιβολής μόνο χρηματικής ποινής, στις περιπτώσεις όπου ο νόμος προβλέπει αθροιστικά ποινή στερητική της ελευθερίας και χρηματική ποινή. Πρέπει να σημειωθεί, ότι ρητή απαγόρευση εφαρμογής της περ. ε' του άρθρου 83 Π.Κ., προβλέπεται στο έγκλημα της ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής (άρθρο 351^Α Π.Κ.). Επίσης, απαγορεύεται ρητά η επιβολή μόνο χρηματικής ποινής με την παραδοχή ελαφρυντικών περιστάσεων στο έγκλημα της χορήγησης σε αθλητή φυσικής ή χημικής ουσίας ή βιολογικού ή βιοτεχνολογικού υλικού ή εφαρμόζει σε αυτόν απαγορευμένη μέθοδο (άρθρο 18 παρ. 4 του Ν. 3728/2008 «Καταπολέμηση της βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις και άλλες διατάξεις»)¹⁵.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 19 Π.Κ., ο χαρακτηρισμός της πράξης ως κακουργήματος ή πλημμελήματος, κρίνεται με βάση τη βαρύτερη ποινή που καθορίζεται από το νόμο και όχι με βάση την τυχόν ελαφρύτερη ποινή που επέβαλε ο Δικαστής λόγω συνδρομής οποιουδήποτε λόγου μείωσης της ποινής σύμφωνα με το άρθρο 83 Π.Κ.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 12 Π.Κ., το άρθρο 83 Π.Κ. (ως διάταξη που ανήκει στο γενικό μέρος του ποινικού κώδικα) εφαρμόζεται και

¹⁵ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 696 -697

στους ειδικούς ποινικούς νόμους, εκτός αν ρητά ορίζεται κάτι διαφορετικά. Επιπλέον, είναι δυνατό σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων να υπάρχει ρητή πρόβλεψη για αναγνώριση «ειδικής» ελαφρυντικής περίπτωσης για κάποιο έγκλημα ή άλλος αυτοτελής (πέραν των αναφερομένων στον Ποινικό Κώδικα) ειδικός λόγος μείωσης της ποινής¹⁶.

4. Ελαφρυντικές περιστάσεις

Η ποινή μειώνεται κατά το μέτρο του άρθρου 83 Π.Κ. και στις περιπτώσεις που το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις κατά το άρθρο 84 Π.Κ. Η αποδοχή των ελαφρυντικών περιστάσεων συνεπάγεται υποχρεωτική για το Δικαστήριο μείωση της ποινής. Οι ελαφρυντικές περιστάσεις δεν πρέπει να συγχέονται με τις προνομιούχες παραλλαγές των εγκλημάτων (π.χ. άρθρα 207, 208, 299 παρ. 2, 308 παρ. 1 εδ. β', 361 παρ. 2, 377 παρ. 1 εδ. α'), που ανάγονται στην ενοχή του δράστη και όχι στην επιμέτρηση της ποινής.

Ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει για κάθε συγκεκριμένο αδίκημα ένα ευρύτερο γενικό πλαίσιο ποινής, που αναλογεί στη γενικότερη βαρύτητα του εγκλήματος, από το οποίο κατά την επιμετρική διαδικασία προκύπτει ένα ειδικότερο (και στενότερο) πλαίσιο ποινής που αναλογεί στη βαρύτητα της συγκεκριμένης υπό κρίση αξιόποινης πράξης, μέχρις ότου, με βάση το στενότερο αυτό πλαίσιο, επιμετρηθεί σε απόλυτη πλέον τιμή, η ποινή που θα επιβληθεί στο δράστη. Αυτά συμβαίνουν, κατά κανόνα, μέσα στα όρια του γενικότερου πλαισίου ποινής, που προβλέπεται για το συγκεκριμένο είδος εγκλήματος¹⁷.

Οι ελαφρυντικές περιστάσεις, όπως και οι γενικοί λόγοι μείωσης της ποινής, έχουν εφαρμογή σε όλα τα εγκλήματα. Η διαφορά τους έγκειται στο ότι ενώ οι γενικοί λόγοι μείωσης της ποινής στηρίζονται σε ελαττωμένο άδικο ή ενοχή του δράστη, στις ελαφρυντικές περιστάσεις του άρθρου 84 Π.Κ. κάτι

¹⁶ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 698

¹⁷ Α. Χαραλαμπίκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 227

τέτοιο δεν συμβαίνει, αλλά οι λόγοι που οδηγούν στη μείωση της ποινής είναι άλλοι. Συγκεκριμένα, η αντίληψη ότι οι περιστάσεις, που συνόδευαν το έγκλημα πριν, κατά ή μετά την τέλεση αυτού, θα πρέπει να οδηγήσουν σε επιεικέστερη μεταχείριση του δράστη. Παρόμοιες περιστάσεις αναφέρονται και στο άρθρο 79 παρ. 3 Π.Κ., ως γενικοί κανόνες επιμέτρησης της ποινής και ιδίως αξιολόγησης της προσωπικότητας του εγκληματία, με τη διαφορά ότι στο άρθρο 79 Π.Κ. λαμβάνονται υπόψη μέσα στα όρια του γενικότερου πλαισίου της ποινής που προβλέπεται για το συγκεκριμένο είδος εγκλήματος, ενώ στο άρθρο 84 Π.Κ. οδηγούν στον προσδιορισμό ενός ελαττωμένου γενικού πλαισίου ποινής. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση των περιστάσεων του άρθρου 79 παρ. 3 Π.Κ. έχουμε να κάνουμε με στοιχεία επιμέτρησης εντός του προκαθορισμένου γενικού πλαισίου, ενώ στην περίπτωση του άρθρου 84 Π.Κ. έχουμε να κάνουμε με όρους που οδηγούν σε διαφοροποίηση (προς τα κάτω) αυτού του ίδιου πλαισίου ποινής¹⁸.

Ο νομοθέτης δεν παραθέτει τον ορισμό των ελαφρυντικών περιστάσεων, μόνο παρέχει ενδεικτικές αναφορές, τις οποίες εντάσσει στην έννοια αυτή. Συνεπώς, δεν αποκλείεται στο Δικαστή να αναγάγει μία νέα περίπτωση στο χώρο των ελαφρυντικών. Πάντως, η Δικαστηριακή πρακτική δεν αναγνωρίζει κάποια άλλη εκτός από τις αναφερόμενες στην παρ. 2 του άρθρου 84 Π.Κ. ελαφρυντικές περιστάσεις.

Κατά την παρ. 2 του άρθρου 84 Π.Κ., ελαφρυντικές περιστάσεις θεωρούνται ιδίως:

α) Το ότι ο υπαίτιος έζησε έως το χρόνο που έγινε το έγκλημα έντιμη, ατομική, οικογενειακή, επαγγελματική και γενικά κοινωνική ζωή. Πρόκειται για την πιο συνηθισμένη στη δικαστηριακή πρακτική ελαφρυντική περίπτωση του «προτέρου εντίμου βίου». Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο η αναφορά του λευκού ποινικού μητρώου του κατηγορουμένου, αλλά απαιτείται επίκληση συγκεκριμένων περιστατικών έντιμης ζωής και επωφελούς για την κοινωνία δράσης και συμπεριφοράς του κατηγορουμένου¹⁹.

¹⁸ Α. Χαραλαμπίδης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος II, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 228

¹⁹ ΑΠ 35/2013, ΑΠ 364/2013, ΑΠ 1048/2012 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

Σε αντιδιαστολή με τη θέση ότι δεν αρκεί το λευκό ποινικό μητρώο για την αναγνώριση της ελαφρυντικής περιστάσης του προτέρου εντίμου βίου, η ύπαρξη ποινικών καταδικών θεωρείται ως επαρκής αιτιολόγηση της απορριπτικής κρίσης του Δικαστηρίου επί σχετικού αιτήματος του κατηγορουμένου, στο μέτρο που οι καταδίκες του αφορούν πράξεις, που ενέχουν αντικοινωνική συμπεριφορά.

β) Το ότι ο κατηγορούμενος στην πράξη του ωθήθηκε από όχι ταπεινά αίτια ή από μεγάλη ένδεια ή διατελώντας υπό την επίδραση σοβαρής απειλής ή υπό την επιβολή προσώπου, στο οποίο αυτός οφείλει υπακοή ή με το οποίο βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης. Η δεύτερη ελαφρυντική περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 84 Π.Κ. περιλαμβάνει πέντε υποπεριπτώσεις. Η αοριστία της έννοιας των «μη ταπεινών αιτίων» και ο βαθμός εξάρτησης από ιδεολογήματα φθάνουν σε σημείο επικίνδυνο για την ασφάλεια δικαίου²⁰. Αντικειμενικότερη προσέγγιση των «μη ταπεινών αιτίων», πρέπει να αξιολογεί τη συνολική σχέση του κατηγορουμένου με τα έννομα αγαθά.

γ) Το ότι ο κατηγορούμενος στην πράξη του ωθήθηκε από ανάρμοστη συμπεριφορά του παθόντος ή παρασύρθηκε από οργή ή από βίαιη θλίψη που του προκάλεσε η άδικη εναντίον του πράξη. Η τρίτη ελαφρυντική περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 84 Π.Κ. περιλαμβάνει τρεις υποπεριπτώσεις, οι οποίες έχουν ως κοινό συνεκτικό δεσμό την προκλητική συμπεριφορά του θύματος έναντι του δράστη. Η «προκλητική» συμπεριφορά του παθόντος μπορεί να είναι νομιζόμενη, ωστόσο δεν θα πρέπει να απέχει χρονικά από την πράξη του κατηγορουμένου²¹, ενώ δεν απαιτείται να είναι και αξιόποινη²².

Ζήτημα τίθεται ως προς τη σχέση του ελαφρυντικού της ανάρμοστης συμπεριφοράς με το «βρασμό ψυχικής ορμής», που οδηγεί σε προνομιούχο παραλλαγή της ανθρωποκτονίας (άρθρο 299 παρ. 2 Π.Κ.). Κατά μία άποψη, η

²⁰ Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Α. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 168

²¹ Α.Π. 798/2002 Ποινική Δικαιοσύνη 2002, σ. 1105

²² Κ. Σταμάτης, Συστημ. Ερμ. Π.Κ., 2005, σ. 1118 και Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 707

παραδοχή του ενός δεν είναι ασυμβίβαστη με την παραδοχή και του άλλου, οπότε σε μία ανθρωποκτονία που τελέσθηκε με βρασμό θα μπορεί η ποινή να μειώνεται περαιτέρω βάσει του ελαφρυντικού της ανάρμοστης συμπεριφοράς. Όμως, η άποψη αυτή δε φαίνεται να είναι ορθή, διότι ο νομοθέτης στην περίπτωση του άρθρου 299 Π.Κ. έχει ήδη αξιολογήσει επαρκώς την πρόκληση, που υφίσταται ο δράστης από τη συμπεριφορά του θύματος, με συνέπεια να μην δικαιολογείται και δεύτερη αξιολόγηση μέσω της ελαφρυντικής περίπτωσης²³.

δ) Το ότι ο κατηγορούμενος επέδειξε ειλικρινή μετάνοια και επιδίωξε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του. Πρέπει να σημειωθεί, ότι η ελαφρυντική περίπτωση της ειλικρινούς μετάνοιας διαφέρει από τις περιπτώσεις της έμπρακτης μετάνοιας ως λόγου εξάλειψης του αξιοποίνου, καθώς η τελευταία προβλέπεται ρητά μόνο σε ορισμένα εγκλήματα, ενώ η ελαφρυντική περίπτωση έχει εφαρμογή σε όλα τα εγκλήματα. Σε σχέση με τη μετάνοια του δράστη πρέπει να σημειωθεί, ότι προβλέπεται στο γενικό μέρος του Ποινικού Κώδικα, σε άλλες δύο περιπτώσεις, ήτοι: α) ως στοιχείο επιμέτρησης της ποινής (άρθρο 79 παρ. 3) και β) ως προϋπόθεση για τη χορήγηση αναστολής σε ποινή μεγαλύτερη των τριών ετών και μέχρι πέντε ετών (άρθρο 100 παρ. 1 εδ. β' Π.Κ.).

Η διαφορά της μετάνοιας στις ανωτέρω διατάξεις με την ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2 δ' Π.Κ., η οποία επιφέρει εμφανώς διαφορετικά αποτελέσματα, έγκειται κυρίως στην ένταση. Η έμπρακτη μετάνοια πρέπει όχι μόνο να είναι ειλικρινής αλλά και να εκδηλώνεται εμπράκτως, δηλαδή να συνδυάζεται με πραγματικά περιστατικά, τα οποία μαρτυρούν, ότι ο κατηγορούμενος επιζήτησε να άρει ή να μειώσει τις συνέπειες της πράξης του (π.χ. ο κατηγορούμενος παρουσιάστηκε αυθόρμητα στον εισαγγελέα και αποκάλυψε όλη τη δράση του ιδίου και των συγκατηγορουμένων του, η οποία ήταν άγνωστη στις διωκτικές αρχές και με τον τρόπο αυτό συνέβαλε στην αποκάλυψη της αλήθειας)²⁴.

²³ Α. Χαραλαμπίδης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (Γενικό Μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 401

²⁴ ΤρΕφΘεσ 1355/2007 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

ε) Το ότι ο κατηγορούμενος συμπεριφέρθηκε καλά για σχετικά μεγάλο διάστημα μετά την πράξη του. Η τελευταία ελαφρυντική περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 84 Π.Κ. αναφέρεται στη θετική αξιολόγηση της συμπεριφοράς του δράστη για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά την τέλεσή της. Η πρακτική σημασία της ελαφρυντικής αυτής περίπτωσης λαμβάνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεδομένης της αργής απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στη χώρα μας, καθώς από την τέλεση του εγκλήματος μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης παρέρχεται συνήθως, το «μεγάλο χρονικό διάστημα», που απαιτεί η εν λόγω διάταξη. Για τον προσδιορισμό της «καλής συμπεριφοράς» κρίνεται, ότι δεν αρκεί η αρνητική αναφορά, ότι ο κατηγορούμενος δεν τέλεσε άλλες αξιόποινες πράξεις, αλλά κυρίως η θετική αναφορά συγκεκριμένων περιστατικών από τα οποία να προκύπτει η καλή συμπεριφορά²⁵.

Ζήτημα τίθεται σχετικά με τη δυνατότητα αναγνώρισης της ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 παρ. 2ε', σε περιπτώσεις που ο κατηγορούμενος από την τέλεση της πράξης μέχρι τον χρόνο εκδίκασης της υπόθεσης είναι κρατούμενος. Κατά την κρατούσα νομολογία κρίνεται, ότι η ήσυχη και χωρίς πειθαρχικά παραπτώματα διαβίωση του κατηγορουμένου κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού του στη φυλακή δε συνιστά την ελαφρυντική περίπτωση της μετά την πράξη καλής συμπεριφοράς του υπαιτίου²⁶, με το αιτιολογικό ότι η αναγνώρισή της προϋποθέτει περιβάλλον ελεύθερης βούλησης και έκφρασης αυτής και όχι εγκλεισμό σε φυλακή²⁷, αφού η καλή συμπεριφορά εντός του σωφρονιστικού καταστήματος κρίνεται ως αποτέλεσμα υποχρεωτικής συμμόρφωσης στους κανονισμούς²⁸. Όμως, ο νομοθέτης δεν προϋποθέτει για την αναγνώριση αυτού του ελαφρυντικού, την ελεύθερη διαβίωση του κατηγορουμένου. Συνεπώς, η απαγόρευση αναγνώρισης της ελαφρυντικής αυτής περίπτωσης σε κρατούμενους, έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ισότητας. Περαιτέρω, η άποψη αυτή αντιφάσκει με το θεσμό της απόλυσης υπό όρο, όπου αξιολογείται αποκλειστικά η συμπεριφορά του κρατουμένου κατά το χρόνο της κράτησής του.

²⁵ ΑΠ 797/2009 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

²⁶ ΑΠ 680/2013 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

²⁷ ΑΠ 396/2010 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

²⁸ ΑΠ 1897/2008 ΤΝΠ «ΝΟΜΟΣ»

Τέλος, η κρατούσα θέση της νομολογίας παραβλέπει τη «νέα εγκληματικότητα», που ανθεί εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, ώστε η καλή συμπεριφορά στη φυλακή δεν αποτελεί «αποτέλεσμα υποχρεωτικής συμμόρφωσης στους κανονισμούς της φυλακής», αλλά πρέπει να συνιστά αξιολογήσιμο στοιχείο της συμπεριφοράς του κρατουμένου. Η ορθή προσέγγιση στο ζήτημα μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: Η καλή συμπεριφορά για μεγάλο χρονικό διάστημα κρίνεται για κάθε κατηγορούμενο ανάλογα με το που αυτός διαβιεί. Αν είναι ελεύθερος θα αξιολογηθεί η διαγωγή του εντός του κοινωνικού συνόλου και αν είναι κρατούμενος θα κριθεί η διαγωγή του εντός του σωφρονιστικού καταστήματος.

Επισημαίνεται δε, ότι για πρώτη φορά αναγνωρίστηκε η ελαφρυντική περίπτωση του άρθρου 84 παρ. 2ε΄ σε κρατούμενο, με την Α.Π. 1073/2011 απόφαση με την οποία κρίθηκε ότι: «Δεν μπορεί να αποκλεισθεί η συνδρομή της ελαφρυντικής αυτής περίπτωσης, στον ευρισκόμενο στη φυλακή κρατούμενο από μόνο το γεγονός ότι αυτός κρατείται και ότι εξ αυτής της καταστάσεώς του, λόγω του πειθαναγκασμού του στους κανόνες λειτουργίας των σωφρονιστικών καταστημάτων, δεν μπορεί να μη ληφθεί υπόψη η τυχόν βελτίωση της συμπεριφοράς του, η οποία βελτίωση κατά το διάστημα της κράτησής του προδήλως εκδηλώνεται μόνο με θετική συμπεριφορά. Τούτο γιατί σε διαφορετική περίπτωση και πέραν των όποιων προνομίων που προβλέπει ο Σωφρονιστικός Κώδικας και είναι ενδεχόμενο, να τύχει ο κρατούμενος κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού του, θα οδηγούσε όχι μόνο στην εξάλειψη αλλά ενδεχομένως και στον περιορισμό της πιθανότητας βελτίωσης του χαρακτήρα του καταδικασθέντος και ήδη κρατουμένου»²⁹.

Τέλος, στο Νόμο 4139/2013 (περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις) προβλέπονται δύο περιπτώσεις αναγνώρισης «ειδικής» ελαφρυντικής περίπτωσης. Η πρώτη προβλέπεται στο άρθρο 33 παρ. 1γ΄ Ν. 4139/2013 και ορίζεται ως υποχρεωτική για το δράστη που έχει παρακολουθήσει με επιτυχία εγκεκριμένο κατά το νόμο θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης. Η δεύτερη «ειδική» ελαφρυντική περίπτωση

²⁹ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 699 - 712

προβλέπεται στο άρθρο 27 Ν. 4139/2013 για το δράστη, ο οποίος συνέβαλε στην αποκάλυψη κυκλώματος εμπορίας ναρκωτικών³⁰.

Ειδική ελαφρυντική περίπτωση, προβλέπεται επίσης, από την ποινική διάταξη του άρθρου 29 του Ν. 2971/2001 (Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις), που παραπέμπει στο άρθρο 3 παρ. 23 του Ν. 2242/1994, κατά την οποία ορίζεται ότι «η αποκατάσταση της γενόμενης μεταβολής του φυσικού περιβάλλοντος από το δράστη συνιστά ελαφρυντική περίπτωση»³¹.

5. Συρροή λόγων μείωσης της ποινής

Το άρθρο 85 του Π.Κ. ορίζει, ότι, όταν συντρέχουν περισσότεροι από ένας λόγοι για τη μείωση της ποινής κατά το άρθρο 83 ή όταν συντρέχουν ένας ή περισσότεροι τέτοιοι λόγοι μαζί με ελαφρυντικές περιστάσεις (άρθρο 84 Π.Κ.), εφαρμόζεται μόνο μία φορά η μείωση της ποινής, σύμφωνα με το μέτρο που προβλέπει το άρθρο 83 Π.Κ. Στην επιμέτρηση της ποινής λαμβάνονται υπόψη όλοι οι πιο πάνω λόγοι και ελαφρυντικές περιστάσεις.

Η ανωτέρω ρύθμιση δεν ισχύει για τις περιπτώσεις, όπου το ελαφρυντικό στοιχείο οδηγεί στην εφαρμογή προνομιούχου εγκλήματος, διότι εδώ υπάρχει νέα αυτοτελής αντικειμενική υπόσταση, η ποινή της οποίας μπορεί να μειωθεί περαιτέρω, με βάση κάποιον από τους λόγους που προβλέπουν τα άρθρα 83 και 84 του Π.Κ.³².

6. Εγκληματίες υπότροποι και καθ' έξη

³⁰ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 702

³¹ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπάκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 703 και Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 234

³² Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 249 και Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (Γενικό Μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 402 - 403

Η υποτροπή αποτελεί γενικό λόγο επίτασης της ποινής. Ένα μέρος της θεωρίας αμφισβητεί έντονα τη συνταγματικότητα της ρύθμισης για την υποτροπή με το επιχείρημα, ότι αυτή οδηγεί στην ποινικοποίηση της προσωπικότητας του δράστη και όχι στην τιμώρηση συγκεκριμένης πράξης, παραβιάζοντας έτσι την αρχή της ενοχής. Η αντίθετη άποψη στηρίζει τη νομιμοποίηση της υποτροπής στην ανάγκη αυξημένης ειδικοπροληπτικής λειτουργίας του Ποινικού Δικαίου, εκεί όπου ο δράστης εμφανίζεται ιδιαίτερα επικίνδυνος, όπως προκύπτει από την επανειλημμένη τέλεση εγκλημάτων. Τελικά, ορθότερο θα ήταν μάλλον, η υποτροπή να μην αποτελεί αυθύπαρκτο λόγο επίτασης της ποινής, αλλά απλώς, στοιχείο, που θα λαμβάνεται υπόψη σε βάρος του δράστη, κατά την επιμέτρηση της ποινής³³.

Ο Ποινικός Κώδικας διακρίνει: α) την υποτροπή επί κακουργημάτων και πλημμελημάτων εκ δόλου (άρθρα 88, 89 Π.Κ.), β) την υποτροπή επί πλημμελημάτων εξ αμελείας (άρθρο 93 Π.Κ.) και την υποτροπή επί πταισμάτων (άρθρο 412 Π.Κ.). Υποκατηγορία των υποτρόπων αποτελούν οι καθ' έξη ή κατ' επάγγελμα εγκληματίες (άρθρα 90 - 91 Π.Κ.), αλλά ενώ τους πρώτους των άρθρων 88 - 89, ο Ποινικός Κώδικας τους θεωρεί «βελτιώσιμους», τους δεύτερους, δηλαδή των άρθρων 90 - 91 θεωρεί μη «βελτιώσιμους» υπότροπους³⁴.

Η διάταξη του άρθρου 88 παρ. 1 του Π.Κ., περί υποτροπής στα εγκλήματα δόλου, απαιτεί να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις: α) Αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση για κακούργημα ή πλημμέλημα εκ δόλου που επιβάλλει στερητική της ελευθερίας ποινή άνω των έξι μηνών β) Τέλεση νέου κακουργήματος ή εκ δόλου πλημμελήματος, που επισύρει ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, εντός πενταετίας από τη δημοσίευση της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης (εάν η προηγούμενη καταδίκη ήταν πλημμέλημα) ή εντός δεκαετίας (εάν η προηγούμενη καταδίκη ήταν κακούργημα).

Για τον υπολογισμό της πενταετίας ή της δεκαετίας δεν λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος πραγματικής έκτισης της ποινής στερητικής της ελευθερίας ή

³³ Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (Γενικό Μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 403

³⁴ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 723

του μέτρου ασφαλείας σε φυλακή ή άλλο σωφρονιστικό ή θεραπευτικό κατάστημα ή ίδρυμα, καθώς και ο χρόνος κατά τον οποίο ο καταδικασμένος είναι φυγόποινος (άρθρο 88 παρ. 2 Π.Κ.).

Υποτροπή δεν υπάρχει σε περίπτωση καταδίκης σε χρηματική ποινή. Αμφισβητείται, εάν η στερητική της ελευθερίας ποινή που έχει μετατραπεί σε χρήμα μπορεί να θεμελιώσει υποτροπή. Σε περίπτωση συνεκδίκασης περισσότερων εγκλημάτων, χωρίς εν τω μεταξύ να έχει μεσολαβήσει καταδίκη του δράστη, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη συρροή παρά μόνο για την υποτροπή³⁵. Αν παρέλθει η πενταετία ή δεκαετία, δεν μπορεί να γίνει λόγος για υποτροπή, διότι τεκμαίρεται, ότι αυτή έχει παραγραφεί, αφού δεν μπορεί πλέον να θεωρηθεί, ότι η νέα πράξη αποδίδεται σε ροπή προς το έγκλημα³⁶.

Προϋποθέσεις επίτασης της ποινής στα εγκλήματα από αμέλεια κατά το άρθρο 93 Π.Κ. είναι: α) η ύπαρξη προηγούμενης καταδίκης σε ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι μηνών για πλημμέλημα από αμέλεια και β) η τέλεση νέου πλημμελήματος από αμέλεια είτε του ίδιου είτε συγγενούς και προ της παρόδου πενταετίας από τη δημοσίευση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης.

Η υποτροπή στα πταίσματα κατά το άρθρο 412 Π.Κ. προϋποθέτει: α) καταδίκη τουλάχιστον δύο φορές εντός διετίας με ποινή κράτησης για το ίδιο ή συγγενές πταίσμα και β) τέλεση νέου πταίσματος.

Συνεπώς, στην περίπτωση υποτροπής επί κακουργημάτων ή πλημμελημάτων εκ δόλου, αρκεί για την κατάφαση της υποτροπής να τελέσει ο αμετάκλητα καταδικασμένος οποιοδήποτε νέο κακούργημα ή εκ δόλου πλημμέλημα, σε αντιδιαστολή με την υποτροπή επί πλημμελημάτων εξ αμελείας και στα πταίσματα, όπου απαιτείται η νέα πράξη να συνιστά το ίδιο ή συγγενές πλημμέλημα.

Τόσο στην υποτροπή επί κακουργημάτων ή πλημμελημάτων εκ δόλου, όσο και στην υποτροπή επί πλημμελημάτων εξ αμελείας, η προβλεπόμενη για την πράξη ποινή επιβαρύνεται, από το Δικαστή (ο οποίος εκτιμά και τα στοι-

³⁵ Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (Γενικό Μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 404

³⁶ Κ. Κοσμάτος σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 724

χεία της προσωπικότητας του υπότροπου κατ' άρθρο 79 Π.Κ.), κατά τρόπο που μπορεί να ξεπεράσει το ανώτατο όριο της απειλούμενης ποινής, που ορίζεται στο νόμο και να φτάσει έως το ανώτατο όριο του είδους της επιβαλλόμενης ποινής, κατά το άρθρο 89 παρ. 1 Π.Κ.

Σε περίπτωση τρίτης και κάθε περαιτέρω υποτροπής, αν για την πράξη απειλείται ποινή φυλάκισης, της οποίας τα ανώτατα όρια ξεπερνά το ένα έτος, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δεκαοκτώ μηνών, κατά το άρθρο 89 παρ. 2 Π.Κ.

Σε περίπτωση μετατροπής της ποινής φυλάκισης, που έχει επιβληθεί σύμφωνα με το άρθρο αυτό, το ποσό της μετατροπής δεν μπορεί να είναι κατώτερο από το διπλάσιο του κατώτατου ορίου του ποσού της μετατροπής στην πρώτη υποτροπή και το τριπλάσιο του κατώτατου ορίου στη δεύτερη υποτροπή και το πενταπλάσιο του κατώτατου ορίου του ποσού της μετατροπής σε κάθε περαιτέρω υποτροπή (άρθρο 89 παρ. 3 Π.Κ.).

Στα πταίσματα, σε περίπτωση υποτροπής επιβάλλεται ποινή κράτησης επαυξημένη μέχρι το διπλάσιο εκείνου που προβλέπεται στο νόμο για το πταίσμα που τελέστηκε (άρθρο 412 παρ. 1 Π.Κ.).

Αν κάποιος παρά το ότι τιμωρήθηκε επανειλημμένα, αλλά τουλάχιστον τρεις φορές για κακουργήματα ή πλημμελήματα που πηγάζουν από δόλο με ποινές στερητικές της ελευθερίας, η μία από τις οποίες ήταν τουλάχιστον κάθειρξη διαπράξει νέο κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο, το οποίο σε συνδυασμό με τις προηγούμενες πράξεις αποδεικνύει, ότι είναι εγκληματίας καθ' έξη ή κατ' επάγγελμα επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, το Δικαστήριο όταν η ποινή που πρέπει να του επιβληθεί κατά τους όρους του άρθρου 89 Π.Κ. είναι πρόσκαιρη κάθειρξη, του επιβάλλει κάθειρξη αόριστης διάρκειας. Η ποινή αυτή εκτίεται σε ιδιαίτερα καταστήματα ή σε ιδιαίτερα τμήματα των φυλακών. Στην απόφαση καθορίζεται μόνο το ελάχιστο όριο διάρκειας της κάθειρξης, το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τα δύο τρίτα του κατά το άρθρο 89 Π.Κ. ανώτατου ορίου της ποινής, όπως όλα αυτά προβλέπονται στο άρθρο 90 Π.Κ.

7. Η επιμέτρηση της ποινής σε περίπτωση συρροής

Το θέμα της επιμέτρησης της ποινής δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα σημαντικές δυσχέρειες στις περιπτώσεις που τελείται ένα και μόνο έγκλημα. Αν αυτό τελέστηκε από ένα πρόσωπο, θα εφαρμοστούν οι ανωτέρω αναφερόμενες διατάξεις των άρθρων 79 επ. του Π.Κ., ενώ αν πρόκειται για έγκλημα που τελέστηκε από πολλούς (συμμετοχή), θα εφαρμοστούν οι προηγούμενες διατάξεις, σε συνδυασμό με εκείνες των άρθρων 45 – 49 Π.Κ. Το πρόβλημα δυσκολεύει στην περίπτωση που το ίδιο άτομο με μία ή περισσότερες πράξεις φαίνεται να τελεί ή πραγματικά τελεί περισσότερα από ένα εγκλήματα. Πρόκειται για την περίπτωση της συρροής εγκλημάτων, όπου η επιμέτρηση της ποινής είναι πιο πολύπλοκη υπόθεση. Η συρροή εγκλημάτων διακρίνεται σε αληθινή συρροή εγκλημάτων και σε φαινομενική συρροή ή συρροή νόμων³⁷.

Η κρίση περί συρροής είναι πρώτιστα ένα σύστημα μηχανισμών και αρχών καταμέτρησης των εγκλημάτων, το τελικό στάδιο της νομικής υπαγωγής στο πεδίο του ποινικού δικαίου. Τότε ο εφαρμοστής του δικαίου καλείται να αποφανθεί οριστικά, στο σύνολό της, την ποινική ευθύνη του δράστη μιας σύνθετης εγκληματικής δράσης, για να αποδώσει τη δίκαιη κυρωτική απάντηση σε μία ποινικά αξιόλογη συμπεριφορά.

Για τις ανάγκες αυτής της *in concreto* προσεγγίσεως του ποινικού φαινομένου συγκεράζονται, αλλά και δοκιμάζονται όλες οι βασικές παραδοχές του ποινικού δόγματος (σε ένα χώρο δογματικά τραχύ και δύσβατο)³⁸, είτε αυτές αφορούν τη νομοτεχνική «ανάγνωση» του κυρωτικού κανόνα, είτε καθαυτή την υπόσταση του εγκλήματος μέσα από τη θεώρηση των όρων και των στοιχείων του. Συγχρόνως όμως, αποτελεί και το στάδιο εκείνο, όπου ο εφαρμοστής του δικαίου αναγκάζεται να ενεργοποιήσει πολυσύνθετα μεθοδολογικά εργαλεία, να τα εναρμονίσει με το ποινικό δόγμα και να συνθέσει τις «αρχές» του *in concreto* ζητήματος της συρροής³⁹.

³⁷ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 409 – 411

³⁸ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 604

³⁹ Στ. Παύλου, Οι αρχές της φαινομενικής συρροής, Επικουρικότητα και Συρροή, Σάκκουλας 2003, σ. 1 – 2

7.1. Αληθινή συρροή εγκλημάτων – Συστήματα Επιμέτρησης

Αληθινή συρροή εγκλημάτων υπάρχει, όταν έχουν διαπραχθεί στον ίδιο ή σε διαφορετικούς χρόνους περισσότερα εγκλήματα από τον ίδιο δράστη. Για παράδειγμα ο δράστης τη μία ημέρα σκοτώνει τον Α, την επομένη ληστεύει το Β και τη μεθεπομένη βιάζει τη Γ. Εάν τα περισσότερα εγκλήματα έχουν τελεστεί με ξεχωριστές πράξεις, όπως συνέβη στο προηγούμενο παράδειγμα, τότε η συρροή λέγεται αληθινή πραγματική. Εάν όμως, αυτά έχουν τελεστεί με την ίδια μοναδική πράξη του δράστη, π.χ. με μία αυτοσχέδια βόμβα προκαλούνται ζημιές σε ορισμένα καταστήματα ή σπίτια και σε μερικά αυτοκίνητα, τότε η συρροή λέγεται αληθινή κατ' ιδέαν.

Η ύπαρξη περισσότερων εγκλημάτων στο χώρο της αληθινής συρροής θέτει το ερώτημα, πώς θα επιμετρήσουμε την ποινή στην περίπτωση αυτή. Την απάντηση στο ερώτημα αυτό προσπαθούν να δώσουν τέσσερα διαφορετικά συστήματα επιμέτρησης: 1. Το σύστημα της αριθμητικής σώρευσης των ποινών, 2. Το σύστημα της συγχώνευσης των ποινών, 3. Το σύστημα της ενιαίας ποινής και 4. Το σύστημα της συνολικής ποινής.

1. Το σύστημα της αριθμητικής σώρευσης των ποινών

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, ο Δικαστής επιβάλλει ξεχωριστή ποινή για το καθένα από τα συρρέοντα εγκλήματα, π.χ. 10 χρόνια για το ένα έγκλημα, 6 χρόνια για το άλλο και 5 χρόνια για το επόμενο και στο τέλος βγαίνει το άθροισμά τους, το οποίο αποτελεί το τελικό μέγεθος ποινής που πρέπει να εκτίσει ο δράστης.

2. Το σύστημα της συγχώνευσης των ποινών

Στο σύστημα αυτό γίνεται ομοίως, επιμέτρηση της ποινής για καθένα από τα συρρέοντα εγκλήματα, στο τέλος όμως ο δράστης εκτίει την ποινή του βαρύτερου εγκλήματος, κατά τον προσδιορισμό της οποίας έχουν ληφθεί υπόψη και οι ποινές των υπολοίπων εγκλημάτων.

3. Το σύστημα της ενιαίας ποινής

Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, ο Δικαστής δεν κάνει επιμέτρηση της ποινής ξεχωριστά για το κάθε έγκλημα, αλλά επιβάλλει μία μόνο ποινή για

όλα τα εγκλήματα λαμβάνοντας όμως υπόψη τον αριθμό των εγκληματικών πράξεων, που έχει τελέσει ο δράστης.

4. Το σύστημα της συνολικής ποινής

Στο σύστημα αυτό γίνεται μεν ξεχωριστή επιμέτρηση της ποινής για καθένα από τα συρρέοντα εγκλήματα, στο τέλος όμως, ο Δικαστής φτιάχνει μία συνολική ποινή, που συντίθεται από την ποινή του βαρύτερου εγκλήματος, τη λεγόμενη βασική ποινή ή ποινή – βάση, την οποία επαυξάνει παίρνοντας «υλικά» από τις υπόλοιπες συντρέχουσες ποινές. Και άλλοτε μεν η επαύξηση αυτή γίνεται ελεύθερα από το Δικαστή, οπότε ισχύει το σύστημα της ελεύθερης επίτασης της ποινής, άλλοτε όμως, γίνεται με κάποια ποσοστά προσαύξησης, που τα ορίζει ο νόμος, οπότε ισχύει το σύστημα της νομικής σώρευσης.

Ο Ελληνικός Ποινικός Κώδικας ακολουθεί, κατά κανόνα, το σύστημα της συνολικής ποινής, διατηρεί όμως, με ορισμένες εξαιρετικές ρυθμίσεις του, προσβάσεις τόσο στο σύστημα της ενιαίας ποινής, όσο και στο σύστημα της αριθμητικής σώρευσης των ποινών.

Το σύστημα της ενιαίας ποινής ισχύει κατ' εξαίρεση, στο κατ' εξακολούθηση έγκλημα, για το οποίο μας μιλάει το άρθρο 98 Π.Κ., καθώς και σε ορισμένες περιπτώσεις ειδικών ποινικών νόμων.

Επίσης, το σύστημα της αριθμητικής σώρευσης των ποινών ισχύει και αυτό κατ' εξαίρεση, σε ορισμένα άρθρα του Ποινικού Κώδικα (π.χ. απόδραση κρατουμένου άρθρο 173 παρ. 1 εδ. β' Π.Κ., στάση κρατουμένων άρθρο 174 παρ. 3 Π.Κ.), αλλά και έξω από τον Ποινικό Κώδικα σε ορισμένες περιπτώσεις ειδικών ποινικών νόμων (π.χ. το άρθρο 13 παρ. 2 Ν. 2168/1993 για την κατοχή όπλου από κρατούμενο σε φυλακή, το άρθρο 12 παρ. 2 Β.Δ. 29/1971 για παραβάσεις του νόμου περί τυχερών παιγνίων, τα άρθρα 102 επόμενα του κωδικοποιημένου Π.Δ. 26/2007 για παραβάσεις της εκλογικής νομοθεσίας). Το σύστημα αυτό ισχύει ακόμη, όταν συντρέχουν ποινές διαφορετικού χαρακτήρα, οι οποίες λογικά δεν μπορούν να διαμορφώσουν συνολική ποινή (π.χ. συντρέχουν περισσότερες ποινές ισόβιας κάθειρξης ή μία ποινή ισόβιας κάθειρξης μαζί με πρόσκαιρες στερητικές της ελευθερίας ποινές ή μία πρό-

σκαιρη στερητική της ελευθερίας ποινή μαζί με ποινές σε χρήμα ή μία κύρια ποινή με μία παρεπόμενη)⁴⁰.

Α. Στις στερητικές της ελευθερίας ποινές

Για την επιμέτρηση της ποινής σε αυτή την περίπτωση μας μιλάει το άρθρο 94 Π.Κ., το οποίο διαφοροποιεί τον τρόπο της επιμέτρησης, ανάλογα με το χαρακτήρα της αληθινής συρροής ως πραγματικής ή κατ' ιδέαν.

Όταν υπάρχει αληθινή πραγματική συρροή εγκλημάτων, ο Νόμος ακολουθώντας το σύστημα της νομικής σώρευσης μας λέει στο άρθρο 94 παρ. 1 Π.Κ., ότι πρέπει να πάρουμε τη βαρύτερη από τις επιμετρηθείσες ποινές, η οποία θα αποτελέσει την ποινή βάση. Πάνω σε αυτή τη βάση, πρέπει να βάλουμε τις υπόλοιπες ποινές (ο νόμος τις αναφέρει συντρέχουσες), όχι όμως ολόκληρες, όπως επιμετρήθηκαν, αλλά μόνο ένα τμήμα τους (το τμήμα αυτό ο νόμος το λέει επαύξηση). Και για να μην υπάρχει ασάφεια, ο ίδιος ο νόμος καθορίζει το κατώτερο και το ανώτερο όριο αυτής της επαύξησης. Έτσι, η επαύξηση της βαρύτερης, δηλαδή της ποινής που πήραμε ως βάση, δεν μπορεί για κάθε μια από τις συντρέχουσες ποινές να είναι κατώτερη από: α) 4 μήνες, εφόσον η συντρέχουσα ποινή είναι ανώτερη από 2 έτη, β) 1 έτος, εφόσον η συντρέχουσα ποινή είναι κάθειρξη μέχρι 10 έτη και γ) 2 έτη, εφόσον η συντρέχουσα ποινή είναι κάθειρξη ανώτερη από 10 έτη. Πάντως, η επαύξηση της ποινής, ουδέποτε μπορεί να είναι ανώτερη από τα $\frac{3}{4}$ του αθροίσματος των άλλων συντρεχουσών και σε κάθε περίπτωση το τελικό μέγεθος της συνολικής ποινής δεν μπορεί να ξεπεράσει τα 25 χρόνια, αν πρόκειται για κάθειρξη, τα 10 χρόνια, αν πρόκειται για φυλάκιση και τους 6 μήνες, αν πρόκειται για κράτηση⁴¹.

Όταν αντίθετα, υπάρχει αληθινή κατ' ιδέαν συρροή εγκλημάτων, εγκλημάτων δηλαδή που πραγματώθηκαν με μία πράξη, το άρθρο 94 παρ. 2 Π.Κ. υιοθετώντας το σύστημα της ελεύθερης επίτασης της ποινής, επιτρέπει στο Δικαστήριο να επαυξήσει ελεύθερα τη βαρύτερη από τις συντρέχουσες ποινές, χωρίς όμως, να υπερβαίνει το ανώτατο όριο του είδους της ποινής,

⁴⁰ Α. Κωστάρας, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Έννοιες και Θεσμοί του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σ. 180 - 182

⁴¹ Α. Κωστάρας, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Έννοιες και Θεσμοί του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σ. 182 - 183

δηλαδή τα 20 χρόνια για την κάθειρξη, τα 5 χρόνια για τη φυλάκιση και τον 1 μήνα για την κράτηση. Αξιομνημόνευτη στο πλαίσιο της αληθινής κατ' ιδέαν συρροής είναι η ρύθμιση του β' εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 94 Π.Κ., σύμφωνα με την οποία στην περίπτωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, το Δικαστήριο σε εξαιρετικές περιπτώσεις δύναται, να επιβάλει συνολική ποινή σύμφωνα με την παράγραφο 1, δηλαδή σύμφωνα με όσα ισχύουν στην αληθινή πραγματική συρροή. Η ρύθμιση αυτή έχει επικριθεί έντονα στην επιστημονική θεωρία, διότι νοθεύει χωρίς λόγο, την κατασκευή του νομοθέτη στο άρθρο 94 Π.Κ. για την αληθινή συρροή, ενώ επιτείνει τη σύγχυση, που επικρατεί στη νομολογία σε σχέση με την έννοια και τις μορφές της αληθινής συρροής.

Σύμφωνα με το άρ. 94 παρ. 3 Π.Κ., εάν δεν μπορεί για οποιοδήποτε λόγο να εκτελεσθεί κάποια από τις ποινές, που συνέβαλαν στο σχηματισμό της συνολικής ποινής, εξακολουθεί η εκτέλεση των υπόλοιπων ποινών, εκτός εάν συντρέχει περίπτωση καθορισμού νέας συνολικής ποινής, οπότε για το ζήτημα αυτό φροντίζει είτε ο Εισαγγελέας αυτεπάγγελτα είτε με αίτηση του καταδικασθέντος. Η συνολική ποινή, κατά την κρατούσα άποψη, συνιστά ενιαίο τρόπο εκτέλεσης των επιμέρους ποινών, οι οποίες δεν είναι πλέον δεκτικές αυτοτελούς εκτέλεσης. Αυτός είναι ο κανόνας, το δε άρθρο 94 παρ. 3 Κ.Ποιν.Δ. αναφέρεται στην εξαίρεση. Συγκεκριμένα, η αυτοτέλεια των ποινών, που συνεπιμετρήθηκαν στη συνολική ποινή αναβιώνει, εάν για κάποιο από τα συρρέοντα εγκλήματα χορηγηθεί αμνηστία, χάρη, παραγραφή, αναστολή δίωξης, απόλυση υπό όρο ή άφεση της ποινής με οποιονδήποτε τρόπο. Μόνο τότε καθεμία από αυτές είναι δεκτική αυτοτελούς εκτέλεσης. Σε περίπτωση συνδρομής οποιουδήποτε καταργητικού αιτίου μίας ή και περισσότερων συνεπιμετρηθεισών επιμέρους ποινών, ο εισαγγελέας οφείλει να προκαλέσει το σχηματισμό νέας συνολικής ποινής⁴².

Συνολική ποινή επιβάλλεται όχι μόνο στη λεγόμενη «αρχική» ή «σύγχρονη» συρροή, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η αντιμετώπιση του φαινομένου τούτου από την αρχή της εμφάνισης του και από την αρχή της δικαστικής κρίσης. Το φαινόμενο της συνάντησης των ποινών κατά την

⁴² Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 340

εκτέλεσή τους μπορεί να εμφανιστεί και μετά την ολοκλήρωση του ποινικού φαινομένου που κλείνει με την επιβολή της ποινής. Πρόκειται για την περίπτωση της λεγόμενης επιγενόμενης (ή αναδρομικής) συρροής. Η συρροή αυτή υπάρχει όταν ο δράστης πριν από την ολοσχερή απότιση, παραγραφή ή χάρη της ποινής, που του επιβλήθηκε, καταδικαστεί ξανά για άλλη αξιόποινη πράξη, που τέλεσε οποτεδήποτε. Εδώ, η δικαστική κρίση δεν ήταν αρχικά ενιαία. Το φαινόμενο της συρροής ανακύπτει, αφού το Δικαστήριο αποφανθεί για το ένα σκέλος των εγκλημάτων που συρρέουν. Αυτό το είδος συρροής ποινών ρυθμίζεται από τη διάταξη του άρθρου 97 Π.Κ. Σύμφωνα με αυτή, στην ερευνώμενη περίπτωση θα σχηματισθεί συνολική ποινή, με τον τρόπο που ορίζουν τα άρθρα 94 παρ. 1 και 96 παρ.1 Π.Κ. και τούτη την ποινή θα εκτίσει ο δράστης, αφού υπολογιστεί ό,τι έχει εκτιθεί από την παλιά ποινή. Η άλλη αξιόποινη πράξη μπορεί να έχει τελεστεί «οποτεδήποτε» (άρθρο 97 Π.Κ.), δηλαδή όχι μόνο μετά την καταδίκη, οπότε πρόκειται για γνήσια επιγενόμενη συρροή, αλλά και πριν από αυτή, οπότε πρόκειται για μη γνήσια επιγενόμενη συρροή. Αυτό που πρέπει να γίνει σαφές είναι, ότι η επιγενόμενη συρροή (γνήσια ή μη) προϋποθέτει αληθινή πραγματική συρροή εγκλημάτων. Αυτό σημαίνει, ότι το έγκλημα για το οποίο επιβλήθηκε η παλιά ποινή και εκείνο για το οποίο επέρχεται η νέα καταδίκη, πρέπει να έχουν τελεστεί όχι με την ίδια, αλλά με διαφορετικές πράξεις. Η θέση αυτή συνάγεται αβίαστα από τη διατύπωση του άρθρου 97 Π.Κ.⁴³

Οι παρεπόμενες ποινές και τα μέτρα ασφαλείας επιβάλλονται μαζί με τη συνολική ποινή, έστω και αν συνδέονται με μία από τις επιμέρους ποινές (άρ. 95 Π.Κ.). Εφόσον οι παρεπόμενες ποινές είναι διαφορετικού είδους, επιβάλλονται όλες. Αν όμως, πρόκειται για ομοειδείς παρεπόμενες ποινές, επιβάλλεται μόνο μία (παρεπόμενη) ποινή, που αντιστοιχεί στο ύψος της συνολικής ποινής⁴⁴.

Τέλος, συνολική ποινή σχηματίζεται και στις περιπτώσεις του άρθρου 551 Κ.Ποιν.Δ., όταν πρόκειται να εκτελεσθούν περισσότερες καταδικαστικές

⁴³ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 434, 435

⁴⁴ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 445

αποφάσεις κατά του ίδιου προσώπου, φαινόμενο που θα μπορούσε γενικά να ονομαστεί και «συρροή (καταδικαστικών) αποφάσεων»⁴⁵. Οι διατάξεις του τελευταίου φέρουν χαρακτήρα ουσιαστικού δικαίου, στο βαθμό που παραπέμπουν στους ορισμούς του Ποινικού Κώδικα για τη συρροή. Ταυτόχρονα όμως, προσλαμβάνουν και δικονομικό χαρακτήρα, στο μέτρο που μέσω αυτών, περιγράφεται ο διαδικαστικός μηχανισμός για το σχηματισμό αυτό. Σε κάθε περίπτωση, για την εφαρμογή του άρθρου 551 Κ.Ποιν.Δ., ο αμετάκλητος χαρακτήρας των καταδικαστικών αποφάσεων δεν προσδιορίζεται ως αναγκαία προϋπόθεση του σχηματισμού συνολικής ποινής. Συμπερασματικά, η συνολική ποινή προϋποθέτει συνάντηση ποινών είτε στο στάδιο της επιμέτρησης και επιβολής τους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αρχικής συρροής, είτε στο χώρο της εκτέλεσης και της έκτισής τους, όπως συμβαίνει στην επιγενόμενη συρροή ή τη συρροή καταδικαστικών αποφάσεων⁴⁶.

Περαιτέρω, όσον αφορά το μηχανισμό και τη διαδικασία σχηματισμού συνολικής ποινής ισχύουν τα εξής: Ανεξάρτητα του εάν πρόκειται για αρχική, επιγενόμενη ή συρροή καταδικαστικών αποφάσεων, ισχύουν οι επιμετρητικοί κανόνες που περιγράφονται στα άρθρα 94 – 96 Π.Κ. Στην περίπτωση της αρχικής συρροής, το Δικαστήριο αρχικά επιβάλλει ποινή για καθένα από τα εγκλήματα που συρρέουν, επιμετρώντας σύμφωνα με τους κανόνες του άρθρου 79 Π.Κ., ενώ στη συνέχεια, το ίδιο Δικαστήριο προχωρά στο σχηματισμό συνολικής ποινής. Αντίστοιχα, όσον αφορά την επιγενόμενη συρροή ή τη συρροή καταδικαστικών αποφάσεων, τίθενται υπόψη του Δικαστηρίου περισσότερες από μία καταδικαστικές αποφάσεις και ακολούθως, σχηματίζεται συνολική ποινή κατά τις διατάξεις των άρθρων 94 επ. Π.Κ.

Ένα άλλο ζήτημα είναι ο προσδιορισμός του καθ' ύλην αρμόδιου Δικαστηρίου για το σχηματισμό συνολικής ποινής. Όσον αφορά την αρχική συρροή, η αρμοδιότητα ανήκει στο Δικαστήριο που κρίνει τα εγκλήματα που συρρέουν αληθινά (πραγματικά ή κατ' ιδέαν) και εκδίδει καταδικαστική απόφαση. Όσον αφορά τη συρροή καταδικαστικών αποφάσεων, στο άρθρο 551 παρ.

⁴⁵ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 437, 438

⁴⁶ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 330

2 Κ.Ποιν.Δ. προσδιορίζεται το εκάστοτε καθ' ύλην αρμόδιο Δικαστήριο για το σχηματισμό συνολικής ποινής⁴⁷.

Αντίθετα, τα πράγματα δεν είναι εξίσου αυτονόητα στην επιγενόμενη συρροή, λόγω της μη ύπαρξης συγκεκριμένης – ρητής ρύθμισης στο Νόμο. Στο πλαίσιο αυτό, δίνεται λύση με τις εξής σκέψεις: Αν πρόκειται για την πρώτη περίπτωση επιγενόμενου σχηματισμού συνολικής ποινής, αναγνωρίζεται στο ίδιο Δικαστήριο το έργο του σχηματισμού συνολικής ποινής. Αν πρόκειται για δεύτερη περίπτωση επιγενόμενου σχηματισμού συνολικής ποινής, είναι ορθό, να γίνει δεκτό πως, ανεξάρτητα εάν οι προηγούμενες καταδίκες έχουν επιβληθεί από ανώτερο Δικαστήριο ή κάποια από αυτές αφορά βαρύτερη ποινή, η συνολική ποινή θα σχηματισθεί από το Δικαστήριο, στο οποίο άγεται η βαρύτερη αυτή ποινή, χωρίς να ενδιαφέρει το γεγονός ότι το εν λόγω Δικαστήριο είναι κατώτερο ή επέβαλε στο δράστη ελαφρύτερη ποινή κατ' είδος ή έκταση⁴⁸.

Όσον αφορά το χρόνο λήξης της συνολικής ποινής, εφόσον η συνολική ποινή λογίζεται «ενιαία» ως προς την έκτισή της, ανάλογα προσδιορίζεται από τον εισαγγελέα εκτέλεσης ο χρόνος λήξης της⁴⁹.

Β. Στις οικονομικού χαρακτήρα ποινές

Η επιμέτρηση των περισσότερων οικονομικού χαρακτήρα ποινών στο πλαίσιο της αληθινής συρροής εγκλημάτων γίνεται κατά βάση, με τον ίδιο τρόπο, που γίνεται και στις στερητικές της ελευθερίας ποινές, ανάλογα με το χαρακτήρα της συρροής ως πραγματικής ή κατ' ιδέαν αληθινής.

α) Στην αληθινή πραγματική συρροή, αν συντρέχουν περισσότερες χρηματικές ποινές ή πρόστιμα, τότε σύμφωνα με το άρ. 96 παρ. 1 Π.Κ., η συνολική ποινή, που επιβάλλεται, αποτελείται από τη βαρύτερη ποινή επαυξημένη ανάλογα με τους οικονομικούς όρους του καταδικασθέντος. Αξιοσημείωτο σε αυτή την περίπτωση είναι το γεγονός, ότι ο νόμος δεν θέτει

⁴⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 331 – 332

⁴⁸ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 332

⁴⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 344

εδώ ελάχιστο όριο επαύξεσης, όπως κάνει στις στερητικές της ελευθερίας ποινές, θέτει όμως τον ίδιο, όπως και σε εκείνες φραγμό στο μέγιστο όριο της επαύξεσης κάθε συντρέχουσας ποινής, αφού η επαύξεση αυτή δεν μπορεί να ξεπεράσει και εδώ τα $\frac{3}{4}$ του αθροίσματος των υπολοίπων συντρεχουσών ποινών. Αν τώρα οι συντρέχουσες ποινές είναι όλες του ίδιου ποσού, τότε η συνολική ποινή σχηματίζεται με την επαύξεση μίας από αυτές.

β) Στην αληθινή κατ' ιδέαν συρροή το άρθρο 96 παρ. 2 παραπέμπει στην αντίστοιχη παρ. 2 του άρ. 94 Π.Κ. και επομένως ισχύουν και εδώ, όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, για την κατ' ιδέαν αληθινή συρροή των στερητικών της ελευθερίας ποινών. Το Δικαστήριο παίρνει τη βαρύτερη από τις συντρέχουσες χρηματικές ποινές και την επαυξάνει ελεύθερα, όχι όμως πάνω από το ανώτατο όριο του είδους της ποινής, που κατ' άρθρο 57 Π.Κ. είναι τα 15.000 ευρώ για την χρηματική ποινή και τα 590 ευρώ για το πρόστιμο⁵⁰.

7.2. Φαινομενική συρροή ή συρροή νόμων

Μιλώντας για φαινομενική συρροή εννοούμε μία σύγκρουση εγκλημάτων, τα οποία καλύπτουν την ίδια εγκληματική απαξία. Σε αυτή τη συνάντηση περισσότερων εγκλημάτων, που τυπικά μπορούν όλα να εφαρμοστούν, με την έννοια ότι πραγματώνονται όλα τα στοιχεία της περιγραφόμενης εγκληματικής συμπεριφοράς, τόσο τα στοιχεία της αντικειμενικής όσο και της υποκειμενικής τους υπόστασης, αναζητούμε εκείνους τους κανόνες που θα μας βοηθήσουν να εντοπίσουμε την κοινή εγκληματική απαξία, ώστε όχι μόνο να περιττεύει, αλλά και να είναι δικαιοπολιτικά ανεπίτρεπτη η τιμώρηση του δράστη δύο φορές για το ίδιο πράγμα⁵¹.

Η αρχή *ne bis in idem*, ότι για την ίδια πράξη ο δράστης αυτής δεν μπορεί παρά να τιμωρηθεί μία και μόνο φορά, απορρέει από την αρχή της ενοχής, αφού η επιβολή περισσότερων της μιας ποινικών κυρώσεων στο δράστη για την ίδια πράξη θα καταστρατηγούσε την αναλογία μεταξύ της

⁵⁰ Α. Κωστάρας, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Έννοιες και Θεσμοί του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη 2012, σ. 186 – 188

⁵¹ Ν. Μπιτζιλέκης, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, Ποινικά Χρονικά 2007, σ. 97

ενοχής του δράστη και της βαρύτητας της ποινής, η οποία (αναλογία) αποτελεί τη βάση της αρχής της ενοχής. Το γεγονός ότι η αρχή *ne bis in idem* έλκει την καταγωγή της από την αρχή της ενοχής, της προσδίδει ένα ουσιαστικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να μην έχει μόνο καθαρά δικονομικό χαρακτήρα. Η αρχή *ne bis in idem* έχει ουσιαστική διάσταση, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν επιτρέπεται να τιμωρείται δύο φορές για το ίδιο έγκλημα και δικονομική διάσταση, σύμφωνα με την οποία κανείς δεν μπορεί να δικαστεί δύο φορές για το ίδιο έγκλημα, αλλά ούτε και να διωχθεί ποινικά⁵².

Ο όρος «φαινομενική» ή «φαινομένη» δημιουργεί την εντύπωση, ότι δεν πρόκειται καν για συρροή εγκλημάτων, αλλά για ένα μόνο έγκλημα, που απλώς, φαίνεται σαν να είναι πολλά. Υποστηρίζεται λοιπόν, ότι στη φαινομενική συρροή «δεν υπάρχει πράγματι συρροή εγκλημάτων, δεν τίθεται θέμα μέτρησης εγκληματικών μονάδων, αλλά ένα μόνο έγκλημα. Φαίνεται όμως, σαν συρροή, γιατί συμβαίνει πολλοί νόμοι να αξιώνουν, παράλληλα, να εφαρμοστούν για την ποινική αντιμετώπιση του ενός αυτού εγκλήματος». Η άποψη όμως αυτή θα μπορούσε, να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα.

Η φαινομενική συρροή στο βαθμό που και σ' αυτή υπάρχει πραγματώση των στοιχείων περισσότερων εγκλημάτων εξακολουθεί να είναι συρροή εγκλημάτων. Όλες οι διατάξεις των εγκλημάτων, τα στοιχεία των οποίων έχουν πραγματωθεί, διεκδικούν αυτοτελώς και ισοδύναμα εφαρμογή. Δεν πρόκειται δηλαδή για μία κατά τα φαινόμενα συρροή, με την έννοια δηλαδή πως δίνεται απλώς η εντύπωση ότι είναι συρροή, ενώ στην ουσία δεν είναι παρά μόνο ένα έγκλημα. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως ο όρος «φαινομενική» δεν αναφέρεται στην ύπαρξη συρροής, αλλά στον τρόπο μεταχείρισής της, δηλαδή στη μη εφαρμογή των εννόμων συνεπειών των περισσότερων εγκλημάτων αλλά μόνο του ενός. Όμως και τούτο πάλι, δεν είναι ακριβές.

Όχι μόνο δεν πρόκειται κατ' ουσία για ένα έγκλημα, αλλά δεν αντιμετωπίζεται και ως ένα, καθώς τα αποκλειόμενα εγκλήματα, ως οντολογικά – αξιολογικά μεγέθη, ούτε χάνονται ούτε αναλύσκονται σε ένα

⁵² Κ. Παπαχρήστος, Συρροή Εγκλημάτων & Φαινομενική Συρροή Ποινικών Κανόνων, Το Ισπανικό Μοντέλο Επίλυσης Των Προβλημάτων Συρροής, Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 56 – 57

έγκλημα, στο βαθμό που σε πολλές περιπτώσεις και την επιμέτρηση της ποινής του υπερισχύσαντος εγκλήματος επηρεάζουν (εξ ου και ο όρος συντιμωρητή πρότερη ή ύστερη πράξη), ενώ δεν αποκλείεται (σε περίπτωση δηλαδή αναβίωσης) να τύχουν και πλήρους εφαρμογής. Εξάλλου, η αυτοτέλειά τους αποδεικνύεται και από το γεγονός, ότι σε επίπεδο συμμετοχής μπορούν κάλλιστα να προσδιορίσουν το άδικο της, έτσι ώστε να έχουμε συμμετοχική ευθύνη μόνο για το φαινομενικώς συρρέον έγκλημα. Αποδεικνύεται στην τελευταία αυτή περίπτωση, ότι όχι μόνο δεν είναι ανύπαρκτο, αλλά έχει πλήρη εφαρμογή ένα έγκλημα που αποκλείστηκε με βάση τους κανόνες της φαινομενικής συρροής, ακόμη και με αυτόν της ειδικότητας (υπάρχει δηλαδή περίπτωση ο φυσικός αυτουργός να ευθύνεται για το ειδικό έγκλημα της παιδοκτονίας ή της ληστείας, ενώ ο ηθικός για το γενικό της ανθρωποκτονίας ή της κλοπής αντίστοιχα).

Συνεπώς, φαινομενική συρροή δεν σημαίνει, ότι υφίσταται ένα έγκλημα που απλώς φαίνεται σαν πολλά, ως να επρόκειτο δηλαδή για μια «δογματική οφθαλμαπάτη», αλλά υπάρχουν πράγματι πολλά εγκλήματα (ως πραγμάτωση δηλαδή περισσότερων ειδικών υποστάσεων), η εφαρμογή και οι συνέπειες των οποίων παραλλάσσουν ανάλογα με τη σχέση που τα διέπει. Σε αυτό συνίσταται και η διαφορά μεταξύ αληθινής και φαινομενικής συρροής, στη διαφορετική δηλαδή σχέση που υπάρχει μεταξύ των συρρεόντων εγκλημάτων, η οποία και επιβάλλει διαφορετική ποινική μεταχείριση, όχι μόνο μεταξύ αληθινής και φαινομενικής συρροής, αλλά ακόμη και μεταξύ των διαφορετικών περιπτώσεων της τελευταίας.

Η διάγνωση της φαινομενικής συρροής απαιτεί μία περαιτέρω ερμηνευτική υπαγωγική – αξιολογική διαδικασία που αποσκοπεί στην απομόνωση της μίας εφαρμοστέας εν τέλει διάταξης, όπου η διάγνωση του ότι πρόκειται ουσιαστικά για περίπτωση ενός εγκλήματος, υποχρεώνει τον ερμηνευτή και τον εφαρμοστή να αναζητήσουν τον ένα και μοναδικό κυρωτικό εκείνο κανόνα, ο οποίος εφαρμοζόμενος θα συμπυκνώσει και ενδεχομένως, θα εξαντλήσει την ποινική απαξία της κρίσιμης κάθε φορά συμπεριφοράς του δράστη⁵³.

⁵³ Στ. Παύλου, Οι αρχές της φαινομενικής συρροής, Επικουρικότητα και Συρροή, Σάκκουλας 2003, σ. 1 – 2 και Γ. Μπουρμάς, Η ενιαία ποινή, Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σ. 218 - 219

Συγκεκριμένα, στην κατ' ιδέα φαινομενική συρροή, όπου με την ίδια πράξη του δράστη φαίνεται, ότι τελούνται περισσότερα εγκλήματα, ενώ στην πραγματικότητα τελείται μόνο ένα, τα κριτήρια για την επιλογή της διατάξεως που θα εφαρμοστεί τελικά, βασίζονται στις ακόλουθες τρεις αρχές:

α) Στην αρχή της ειδικότητας, σύμφωνα με την οποία όταν συγκρούονται δύο νόμοι, ένα ειδικός και ένας γενικός, επικρατεί πάντοτε ο ειδικός νόμος⁵⁴. Τέτοια σχέση ειδικότητας υπάρχει στο βασικό έγκλημα και τις παραλλαγές του (π.χ. απλή σωματική βλάβη άρ. 308 Π.Κ. σε σχέση με την επικίνδυνη άρ. 309 Π.Κ., τη βαριά άρ. 310 Π.Κ. και τη θανατηφόρα άρ. 311Π.Κ.), καθώς και στο βασικό έγκλημα σε σχέση με τα ιδιώνυμα εγκλήματα (π.χ. ανθρωποκτονία εκ προθέσεως άρ. 299 Π.Κ. σε σχέση με την ανθρωποκτονία εν συναινέσει άρ. 300 Π.Κ., συμμετοχή σε αυτοκτονία άρ. 301 Π.Κ., παιδοκτονία άρ. 303 Π.Κ.)⁵⁵.

β) Στην αρχή της επικουρικότητας, η οποία υπαγορεύει την εφαρμογή ορισμένης επικουρικής διάταξης, υπό την προϋπόθεση ότι δεν μπορεί να εφαρμοστεί ο κανονικά προβλεπόμενος για την περίπτωση νόμος. Επικουρικές λέγονται οι διατάξεις, που είναι εξοπλισμένες με ρήτρα επικουρικότητας. Η ρήτρα της επικουρικότητας, συνήθως, είναι ρητή, μπορεί όμως μερικές φορές να είναι και σιωπηρή. Ο νόμος διακρίνει δύο είδη ρητής επικουρικότητας: τη σχετική και την απόλυτη.

Σχετική επικουρικότητα υπάρχει στην περίπτωση κατά την οποία, η εξοπλισμένη με ρήτρα επικουρικότητας διάταξη εφαρμόζεται, εάν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Αντίθετα, απόλυτη επικουρικότητα υπάρχει, όταν η εξοπλισμένη με ρήτρα επικουρικότητας διάταξη εφαρμόζεται αν η πράξη δεν τιμωρείται – έστω και ηπιότερα – από άλλη διάταξη. Ρήτρα σχετικής επικουρικότητας περιέχει λ.χ. η διάταξη του άρ. 186 παρ. 3 Π.Κ., που τιμωρεί την πρόκληση σε διάπραξη κακουργήματος ή πλημμελήματος. Η

⁵⁴ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 612 και Α. Μαργαρίτης σε Α. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος, Ποινολογία (άρθρα 50 – 133 Π.Κ.), ζ' έκδοση, Σάκκουλας 2005, σ. 351 – 352

⁵⁵ Α. Χαραλαμπίδης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (Γενικό Μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 412

διάταξη δηλαδή αυτή εφαρμόζεται, εφόσον η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Ρήτρα απόλυτης επικουρικότητας και μάλιστα μοναδικής στην ποινική μας νομοθεσία περιέχει η διάταξη του άρ. 259 Π.Κ. για την παράβαση καθήκοντος, η οποία εφαρμόζεται εφόσον ο νόμος δεν τιμωρεί την τυποποιούμενη συμπεριφορά με άλλη διάταξη⁵⁶.

γ) Στην αρχή της απορρόφησης, σύμφωνα με την οποία όταν στην αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος, εμπεριέχεται ως συστατικό στοιχείο αυτής η αντικειμενική υπόσταση ενός άλλου εγκλήματος, που τιμωρείται ηπιότερα ή όταν οι συστατικοί όροι ενός εγκλήματος χρησιμοποιούνται στο νόμο ως λόγος επαύξησης της ποινής ενός άλλου βαρύτερου εγκλήματος (π.χ. το άρ. 380 Π.Κ. τιμωρεί τη ληστεία. Η ληστεία όμως είναι σύνθετο με τη στενή έννοια έγκλημα, που περιλαμβάνει από τη μία μεριά τη διάταξη του άρ. 330 Π.Κ. για την παράνομη βία και από την άλλη τη διάταξη του άρ. 372 Π.Κ. για την κλοπή. Η διάταξη του άρ. 380 Π.Κ. απορροφά τις άλλες διατάξεις που αποτελούν συστατικά της και επικρατεί τελικά αυτή)⁵⁷.

Στην πραγματική φαινομενική συρροή, όπου με τις διαφορετικές πράξεις του δράστη φαίνεται ότι τελούνται περισσότερα εγκλήματα, ενώ στην πραγματικότητα τελείται μόνο ένα, τα κριτήρια για την επιλογή της διατάξεως που θα εφαρμοστεί τελικά, βασίζονται στις ακόλουθες αρχές:

α) Στην αρχή της απορρόφησης, η οποία εμφανίζεται τόσο στη συντιμωρητή πρότερη, όσο και στη συντιμωρητή ύστερη πράξη. Συντιμωρητή πρότερη πράξη έχουμε όταν ανάμεσα σε δύο εγκλήματα, που προσβάλλουν το ίδιο έννομο αγαθό, υπάρχει σχέση μέσου προς σκοπό. Η πράξη αυτή απορροφάται, κατά κανόνα, όταν δηλαδή έχει μικρότερη εγκληματική απαξία από την πράξη σκοπό (Εάν κάποιος καταστρέψει τη βιτρίνα για να κλέψει τα πράγματα που βρίσκονται εντός του καταστήματος διαπράττει δύο εγκλήματα, μία φθορά ξένης ιδιοκτησίας άρ. 381 Π.Κ. και μία κλοπή άρ. 372 Π.Κ., τα εγκλήματα αυτά προσβάλλουν το ίδιο έννομο αγαθό, την ιδιοκτησία. Όμως, τη φθορά ξένης ιδιοκτησίας διαπράττει ο δράστης, επειδή θέλει να φτάσει στο

⁵⁶ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 612 – 613

⁵⁷ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 613 – 614

σκοπό του που είναι η κλοπή. Επομένως, η πράξη σκοπός απορροφά την πράξη μέσο, που είναι πια συντιμωρητή προγενέστερη πράξη). Συντιμωρητή ύστερη πράξη έχουμε, όταν ανάμεσα σε δύο εγκλήματα που προσβάλλουν το έννομο αγαθό, το χρονικά μεταγενέστερο έγκλημα συνιστά ένα είδος ουσιαστικής αποπεράτωσης του προηγθέντος εγκλήματος⁵⁸.

β) Στην αρχή της επικουρικότητας, η οποία εμφανίζεται τόσο στη συντιμωρητή πρότερη όσο και στη συντιμωρητή ύστερη πράξη. Στο πλαίσιο της αρχής της επικουρικότητας η απόπειρα για παράδειγμα, αποτελεί συντιμωρητή πρότερη πράξη έναντι του ολοκληρωμένου εγκλήματος. Ενώ συντιμωρητή ύστερη πράξη αποτελούν για παράδειγμα στη συμμετοχή, οι χρονικά επόμενες της ηθικής αυτουργίας πράξεις συνέργειας στο ίδιο έγκλημα εκ μέρους του ηθικού αυτουργού⁵⁹.

γ) Στην αρχή της συγχωνεύσεως, σύμφωνα με την οποία μία μόνο φορά εφαρμόζεται η σχετική ποινική διάταξη, παρόλο που πραγματώνεται πολλές φορές, με χωριστές διαδοχικές πράξεις η τυποποιημένη σ' αυτή εγκληματική συμπεριφορά, όταν οι διαδοχικές προσβολές αναφέρονται στην ίδια μονάδα εννόμου αγαθού⁶⁰.

δ) Στην αρχή της διαζεύξεως, που ισχύει στα διαζευκτικά μικτά εγκλήματα, σύμφωνα με την οποία η σχετική διάταξη μόνο μία φορά εφαρμόζεται, όταν πραγματώνονται διαδοχικά, οι διάφοροι τυποποιημένοι τρόποι τέλεσης στην ίδια μονάδα εννόμου αγαθού⁶¹.

8. Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα

Απόκλιση από το σύστημα της συνολικής ποινής αποτελεί και η περίπτωση εφαρμογής του συστήματος ενιαίας ποινής, που προβλέπεται στο

⁵⁸ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 614 – 615

⁵⁹ Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004, σ. 615

⁶⁰ Α. Μαργαρίτης σε Α. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 413, 414

⁶¹ Α. Μαργαρίτης σε Α. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 414

άρθρο 98 παρ. 1 Π.Κ. για το κατ' εξακολούθηση έγκλημα⁶². Η τελευταία αυτή περίπτωση αποτελεί δυνατότητα αποκλίσεως, αφού το Δικαστήριο έχει τη διακριτική ευχέρεια, να επιβάλει ενιαία αντί για συνολική ποινή. Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα είναι μια ιδιάζουσα περίπτωση αληθινής ομοειδούς πραγματικής συρροής εγκλημάτων και όχι ένα έγκλημα. Καταφάσκειται όταν υπάρχουν πολλές πράξεις του ίδιου προσώπου, οι οποίες τελούνται διαδοχικά, πραγματώνουν την ίδια αντικειμενική υπόσταση εγκλήματος και προσβάλλουν περισσότερες μονάδες εννόμου αγαθού⁶³.

Για να χαρακτηριστεί μία ομοειδής πραγματική συρροή ως κατ' εξακολούθηση έγκλημα πρέπει: α) Οι επιμέρους πράξεις να προσβάλλουν έννομα αγαθά, σε περισσότερες από μία μονάδες τους. Αν η προσβολή αφορά προσωπικό έννομο αγαθό, ο φορέας του πρέπει να είναι πάντα ο ίδιος, ενώ αν η προσβολή αφορά περιουσιακά έννομα αγαθά, οι φορείς τους μπορεί να είναι διαφορετικά πρόσωπα, αλλά οι επιμέρους πράξεις πρέπει να παρουσιάζουν φυσική ομοιότητα. β) Οι επιμέρους πράξεις να απέχουν χρονικά μεταξύ τους τόσο, ώστε και η ιστορική τους συνέχεια να μη χάνεται και περισσότερες μονάδες εννόμου αγαθού να προσβάλλονται. γ) Να υπάρχει ενιαίος (ή συνολικός) και κατ' άλλη εκδοχή δόλος του δράστη για εξακολούθηση της αυτής συμπεριφοράς. δ) Να συνεκδικαστούν οι πολλές πράξεις, που παρουσιάζονται παραπάνω χαρακτηριστικά. Από τις προϋποθέσεις αυτές έχουν χαρακτήρα ουσιαστικό αντικειμενικό οι δύο πρώτες, ουσιαστικό υποκειμενικό η τρίτη και δικονομικό η τέταρτη⁶⁴.

9. Υπολογισμός του χρόνου προσωρινής κράτησης

Στο άρθρο 87 Π.Κ., ρυθμίζεται η αφαίρεση από την επιβαλλόμενη στερητική της ελευθερίας ποινή, του χρόνου της προσωρινής κράτησης, της

⁶² Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 459

⁶³ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 464

⁶⁴ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης / Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 464 – 467

κράτησης από τη στιγμή της σύλληψης μέχρι την προσωρινή κράτηση, της παραμονής σε ψυχιατρείο (και άρθρο 200 Κ.Ποιν.Δ.), καθώς και της φυλάκισης που ήδη εκτίθηκε, πριν γίνει αμετάκλητη η απόφαση που την επιβάλλει. Όταν όμως, συγχρόνως με την προσωρινή κράτηση, εκτελείται ποινή για άλλο έγκλημα, τότε ο χρόνος της προσωρινής κράτησης αναστέλλεται μέχρι την ολοσχερή έκτιση της άλλης ποινής και επομένως, δεν μπορεί να αφαιρεθεί κατά το άρθρο 87 Π.Κ. από τη νέα ποινή που θα επιβληθεί⁶⁵.

Είναι σχεδόν βέβαιο, ότι μέχρι την παράδοση του καταδίκου στο διευθυντή του σφραγιστικού καταστήματος έχει διαδράμει χρόνος από τη σύλληψή του (σε εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης), ενώ είναι πιθανό να κρατήθηκε προσωρινά. Σε αυτή την περίπτωση, πρέπει να «αντιμετωπίσουμε» το χρόνο από τη σύλληψή του έως την προσωρινή κράτηση. Περαιτέρω, η εκτελεστότητα της καταδικαστικής απόφασης σε χρόνο προγενέστερο της επέλευσης του αμετακλήτου ή ενίοτε, η έλλειψη εκτελεστότητας σε χρόνο μεταγενέστερο του αμετακλήτου, μπορεί να έχουν αποτελέσει αφορμή για «διακοπτόμενη» έκτιση τμημάτων της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής, η διάρκεια των οποίων πρέπει να συνυπολογιστεί στην αντίστοιχη του συνόλου. Τέλος και ο τυχόν επιγενόμενος σχηματισμός συνολικής ποινής, καθιστά ενίοτε αναγκαίο τον υπολογισμό του χρόνου της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής που ενδεχομένως, προαποτίθηκε. Πρόκειται για μία διαδικασία που έχει αντανάκλαση στη διάρκεια της ποινής⁶⁶.

Η τέταρτη παράγραφος του άρθρου 87 Π.Κ. αναθέτει το έργο του υπολογισμού και της αφαίρεσης της «προαποτιθείσας» ποινής στην «αρμόδια για την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων» αρχή. Πρόκειται, σύμφωνα με το άρθρο 549 Κ.Ποιν.Δ., για τον εισαγγελέα ή το δημόσιο κατήγορο του Δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση ή για τον πταισματοδίκη σε όσα πταισματοδικεία δεν υπάρχει δημόσιος κατήγορος. Είναι σαφές, ότι η υποχρέωση αφαίρεσης αφορά όλες τις περιοριστικές της ελευθερίας ποινές και όχι

⁶⁵ Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος–Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 407, 408

⁶⁶ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 290

μόνο την ποινή της φυλάκισης, η δε αναφορά του νόμου στο χρόνο φυλάκισης, υπονοεί το χρόνο παραμονής του καταδίκου στη φυλακή. Διαφορετική προσέγγιση θα κατέληγε στο άτοπο αποτέλεσμα, να επιβάλεται η αφαίρεση του χρόνου της προαποτιθείσας φυλάκισης, όχι όμως και ο ανάλογος χρόνος κάθειρξης.

Για να διαγνώσουμε το περιεχόμενο της παρ. 4 του άρθρου 87 Π.Κ., είναι αναγκαίο, να αναγνώσουμε το άρθρο συνολικά. Διαπιστώνεται, ότι από τον εισαγγελέα υπολογίζεται και αφαιρείται καταρχήν ο χρόνος έκτισης ποινής, δηλαδή ο χρόνος παραμονής του κατηγορουμένου στο σωφρονιστικό κατάστημα από τη σύνταξη της κατ' άρθρο 552 παρ. 1 εδ. β' Κ.Ποιν.Δ. έκθεσης, μέχρι την κατ' άρθρο 78 του Σωφρονιστικού Κώδικα απόλυσή του. Επιπλέον, υπολογίζεται και αφαιρείται από τον εισαγγελέα ο χρόνος που «τρέχει» από τη σύλληψη του καταδικασμένου σε εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης, μέχρι την παράδοσή του στο διευθυντή του σωφρονιστικού καταστήματος. Πρόκειται για χρονικό διάστημα, που δεν ταυτίζεται με την έκτιση της ποινής, παρ' όλα αυτά όμως, συνυπολογίζεται στο χρόνο της τελευταίας⁶⁷.

Αντίθετα, δεν εμπίπτει στον ανωτέρω χρόνο, εκείνος της προσωρινής κράτησης του καταδικασμένου, καθώς και ο ανάλογος της κράτησης του από τη σύλληψη έως την προσωρινή του κράτηση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, το έργο του υπολογισμού και της αφαίρεσής του από την ποινή που επιβλήθηκε, ανήκει στο Δικαστήριο (άρθρο 87 παρ. 1 Π.Κ.)⁶⁸.

Επιπλέον, υπάρχει πρόβλεψη στο άρθρο 371 παρ. 4 Κ.Ποιν.Δ., για την περίπτωση που το Δικαστήριο παραλείψει να αφαιρέσει το χρόνο προσωρινής κράτησης ή για το ενδεχόμενο να υπάρξουν σφάλματα κατά τον υπολογισμό αυτό. Προβλέπεται, ότι το αρμόδιο Δικαστήριο, που εξέδωσε την καταδικαστική απόφαση, δύναται με μεταγενέστερη απόφαση του, να αφαιρέσει το χρόνο προσωρινής κράτησης ή να διορθώσει τυχόν σφάλματα, κατόπιν αίτησης του καταδίκου ή του εισαγγελέα. Ορίζεται δε, ότι αν το Δικαστήριο που

⁶⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 291 – 292

⁶⁸ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 292

επέβαλε την ποινή είναι το μικτό ορκωτό και η σύνοδος έχει λήξει, αρμόδιο για την αφαίρεση είναι το τριμελές εφετείο, ενώ αν η απόφαση είναι του μικτού ορκωτού εφετείου αρμόδιο είναι το πενταμελές εφετείο. Τέλος, προβλέπεται, ότι εναντίον της απόφασης για τον υπολογισμό της προσωρινής κράτησης, επιτρέπεται το ένδικο μέσο της αναίρεσης⁶⁹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

ΔΙΚΑΙΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1. Φύση της διαδικασίας

Σύμφωνα με μία προσέγγιση, εκτιμώμενη ως ορθότερη, οι κανόνες που διέπουν το δίκαιο της εκτέλεσης, δεν ανήκουν μόνο στο ποινικό δικονομικό δίκαιο και το αντίστοιχο σωφρονιστικό, αλλά και στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο. Το δίκαιο εκτέλεσης ποινικών αποφάσεων συγκροτείται από κανόνες που διέπουν το στάδιο της ποινικής δίωξης, από το αμετάκλητο της δικαστικής απόφασης ή από τότε που αυτή είναι εκτελεστή, έως την ολοσχερή έκτιση της ποινής. Κατά τον τρόπο αυτό, οι κανόνες του δικαίου εκτέλεσης ανήκουν: α) στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο (απόλυση υπό όρο, παραγραφή της ποινής, μετατροπή, αναστολή εκτέλεσης της ποινής) - «δίκαιο εκτέλεσης υπό ευρεία έννοια», β) στο δικονομικό ποινικό δίκαιο - «δίκαιο εκτέλεσης υπό στενή έννοια» και γ) στο σωφρονιστικό δίκαιο, δηλαδή τις διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα - «δίκαιο έκτισης της ποινής»⁷⁰.

Η ποινή, ως ύστατη έκφανση του ποινικού φαινομένου, δεν αναλώνεται στο χρόνο της επιβολής της. Πλήθος αξιωμάτων και ερμηνευτικών κανόνων,

⁶⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 313

⁷⁰ Π. Μπρακουμάτσος, Εννοιολογική και νομολογική προσέγγιση του δικαίου εκτέλεσης ποινικών αποφάσεων και ποινών, Ποινικά Χρονικά 2005, σ. 291 και Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 17

που διέπουν το στάδιο πριν την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, εξακολουθούν να διεκδικούν εφαρμογή και μετά το τελευταίο διαδικαστικό σημείο. Προς την κατεύθυνση αυτή είναι αναγκαίο να αποδεχθούμε ότι, όπως ο κατηγορούμενος πρέπει να κριθεί για ό,τι έκανε, έτσι και εκείνος που καταδικάστηκε αμετάκλητα, πρέπει να εκτίσει ό,τι του επιβλήθηκε, με τους όρους, που προβλέπει ο νόμος. Συνεπώς, η μη έκτιση της ποινής σε χρόνο κατά τον οποίο θα έπρεπε να εκτιθεί ή αντίστροφα η έκτιση ή η εξακολούθηση της έκτισής της, παρότι τούτη θα έπρεπε να μη λάβει χώρα ή να διακοπεί, συνιστούν καταστάσεις δυσχερώς ανεκτές⁷¹.

Η ολοκληρωτική έκτιση της ποινής δεν αφετηριάζεται ούτε καταλήγει σε έναν απλό αριθμητικό υπολογισμό. Ακόμη και όταν δεν τίθεται θέμα παραγραφής ή αμνηστίας κ.λ.π., πλήθος παραμέτρων καλούνται να δυσχεράνουν την εργασία προσδιορισμού του ακριβούς χρόνου συμπλήρωσης της έκτισης μιας ποινής. Τέτοιες είναι εκείνες που προκύπτουν από: α) τον τρόπο υπολογισμού της προθεσμίας – χρόνου λήξης της έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής, β) την αφαίρεση του χρόνου προσωρινής κράτησης από την στερητική της ελευθερίας ποινή που επιβλήθηκε, γ) την αφαίρεση του χρόνου έκτισης της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής που μεσολάβησε από την έκδοση της απόφασης έως τότε που αυτή έγινε αμετάκλητη, δ) τον τρόπο έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής επί «συρροής» περισσότερων καταδικαστικών αποφάσεων, για τις οποίες δε σχηματίστηκε (ή για τις οποίες με καθυστέρηση σχηματίστηκε συνολική ποινή) συνολική ποινή, ε) το σχηματισμό και τη λειτουργία της συνολικής ποινής και στ) την απόλυση υπό όρο.

1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός των προπαρασκευαστικών αποφάσεων

Η εκτέλεση στην ποινική διαδικασία δεν τίθεται με σημείο αναφοράς αποκλειστικά και μόνο τις καταδικαστικές αποφάσεις, αλλά και τις αθωωτικές και τις τυχόν προπαρασκευαστικές (λ.χ. μία αναβλητική κατ' άρθρο 352 παρ. 3 Κ.Ποιν.Δ., με την οποία το Δικαστήριο ζητά τη διενέργεια πραγματο-

⁷¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 3 – 4

γνωμοσύνης). Επίσης, δεν αφορά μόνο τις ποινές αλλά και τα μέτρα ασφαλείας. Περαιτέρω, χρήσιμο είναι να γνωρίζουμε, ότι εκτέλεσης χρήζουν και η διάταξη για τις πολιτικές απαιτήσεις ή η αντίστοιχη για τα δικαστικά έξοδα. Τέλος, εκτέλεση δεν επιζητούν μόνο οι δικαστικές αποφάσεις αλλά και τα βουλεύματα και οι διατάξεις δικαστών, ανακριτών ή εισαγγελέων⁷².

Για τις προπαρασκευαστικές αποφάσεις γίνεται λόγος στο άρθρο 548 Κ.Ποιν.Δ., σύμφωνα με το οποίο «η προπαρασκευαστική απόφαση εκτελείται μόλις απαγγελθεί. Το δικαστήριο μπορεί πάντοτε, να ανακαλεί αυτές τις αποφάσεις του»⁷³. Ως προπαρασκευαστικές χαρακτηρίζονται οι αποφάσεις, που δεν αποφαίνονται τελειωτικά για την κατηγορία⁷⁴. Στο άρθρο 548 Κ.Ποιν.Δ. γίνεται λόγος για αποφάσεις, πλην όμως περιλαμβάνονται και τα βουλεύματα. Η θέση είναι ορθή στο βαθμό που, σύμφωνα με το άρθρο 138 παρ. 1, εδάφιο τελευτ. Κ.Ποιν.Δ. «η απόφαση του δικαστικού συμβουλίου ονομάζεται βούλευμα»⁷⁵. Έχουν ενδεικτικά, χαρακτηριστεί ως προπαρασκευαστικές οι αποφάσεις που διατάσσουν κατ' άρθρο 349 Κ.Ποιν.Δ. την αναβολή της δίκης⁷⁶ (αναβάλλουν τη συζήτηση σε ρητή δικάσιμο, οπότε η ανάκληση αποσκοπεί στον ορισμό νέας δικασίμου)⁷⁷, απορρίπτουν το αίτημα αναβολής, διατάσσουν τη συζήτηση κεκλεισμένων των θυρών, δέχονται ως νόμιμη την παράσταση της πολιτικής αγωγής και δεν αποφαίνονται για την ουσιαστική βασιμότητα του δικαιώματος, απορρίπτουν την ένσταση παρα-

⁷² Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 15

⁷³ Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 943

⁷⁴ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 88, υποσημ. 329. α)

⁷⁵ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 88, υποσημ. 329. β)

⁷⁶ ΑΠ 1393/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σ. 646 και Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 88, υποσημ. 329. γ)

⁷⁷ ΑΠ 899/2009 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ και ΑΠ 1393/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σ. 646 και Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 88, υποσημ. 329. γ)

γραφής, απορρίπτουν την ένσταση αναρμοδιότητας, απορρίπτουν την ένσταση εξαίρεσης Δικαστή, απορρίπτουν ένσταση δεδικασμένου, απορρίπτουν ένσταση ακυρότητας κλητηρίου θεσπίσματος, απορρίπτουν προσφυγή κατά ενέργειας του προέδρου, δέχονται τυπικά παραδεκτή την έφεση⁷⁸.

Όσον αφορά την εκτελεστικότητα των προπαρασκευαστικών αποφάσεων, η απάντηση έρχεται από το πρώτο εδάφιο του άρθρου 548 Κ.Ποιν.Δ. Η επιλογή του νομοθέτη για την άμεση εκτελεστικότητα της προπαρασκευαστικής απόφασης είναι προφανής και εύλογη, αφού η οποιαδήποτε αναμονή στερείται νοήματος⁷⁹. Έτσι, οι μεν αποφάσεις εκτελούνται μόλις απαγγελθούν, τα δε βουλεύματα μόλις εκδοθούν⁸⁰.

1.2. Εννοιολογικός προσδιορισμός των αθωωτικών αποφάσεων

Για τις αθωωτικές αποφάσεις γίνεται λόγος στο άρθρο 547 Κ.Ποιν.Δ. Κατόπιν αναγωγής στα στάδια που πρέπει να διέλθει ο Δικαστής, για να διαπιστώσει αν καταφάσκει ή όχι πλήρες αξιόποινο (άρθρο 14 Π.Κ.), ορίζεται ως αθωωτική εκείνη η απόφαση, με την οποία το Δικαστήριο απαλλάσσει τον κατηγορούμενο κρίνοντας, ότι η συμπεριφορά του δεν εμπίπτει σε κάποιον εγκληματικό τύπο (αρχικά άδικη πράξη) ή ότι απουσιάζει ο απαιτούμενος από τον οικείο κυρωτικό κανόνα γνωστικός και βουλητικός σύνδεσμος (αρχικά καταλογιστή πράξη) ή οι τυχόν εξωτερικοί όροι του αξιοποίνου ή πως λόγω συνδρομής κάποιου γενικού ή ειδικού λόγου άρσης του αρχικού αδικού, δεν υφίσταται τελικά άδικη πράξη ή ότι λόγω συνδρομής κάποιου λόγου αποκλεισμού του αρχικού καταλογισμού, δεν συντρέχει τελικά καταλογιστή πράξη. Επίσης, αθωωτική είναι και η απόφαση που εκδίδεται, όταν διαπιστώνεται έμπρακτη μετάνοια. Στις αθωωτικές, πρέπει να ενταχθούν

⁷⁸ ΑΠ 1393/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σ. 646 και Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 88 - 89, υποσημ. 329. γ)

⁷⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 91

⁸⁰ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 92

και οι δικαστικές αποφάσεις με τις οποίες ο κατηγορούμενος κρίνεται ένοχος, πλην όμως στη συνέχεια λόγω συνδρομής κάποιου λόγου δικαστικής άφεσης της ποινής, δεν του επιβάλλεται τέτοια⁸¹.

Αντίθετα, δεν είναι αθωωτικές οι αποφάσεις με τις οποίες παύει οριστικά η ποινική δίωξη ή κηρύσσεται απαράδεκτη η ποινική δίωξη⁸².

2. Εκτέλεση των καταδικαστικών αποφάσεων

Σύμφωνα με την άποψη που γίνεται δεκτή στη θεωρία και τη νομολογία, καταδικαστική είναι η απόφαση με την οποία ο κατηγορούμενος κηρύσσεται ένοχος και του επιβάλλεται συγκεκριμένη ποινή⁸³. Στον αντίποδα, ως μη καταδικαστικές έχουν κριθεί οι αποφάσεις: i) που απορρίπτουν την έφεση ως ανυποστήρικτη, ii) που απορρίπτουν την έφεση ως απαράδεκτη, iii) που καθορίζουν συνολική ποινή κατ' άρθρο 551 Κ.Ποιν.Δ. iv) που απορρίπτουν τις αντιρρήσεις του κατηγορουμένου σχετικά με την εκτελεστικότητα της απόφασης και το είδος ή τη διάρκεια της ποινής κατ' άρθρο 565 Κ.Ποιν.Δ., v) που απορρίπτουν την αίτηση ακύρωσης ως αβάσιμη, vi) που απορρίπτουν την αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας ως απαράδεκτη, vii) που κηρύσσουν την αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου, viii) που επιβάλλουν δήμευση⁸⁴.

Κατά την παρ. 1 του άρθρου 546 Κ.Ποιν.Δ., η καταδικαστική απόφαση και κάθε διάταξη του δικαστή ή του εισαγγελέα εκτελείται, μόλις γίνει αμετάκλητη, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά σε ειδικές περιπτώσεις. Η παρ. 2 άρθρου 546 Κ.Ποιν.Δ., προσπαθεί να δώσει πλήρη εικόνα της έννοιας του αμετακλήτου, ενόψει των σοβαρών συνεπειών που ο δικονομικός νομοθέτης αναγνωρίζει. Έτσι, αμετάκλητη είναι η απόφαση κατά της οποίας: α) δεν

⁸¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστικότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 93 -95

⁸² Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστικότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 95

⁸³ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστικότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 97

⁸⁴ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστικότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 100 – 101

επιτρέπεται εκ του νόμου άσκηση του ένδικου μέσου ή β) δεν ασκήθηκε μέσα στη νόμιμη προθεσμία το επιτρεπόμενο ένδικο μέσο ή γ) ασκήθηκε εμπρόθεσμα και απορρίφθηκε.

Και στις καταδικαστικές αποφάσεις, οι ενέργειες του εισαγγελέα εκτέλεσης τίθενται σε συνάρτηση με το χρόνο επέλευσης της εκτελεστότητας. Έτσι, περιγράφονται συνοπτικά τα ακόλουθα ενδεχόμενα:

1) Η καταδικαστική απόφαση, με την οποία επιβάλλεται στον κατηγορούμενο στερητική της ελευθερίας ποινή, καθίσταται εκτελεστή σε χρόνο μεταγενέστερο της δημοσίευσής της.

Η καταδικαστική απόφαση, η οποία καθίσταται εκτελεστή σε χρόνο μεταγενέστερο της δημοσίευσής της, είναι:

α) Εκείνη κατά την οποία, η απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου υπήρξε εκκλητή, ασκήθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα (αμέσως μετά τη δημοσίευση της απόφασης) έφεση που είχε αυτοδίκαια ή κατόπιν χορήγησης από το δικαστήριο, ανασταλτικό αποτέλεσμα, πλην όμως στη συνέχεια, ο εκκαλών – κατηγορούμενος έσπευσε να παραιτηθεί από το ένδικο μέσο που άσκησε.

β) Εκείνη κατά την οποία, η απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου υπήρξε εκκλητή, πλην όμως η ποινή που επιβλήθηκε, ήταν φυλάκιση μεγαλύτερη των τριών ετών ή πρόσκαιρη κάθειρξη και το δικαστήριο εξάρτησε το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης από την καταβολή εγγύησης τάσσοντας σχετική προθεσμία για την καταβολή της. Στην περίπτωση αυτή, αν η προθεσμία που τάχθηκε για την εκπλήρωση του όρου παρέλθει άπρακτη, η έφεση που προηγουμένως (νομότυπα και εμπρόθεσμα) ασκήθηκε, στερείται ανασταλτικής δύναμης και ως εκ τούτου, η απόφαση του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου καλείται να εκτελεσθεί.

γ) Εκείνη της έκδοσης της απόφασης του δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου, που απορρίπτει ως ανυποστήρικτη την εμπρόθεσμη και νομότυπη έφεση του κατηγορουμένου, που είχε αυτοδίκαια ή κατόπιν αναγνώρισης από το Δικαστήριο ανασταλτικό αποτέλεσμα. Εν προκειμένω, η απόφαση που καλείται να εκτελεσθεί είναι εκείνη του πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου, που προσβλήθηκε με έφεση.

δ) Εκείνη κατά την οποία απορρίπτεται, για οποιοδήποτε λόγο, το ένδικο μέσο της αναίρεσης κατά ανέκκλητης απόφασης πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου ή κατά της απόφασης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου που εκδόθηκε

ύστερα από άσκηση έφεσης, ακόμη και όταν απέρριψε την έφεση ως απαράδεκτη ή ανυποστήρικτη, εφόσον είχε ανασταλεί κατ' άρθρο 471 παρ. 2 Κ.Ποιν.Δ. η εκτέλεση της απόφασης, που καλείται να εκτελεσθεί⁸⁵.

Μόλις η απόφαση καταστεί κατά τα ανωτέρω εκτελεστή, ο εισαγγελέας εκτέλεσης εκδίδει έγγραφη εντολή εκτέλεσης, η οποία περιέχει το ονοματεπώνυμο και κάθε άλλο στοιχείο ταυτότητας του καταδικασμένου, τον αριθμό, τη χρονολογία της απόφασης και την ποινή που επιβλήθηκε (άρθρο 552 παρ. 2 εδ. τελευταίο Κ.Ποιν.Δ.). Στη συνέχεια, η εντολή διαβιβάζεται στην οικεία αστυνομική αρχή. Οι αποδέκτες της έγγραφης αυτής παραγγελίας υποχρεούνται, να συλλάβουν τον καταδικασθέντα και να τον προσαγάγουν στον εισαγγελέα, που παρήγγειλε ανάλογα.

Ο εισαγγελέας, μετά την ενώπιον του προσαγωγή του συλληφθέντος, αφού προηγουμένως, εξετάσει ζητήματα που σχετίζονται με την εκτελεστότητα της απόφασης, με την ταυτότητα του καταδικασμένου, την πιθανή ύπαρξη περισσότερων της μίας καταδικαστικών αποφάσεων για το ίδιο έγκλημα ή την πιθανή ύπαρξη περισσότερων αποφάσεων για διαφορετικά εγκλήματα, δίνει έγγραφη εντολή προς το διευθυντή συγκεκριμένου σωφρονιστικού καταστήματος για τη φυλάκισή του. Στην εντολή επισυνάπτεται αντίγραφο ή συνηθέστερα απόσπασμα της καταδικαστικής απόφασης, όπου αναγράφεται ο χρόνος λήξης της έκτισης της ποινής (άρθρο 554 Κ.Ποιν.Δ.). Επιπλέον, ο εισαγγελέας εκτέλεσης προσδιορίζει στην παραγγελία του το αντίστοιχο προς την κατηγορία στην οποία ανήκει ο κρατούμενος κατάσταση κράτησης, με προτεραιότητα το πλησιέστερο προς τον τόπο της κατοικίας των μελών της οικογένειάς του (άρθρο 22 παρ. 1 εδ. τελευταίο Ν. 2776/1999 – Σωφρονιστικός Κώδικας⁸⁶)-⁸⁷.

2) Η καταδικαστική απόφαση, με την οποία επιβάλλεται στον κατηγορούμενο στερητική της ελευθερίας ποινή, είναι ήδη εκτελεστή με την απαγγελία της. Οι περιπτώσεις αυτές είναι οι εξής:

⁸⁵ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 101 - 102

⁸⁶ Χ. Δημόπουλος, Σωφρονιστική Νομοθεσία, Νομική Βιβλιοθήκη 2005, σ. 84

⁸⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 103 - 105

α) Σύμφωνα με το άρθρο 497, παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ., εκείνη κατά την οποία παρόντος του κατηγορουμένου εκδίδεται εκκλητή καταδικαστική απόφαση, της οποίας η έφεση έχει αυτοδίκαια ή κατόπιν χορήγησης από το Δικαστήριο, ανασταλτική δύναμη, πλην όμως ο κατηγορούμενος δηλώνει, πως δεν προτίθεται να ασκήσει παρά χρέμα έφεση. Η εκτελεστικότητα της απόφασης συνίσταται στο γεγονός ότι η προθεσμία για την άσκηση έφεσης στερείται ανασταλτικού αποτελέσματος.

β) Εκείνη κατά την οποία, με την εκκλητή καταδικαστική απόφαση επιβάλλεται στον κατηγορούμενο ποινή φυλάκισης μεγαλύτερη των τριών ετών ή ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης και το Δικαστήριο κρίνει, πως η έφεση δεν πρέπει να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα. Στο ενδεχόμενο αυτό, η έφεση του κατηγορουμένου ή του εισαγγελέα υπέρ αυτού, δεν αναστέλλουν την εκτέλεση της πρωτόδικης καταδικαστικής απόφασης.

γ) Εκείνη κατά την οποία, εκδίδεται ανέκκλητη καταδικαστική απόφαση πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου ή καταδικαστική απόφαση δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου.

Αν ο καταδικασθείς σε στερητική της ελευθερίας ποινή είναι παρών κατά την απαγγελία της αμέσως εκτελεστής απόφασης και δεν κρατείται προσωρινά, προσάγεται ενώπιον του εισαγγελέα υπηρεσίας για τη σύνταξη έγγραφης παραγγελίας εκτέλεσης. Σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 552 Κ.Ποιν.Δ., για την εκτέλεση της αμέσως εκτελεστής καταδικαστικής απόφασης, που απαγγέλθηκε παρόντος του κατηγορουμένου, είναι αρκετή η προφορική παραγγελία του εισαγγελέα. Ειδικά, αν η συνεδρίαση του Δικαστηρίου συνεχίζεται κατά τις απογευματινές ώρες που δε λειτουργεί η γραμματεία, ο γραμματέας της έδρας χορηγεί σημείωμα στον επικεφαλής του Τμήματος Μεταγωγών για την κράτηση του καταδικασθέντα και με βάση το σημείωμα αυτό κρατείται και το επόμενο πρωινό αποστέλλεται απόσπασμα της καταδικαστικής απόφασης με έγγραφη παραγγελία του εισαγγελέα για τη φυλάκισή του, που είναι οπωσδήποτε αναγκαία για τη σύνταξη της σχετικής έκθεσης φυλάκισης από τον διευθυντή της φυλακής⁸⁸.

⁸⁸ Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 949

Ομοίως, όταν απαγγέλλεται εκτελεστή καταδικαστική απόφαση με παρόντα τον καταδικασθέντα σε ώρα και ημέρα κατά την οποία οι δικαστικές υπηρεσίες είναι κλειστές, ο γραμματέας της έδρας χορηγεί σημείωμα στον επικεφαλής του Τμήματος Μεταγωγών, ώστε να κρατηθεί ο καταδικασθείς μέχρι το πρωί της επόμενης εργάσιμης ημέρας. Η πρακτική αυτή δεν προβλέπεται συγκεκριμένα, αλλά γίνεται ανεκτή, αφού η κράτηση του καταδικασθέντα βασίζεται σε εκτελεστή καταδικαστική απόφαση, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 22 του Σωφρονιστικού Κώδικα «δεν επιτρέπεται η εισαγωγή κρατουμένου στο κατάστημα κράτησης χωρίς έγγραφη παραγγελία του εισαγγελέα»⁸⁹.

Αντίθετα, η μόνη περίπτωση κατά την οποία δεν είναι δυνατό να εφαρμοσθεί η διαδικασία της προφορικής εντολής του εισαγγελέα έδρας, είναι εκείνη κατά την οποία δεν είναι αυτός, σύμφωνα με το νόμο, ο επιτετραμμένος την εκτέλεση της απόφασης. Τούτο συμβαίνει, όταν την καταδικαστική απόφαση εκδίδει Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο, στο οποίο παρίσταται εισαγγελέας πρωτοδικών⁹⁰.

3) Η εκτέλεση καταδικαστικών αποφάσεων με τις οποίες επιβλήθηκε στον κατηγορούμενο χρηματική ποινή ή πρόστιμο.

Αν η απόφαση είναι εκκλητή, τότε κατόπιν αναγωγής στον κανόνα του άρθρου 471 παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ., προκύπτει, ότι την άσκηση της έφεσης συνοδεύει αυτοδίκαια ανασταλτικό αποτέλεσμα. Αντίθετα, αν η απόφαση είναι ανέκκλητη πρωτοβάθμιου ή τελεσίδικη δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου, η προθεσμία αναίρεσης και η αναίρεση που ασκείται, στερούνται ανασταλτικού αποτελέσματος⁹¹.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνουν οι εξής παρατηρήσεις: Του νόμου μη διακρίνοντας, ο κατά το άρθρο 549 Κ.Ποιν.Δ. αρμόδιος εισαγγελέας, δημόσιος κατηγορος ή πταισματοδίκης καλείται να παραγγείλει την εκτέλεση της

⁸⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 105 – 106

⁹⁰ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 106 – 107

⁹¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 107

αντίστοιχης διάταξης της δικαστικής απόφασης, είτε επιβλήθηκε σωρευτικά στερητική της ελευθερίας ποινή είτε όχι. Το χρονικό σημείο επέλευσης της εκτελεστότητας κάθε κυρωτικής διάταξης μπορεί να διαφέρει. Περαιτέρω, η εκτέλεση της σχετικής διάταξης της δικαστικής απόφασης μπορεί να γίνει με την καταβολή του χρηματικού ποσού από τον καταδικασθέντα ή με τη βεβαίωσή του στο δημόσιο ταμείο. Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με το άρθρο 553 παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ., οι γραμματείς των ποινικών Δικαστηρίων, οφείλουν να βεβαιώσουν στο δημόσιο ταμείο τα ποσά των ποινών σε χρήμα, μαζί με τις λοιπές προσαυξήσεις, μέσα στον επόμενο μήνα από τότε που έγιναν αμετάκλητες οι αποφάσεις που τις επέβαλαν⁹².

4) Η εκτέλεση καταδικαστικών αποφάσεων με τις οποίες επιβλήθηκαν στον κατηγορούμενο παρεπόμενες ποινές.

Σύμφωνα με το άρθρο 497 παρ. 10 Κ.Ποιν.Δ. «για όλες τις παρεπόμενες στερήσεις δικαιωμάτων, τις εκπτώσεις και τις ανικανότητες, το ανασταλτικό αποτέλεσμα επέρχεται αυτοδικαίως». Με αυτή τη διατύπωση είναι απολύτως σαφές, ότι το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης αφορά όλες τις στερήσεις. Τούτο επέρχεται πάντοτε τόσο με την προθεσμία όσο και με την άσκηση της έφεσης. Αντίθετα, σύμφωνα με τον κανόνα του άρθρου 471 παρ. 1 εδ. α' Κ.Ποιν.Δ., τόσο η προθεσμία όσο και η άσκηση του ενδίκου μέσου της αναίρεσης δεν αναστέλλουν την εκτέλεση και τη διάταξη της απόφασης, με την οποία επιβλήθηκαν στον κατηγορούμενο παρεπόμενες ποινές.

5) Η εκτέλεση της διάταξης της απόφασης για τις πολιτικές απαιτήσεις.

Με το θεσμό της πολιτικής αγωγής εξασφαλίζεται η συμμετοχή στην ποινική δίκη του αμέσως ζημιωθέντα από την εγκληματική πράξη, καθώς δίνεται σε αυτόν η δυνατότητα, να διεκδικήσει ενώπιον του ποινικού Δικαστηρίου τις αστικής φύσεως αξιώσεις του, που προκύπτουν από το έγκλημα. Συνεπώς, προϋπόθεση συμμετοχής του θύματος στην ποινική δίκη με την ιδιότητα του πολιτικώς ενάγοντα είναι η εκ μέρους του προβολή αξιώσεων αστικού δικαίου. Ειδικότερα, η πολιτική αγωγή μπορεί να έχει ως αίτημα είτε την αποζημίωση για τις υλικές ζημίες, που προέκυψαν από το έγκλημα, είτε τη χρηματική ικανοποίηση του ζημιωθέντα για την ηθική βλάβη

⁹² Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 108

ή την ψυχική οδύνη που υπέστη λόγω του εγκλήματος⁹³. Γίνεται δεκτό, ότι τα δικαστικά έξοδα, που επιδικάζονται υπέρ του δημοσίου, συνιστούν πολιτική του απαίτηση⁹⁴.

Τα σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης της απόφασης ποινικού Δικαστηρίου, κατά το μέρος της που αφορά τις επιδικασθείσες πολιτικές απαιτήσεις ρυθμίζονται στα άρθρα 570 – 571 Κ.Ποιν.Δ. Στο πρώτο εδάφιο του άρθρου 570 Κ.Ποιν.Δ. διατυπώνεται, ότι «η εκτέλεση της απόφασης σε ό,τι αφορά τις πολιτικές απαιτήσεις που επιδικάστηκαν γίνεται με τη φροντίδα του δικαιούχου σύμφωνα με τις διατάξεις της πολιτικής δικονομίας». Η διάταξη ορίζει «κατά παραπομπή» τον τρόπο, δηλαδή τα μέσα και τη διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης που πρέπει να τηρηθεί. Πρόκειται για τη συνήθη διαδικασία, η οποία ρυθμίζεται από τον Κ.Πολ.Δ. Αντίθετα, η ρύθμιση των λοιπών εδαφίων του άρθρου 570 Κ.Πολ.Δ. αφορά την αρμοδιότητα του εισαγγελέα⁹⁵ ή του δημοσίου κατηγορού ή του πταισματοδίκη.

Για το άρθρο 570 Κ.Ποιν.Δ., τίτλο εκτελεστό συνιστά η απόφαση του ποινικού Δικαστηρίου. Σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 924 Κ.Πολ.Δ., η διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης αρχίζει από την επίδοση σε εκείνον κατά του οποίου στρέφεται η εκτέλεση, αντιγράφου του απογράφου με επιταγή για εκτέλεση⁹⁶.

6) Η εκτέλεση της διάταξης για τα δικαστικά έξοδα.

Τα σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης της απόφασης ποινικού Δικαστηρίου για τα δικαστικά έξοδα ρυθμίζονται στα άρθρα 553 Κ.Ποιν.Δ. και «κατά παραπομπή» από τις διατάξεις των παρ. 4 έως 7 του άρθρου 588 και του άρθρου 589 Κ.Ποιν.Δ.

⁹³ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 526

⁹⁴ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 527

⁹⁵ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 528

⁹⁶ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 527 – 528

3. Αμφιβολίες για την ταυτότητα του κατηγορουμένου

Μία από τις αμφισβητήσεις, που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση, είναι αυτή που αναφέρεται στην ταυτότητα του καταδικασθέντος, ο οποίος έχει συλληφθεί προς έκτιση της ποινής ή εκείνου που απέδρασε από τις φυλακές, η έρευνα της οποίας ανατίθεται στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου σύλληψης, όπως προκύπτει από το άρ. 564 παρ. 1 του Κ.Ποιν.Δ. Αν ο εισαγγελέας βεβαιωθεί, ότι αυτός που έχει συλληφθεί δεν είναι το πρόσωπο, που καταδικάστηκε, διατάσσει με αιτιολογημένη διάταξη την άμεση απόλυσή του. Επίσης, αν έχει δισταγμούς ή αν αυτός που έχει συλληφθεί επιμένει, ότι δεν είναι το πρόσωπο που καταδικάστηκε ή εκείνος που δραπέτευσε, τότε ο εισαγγελέας προκαλεί απόφαση του δικαστηρίου πλημμελειοδικών, όπου υπηρετεί (του τόπου σύλληψης) και αυτό εφαρμόζει, αν συντρέχει περίπτωση, το άρθρο 77 Κ.Ποιν.Δ. (Αμφιβολίες για την ταυτότητα του κατηγορουμένου)⁹⁷.

4. Αμφιβολίες σχετικά με το είδος και τη διάρκεια της ποινής

Στο άρθρο 565 Κ.Ποιν.Δ., ορίζεται αρμόδιο Δικαστήριο για τις αμφισβητήσεις του είδους και της διάρκειας της ποινής, το Δικαστήριο των Πλημμελειοδικών, του τόπου όπου εκτίεται η ποινή. Το Τριμελές Πλημμελειοδικείο δεν μπορεί να εξετάσει αιτιάσεις, οι οποίες εκτείνονται στον έλεγχο νομιμότητας της εκτελούμενης απόφασης, ως προς την επιβολή της ποινής ή σε πλημμέλειες κατά την έκδοση της απόφασης, αλλά περιορίζεται μόνο στην εξέταση ζητημάτων κατά την εκτέλεση, που ανέκυψαν μετά το αμετάκλητο της εκτελούμενης απόφασης, επειδή με μία νέα εξέταση θα καταλυόταν το δεδικασμένο του άρθρου 57 Κ.Ποιν.Δ.

Συνεπώς, στο στάδιο αυτό μπορούν να προταθούν αντιρρήσεις που αφορούν: α) την εκτελεστικότητα της απόφασης, όταν προβάλλεται ότι αυτή δεν έχει καταστεί αμετάκλητη, β) το είδος της ποινής όταν ο καταδικασμένος

⁹⁷ Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 957 – 958

ισχυρίζεται ότι ο χαρακτηρισμός της από τον εισαγγελέα δεν είναι σύμφωνος με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και γ) τη διάρκεια της ποινής όταν επικαλείται εσφαλμένο προσδιορισμό του χρόνου λήξης ή λόγο που παύει ή κωλύει τη συνέχιση της έκτισης, ενώ δεν μπορούν να προταθούν αιτιάσεις, οι οποίες αναφέρονται στη μη λήψη υπόψη, από το Δικαστήριο που δίκασε, της παραγραφής του αξιοποιήσιμου της πράξης ή της ακυρότητας της διαδικασίας ή της αμνηστίας που χορηγήθηκε πριν γίνει αμετάκλητη η εκτελούμενη απόφαση. Οι περιπτώσεις αντιρρήσεων που αναφέρονται στο άρθρο, δεν τίθενται περιοριστικά, αλλά ενδεικτικά, ώστε να μπορούν να προτείνονται και άλλες ενδεχόμενες αντιρρήσεις, οι οποίες ανακύπτουν κατά την εκτέλεση. Οι αντιρρήσεις του άρθρου 565 Κ.Ποιν.Δ. μπορούν να αφορούν όχι μόνο την ποινή, αλλά και το είδος και τη διάρκεια του επιβληθέντος μέτρου ασφαλείας⁹⁸.

5. Χρόνος έναρξης και λήξης της έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής

Δεν υπάρχει νομικό έρεισμα για τον εκ μέρους του Δικαστηρίου, προσδιορισμό του χρόνου έναρξης της έκτισής της. Σύμφωνα με την κρατούσα προσέγγιση, χρόνος έναρξης της έκτισης της ποινής θεωρείται εκείνος της παράδοσης του καταδικασθέντος στο σωφρονιστικό κατάστημα, πράξη που αποδεικνύεται με τη σύνταξη της εκ μέρους του διευθυντή της φυλακής έκθεσης παράδοσης και φυλάκισής του. Η σύλληψη του καταδικασμένου είναι πράξη προπαρασκευής της έκτισης της ποινής. Η εν λόγω θέση εφόσον ταυτίζει την έκτιση με τον εγκλεισμό του καταδικασμένου στο σωφρονιστικό κατάστημα, είναι συνεπής με το κοινό γλωσσικό αισθητήριο. Επιπλέον, προκαλεί ευπρόσδεκτες λύσεις στο χώρο αναβολής εκτέλεσης της ποινής διευρύνοντας τα χρονικά όρια, εντός των οποίων, αυτή μπορεί να ολοκληρωθεί. Τέλος, επαληθεύει επιλογές του νομοθέτη, ο οποίος στο άρθρο 572 Κ.Ποιν.Δ. κάνει λόγο για «εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου όπου

⁹⁸ Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 957 – 958 - 961

εκτίεται η ποινή» και για «εποπτεία» της έκτισης, αφού είναι προφανές, ότι αυτή η εποπτεία είναι δυνατή μόνο μετά την είσοδο του καταδικασμένου στο σωφρονιστικό κατάστημα⁹⁹.

Ο χρόνος λήξης της στερητικής της ελευθερίας ποινής προσδιορίζεται κατά τους ορισμούς του Ποινικού Κώδικα, από εκείνον στον οποίο έχει ανατεθεί η εκτέλεση (εισαγγελέα ή δημόσιο κατήγορο ή πταισματοδίκη κατά το άρθρο 549 παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ.), ο οποίος και αναγράφει το γεγονός αυτό, στο αντίγραφο της απόφασης, που παραδίδεται στο διευθυντή της φυλακής, όπως όλα αυτά προβλέπονται στο άρθρο 554 Κ.Ποιν.Δ. Επίσης, ο αρμόδιος για την εκτέλεση αφαιρεί την ποινή, που ενδεχομένως αποτίθηκε και όχι το Δικαστήριο, διότι κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε υπέρβαση εξουσίας. Αν ο καταδικασμένος έχει αντιρρήσεις κατά του υπολογισμού της λήξης, που έγινε από το αρμόδιο όργανο, μπορεί να τις προβάλλει ενώπιον του δικαστηρίου πλημμελειοδικών του τόπου όπου εκτίεται η ποινή, σύμφωνα με το άρθρο 565 Κ.Ποιν.Δ.¹⁰⁰. Ωστόσο, είναι σαφές, ότι αν και δεν προβλέπεται προσδιορισμός του χρόνου έναρξης, ο προσδιορισμός του τελευταίου αποκτά τη σημασία του, ενόψει του προσδιορισμού του χρόνου λήξης. Ο ακριβής εντοπισμός του χρόνου έναρξης, προκαλεί αναπόδραστα τον ακριβή εντοπισμό του χρόνου λήξης της ποινής¹⁰¹.

6. Η μετατροπή της ποινής

Η μετατροπή της (περιοριστικής της ελευθερίας) ποινής, η οποία ρυθμίζεται στο άρθρο 82 Π.Κ., αποτελεί ένα μέτρο ελαστικότητας της ποινής στο στάδιο της επιβολής της και λειτουργεί ως μηχανισμός εξατομίκευσής της που, ως τέτοιος απευθύνεται και πρέπει να ανατίθεται αποκλειστικά στο

⁹⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 113

¹⁰⁰ Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σ. 957 – 949 – 950

¹⁰¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 347

Δικαστή, στον οποίο λειτουργικά ανήκει. Αποτελεί τρόπο έκτισης της καταγνωσθείσας στερητικής της ελευθερίας ποινής¹⁰² και κατά συνέπεια «η περιοριστική της ελευθερίας ποινή, που μετατράπηκε σε χρηματική ή πρόστιμο ή σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, διατηρεί το χαρακτήρα της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής και μετά τη μερική ή ολική απότιση της κατά μετατροπή ποινής» (παρ. 9 άρ. 82 Π.Κ.).

Η μετατροπή της ποινής, όπως έχει διαμορφωθεί και μετά την πρόσφατη μεταρρύθμισή της με το Ν. 3904/2010, εμφανίζεται με δύο βασικές μορφές. Η πρώτη, η κατά μετατροπή χρηματική ποινή, η οποία εξακολουθεί να αποτελεί την παραδοσιακή όψη του θεσμού (παρ. 1 άρ. 82 Π.Κ.) και η δεύτερη, η παροχή κοινωφελούς εργασίας, η οποία εκσυγχρονίζει το θεσμό (παρ. 5 άρ. 82 Π.Κ.). Στην ισχύουσα εκδοχή της, η μετατροπή σε χρηματική ποινή ή πρόστιμο έχει προτεραιότητα έναντι της παροχής κοινωφελούς εργασίας, η οποία αποτελεί μεταγενέστερη επιλογή του ίδιου Δικαστηρίου και καθίσταται αποκλειστικά, μέτρο εξασφαλιστικό του μη εγκλεισμού του οικονομικά ασθενούς καταδίκου στη φυλακή¹⁰³.

Για τη μετατροπή ενδιαφέρει αν η ποινή κατά της ελευθερίας που επιβάλλεται (φυλάκιση ή κράτηση, παρ. 3 άρ. 82 Π.Κ.) εντάσσεται στα όρια της μετατρεψιμότητας, τα οποία κρίνονται από τη διάρκεια της ποινής που επιβάλλει το Δικαστήριο και όχι από το υπόλοιπο που απομένει αφού αφαιρεθεί ο χρόνος προσωρινής κράτησης ή έκτισης της ποινής ή αφού προηγηθεί μετριασμός της ποινής με χάρη. Δεν ενδιαφέρει το είδος της αξιόποινης πράξης. Επομένως, είναι δυνατή η μετατροπή ποινής που επιβάλλεται για πράξη κακουργηματικού χαρακτήρα ύστερα από αναγνώριση λόγων μείωσης της ποινής ή ελαφρυντικών. Από την άλλη πλευρά, η μη αναγνώριση τέτοιων λόγων δεν αποτελεί κώλυμα για τη μετατροπή. Όμως, ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων και ο περιορισμός σε ψυχιατρικό

¹⁰² Α. Αποστολίδου, Η μετατροπή της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής και ειδικότερα η παροχή κοινωφελούς εργασίας, Υπεράσπιση 1998, σ. 19

¹⁰³ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 685

κατάστημα, αν και είναι ποινές στερητικές της ελευθερίας, δεν επιδέχονται μετατροπής, όπως συνάγεται από την παρ. 3 του άρ. 82 Π.Κ.¹⁰⁴.

Ο νομοθέτης απαγορεύει την εφαρμογή του θεσμού της μετατροπής των ποινών που επιβάλλονται, μόνο, σε περίπτωση καταδίκης για κακουργήματα εμπορίας ναρκωτικών σύμφωνα με τη νέα παρ. 10 του άρ. 82 Π.Κ., όπως ισχύει μετά το Ν. 3904/2010. Επίσης, ρητά καταργήθηκε κάθε άλλη διάταξη του Ποινικού Κώδικα ή ειδικών ποινικών νόμων που αποκλείουν ή ρυθμίζουν με άλλο τρόπο τη μετατροπή των ποινών κατά της προσωπικής ελευθερίας σε χρηματικές ή πρόστιμα ή καθορίζουν με άλλο τρόπο την έννοια της μετατροπής¹⁰⁵.

Στην περίπτωση της μετατροπής της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική ποινή ή πρόστιμο έχουν διαμορφωθεί τα εξής είδη ή υποκατηγορίες:

α) Η απολύτως υποχρεωτική μετατροπή της ποινής που δεν υπερβαίνει το ένα έτος (εδ. α', παρ. 1 του άρ. 82 Π.Κ.). Σε αυτή την περίπτωση το Δικαστήριο δεσμεύεται πάντα να διατάξει τη μετατροπή της ποινής.

β) Η κατά κανόνα ή κατ' αρχήν υποχρεωτική προηγούμενη μετατροπή της ποινής που είναι μεγαλύτερη από ένα έτος και δεν υπερβαίνει τα δύο έτη. Η ποινή αυτή μετατρέπεται σε χρηματική, εκτός εάν ο δράστης είναι υπότροπος και το Δικαστήριο με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του κρίνει, ότι η μη μετατροπή απαιτείται για να τον αποτρέψει από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων.

γ) Η κατά κανόνα ή κατ' αρχήν υποχρεωτικά χορηγούμενη μετατροπή της ποινής που είναι μεγαλύτερη από δύο έτη και δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη. Συνεπώς και στην περίπτωση ποινής μεγαλύτερης από δύο έτη και μέχρι πέντε ετών, η μετατροπή χορηγείται κατά κανόνα, χωρίς όμως, εδώ να επαναλαμβάνεται η αρνητική προϋπόθεση της υποτροπής του δράστη (κατά τούτο μόνο διαφοροποιείται αυτή η περίπτωση από την προηγούμενη). Σε αυτή την παραλλαγή της, η μετατροπή μπορεί να μη χορηγείται, εφόσον το Δικαστήριο

¹⁰⁴ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 674

¹⁰⁵ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 676

κρίνει, αιτιολογώντας ειδικά την απόφασή του, ότι η μη μετατροπή απαιτείται για να αποτραπεί η τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων από το δράστη και ανεξάρτητα από την περίπτωση υποτροπής του.

Το ποσό της μετατροπής καθορίζεται με την απόφαση, με την οποία επιβάλλεται η κατά μετατροπή ποινή. Η απόφαση αυτή πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη ως προς το σκέλος της αυτό, άσχετα αν απαιτείται αιτιολογία για τη μετατροπή καθ' εαυτή. Για το ποσό της μετατροπής, ο νομοθέτης λαμβάνει υπόψη την προσωπική και οικονομική κατάσταση του δράστη, με βάση τα κατά μέσο όρο καθαρά ημερήσια έσοδα που αυτός έχει από την εργασία του, άλλα εισοδήματα και την περιουσία του, καθώς και τις οικογενειακές και λοιπές υποχρεώσεις του (παρ. 2 άρ. 82 Π.Κ.).

Κάθε ημέρα φυλάκισης υπολογίζεται σε ποσό από πέντε (5) ευρώ έως εκατό (100) ευρώ και κάθε ημέρα κράτησης σε ποσό από πέντε (5) ευρώ έως εκατό (100) ευρώ, χωρίς, δηλαδή διαφοροποίηση ανάλογα με την ποινή! Αποκλείεται η εκτέλεση της αρχικά επιβληθείσας ποινής κατά της προσωπικής ελευθερίας, όταν δεν καταβάλλεται αμέσως το ποσό της μετατροπής. Αυτό, διότι το Δικαστήριο αμέσως μετά την απόφασή του περί μετατροπής και καθορισμού του ποσού αυτής, προβαίνει σε μία σειρά ενεργειών, που στόχο έχουν να αποφευχθεί ο εγκλεισμός του καταδικασθέντος στη φυλακή, όταν αυτός δεν μπορεί να καταβάλει το καθορισθέν ποσό είτε αμέσως και στο σύνολό του, είτε εντός προθεσμίας δύο ή τριών ετών σε δόσεις.

Στη διαδικασία αυτή, η καταβολή του ποσού της μετατροπής θεωρείται ίσης σημασίας με την ικανοποίηση του θύματος, καθώς η αδυναμία καταβολής οδηγεί το Δικαστήριο στην επιλογή της δοσοποίησης. Ο ίδιος στόχος εξυπηρετείται και με την εναλλακτική λύση της περαιτέρω ολικής ή μερικής μετατροπής της χρηματικής ποινής ή του προστίμου σε παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον καταδικασθέντα, εφόσον ο ίδιος το συμφωνεί ή το ζητεί. Αυτή η λύση δίνεται όταν η κατάσταση του καταδικασθέντος, κατά δήλωσή του, δεν του επιτρέπει να καταβάλει τις καθορισθείσες δόσεις ούτε εντός της διετούς ή τριετούς προθεσμίας¹⁰⁶.

¹⁰⁶ N. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίκη, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο (άρθρα 1 -234), Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 689

Αλλά και όταν επέρχεται ουσιώδης αλλαγή των όρων της προσωπικής και οικονομικής κατάστασης του καταδικασθέντος μετά τη μετατροπή της ποινής, αυτός μπορεί να ζητήσει από το ίδιο το Δικαστήριο να ορίσει προθεσμία ή διεύρυνση της ήδη καθορισθείσας προθεσμίας για την καταβολή της κατά μετατροπή χρηματικής ποινής, το πολύ μέχρι δύο έτη ή τροποποίηση του ύψους της μετατροπής ή μετατροπή της χρηματικής ποινής σε προσφορά κοινωφελούς εργασίας. Το Δικαστήριο με τη σχετική απόφασή του ορίζει και τις συνέπειες της μη εκπλήρωσης των παραπάνω υποχρεώσεων. Συνεπώς, θέμα έκτισης της ποινής που μετατράπηκε τίθεται μόνο, αφού εξαντληθούν οι προαναφερόμενες επιλογές, όπως όλα αυτά προβλέπονται στο άρθρο 8 του άρ. 82 Π.Κ.

7. Η αναστολή εκτέλεσης της ποινής

Η υπό όρο αναστολή της εκτέλεσης της ποινής είναι ένας θεσμός «που εκφράζει την ελαστικότητα της επιμετρημένης ποινής»¹⁰⁷. Το θέμα που καλείται να εξετάσει το Δικαστήριο, το οποίο έχει ήδη επιβάλλει συγκεκριμένη ποινή κατά της προσωπικής ελευθερίας, είναι εάν ο καταδικασθείς θα την εκτίσει στη φυλακή ή εάν θα αποφύγει τον εγκλεισμό σ' αυτήν. Η αναστολή συνδυάζει: α) την αποδοκιμασία της αξιόποινης πράξης με την απαγγελία της καταδίκης και την επιβολή της ποινής και β) την επιδοκιμασία της αναμενόμενης συμπεριφοράς μετά την καταδίκη. Η πιο πειστική άποψη προβάλλει, ότι η αναστολή εκτέλεσης της ποινής είναι μία απλή διαφοροποίηση της ποινής κατά της προσωπικής ελευθερίας ως προς την εκτέλεση, μία παραλλαγμένη μορφή της¹⁰⁸.

Με το ισχύον καθεστώς, η μεταχείριση των στερητικών της ελευθερίας ποινών που δεν υπερβαίνουν τα τρία έτη, ενοποιείται και σε κάθε περίπτωση, κανόνα αποτελεί η αναστολή της ποινής και εξαίρεση η μη αναστολή. Επίσης και στις ποινές φυλάκισης, που υπερβαίνουν τα τρία έτη, όχι όμως και τα

¹⁰⁷ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 791, Α. Μαργαρίτης, Ποινολογία, 2005, σ. 442

¹⁰⁸ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 791

πέντε έτη, κανόνα συνιστά η χορήγηση αναστολής εκτέλεσης υπό επιτήρηση (άρθρο 100 Π.Κ.). Επομένως, ειδική αιτιολογία απαιτεί η μη αναστολή και όχι η αναστολή¹⁰⁹.

Για την εφαρμογή αυτού του θεσμού ενδιαφέρει μόνο το ύψος της ποινής και όχι το είδος του εγκλήματος, που μπορεί να είναι πταίσμα, πλημμέλημα, ακόμη και κακούργημα εάν υπήρχαν λόγοι μείωσης της ποινής, που οδήγησαν σε επιβολή ποινής που δεν υπερβαίνει τα τρία έτη. Σε περίπτωση συρροής εγκλημάτων, όταν υπάρχει συνολική ποινή κατά της προσωπικής ελευθερίας, το όριο των τριών ετών, μέχρι το οποίο επιτρέπεται η απλή αναστολή της εκτέλεσής της, υπολογίζεται βάσει της συνολικής ποινής και όχι ανάλογα με τις επιμέρους ποινές. Τούτο, διότι η συνολική ποινή είναι αυθύπαρκτη και επιβάλλεται ως μία ποινή και παρά το ότι οι επιμέρους ποινές διατηρούν την αυτοτέλειά τους. Αν η συνολική ποινή υπερβαίνει το όριο των τριών ετών, η «απλή» αναστολή δεν επιτρέπεται¹¹⁰.

Οι προϋποθέσεις του Νόμου για τη χορήγηση της αναστολής διακρίνονται σε θετικές και αρνητικές. Θετικές είναι: α) η καταδίκη για κακούργημα ή πλημμέλημα και β) η επιβολή ποινής κατά της προσωπικής ελευθερίας που δεν υπερβαίνει τα τρία έτη (στην περίπτωση της υποχρεωτικής, κατά κανόνα χορηγούμενης απλής αναστολής) ή ποινής φυλάκισης άνω των τριών ετών και μέχρι πέντε έτη (στην περίπτωση της επίσης υποχρεωτικής, κατά κανόνα χορηγούμενης αναστολής υπό επιτήρηση). Αρνητική προϋπόθεση είναι η έλλειψη προηγούμενης αμετάκλητης καταδίκης για κακούργημα ή πλημμέλημα σε ποινή κατά της προσωπικής ελευθερίας μεγαλύτερη από ένα έτος, ανεξάρτητα από τον αριθμό των καταδικαστικών αποφάσεων και το χρόνο κατάγνωσης των ποινών. Επίσης, αρνητική προϋπόθεση είναι η ειδικά αιτιολογημένη κρίση του Δικαστηρίου, ότι η εκτέλεση της ποινής κατά το

¹⁰⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 417

¹¹⁰ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 791 – 793

άρθρο 82 Π.Κ. (με μετατροπή) είναι απολύτως αναγκαία, για να αποτρέψει τον καταδικασθέντα από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων¹¹¹.

Για τη στάθμιση των παραμέτρων χορήγησης αναστολής εκτέλεσης της ποινής, κομβική θεωρείται η επίδραση του άρθρου 577 παρ. 2 Κ.Ποιν.Δ., κατά την οποία σε κάθε δικογραφία για εγκλήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου και άνω, πρέπει να επισυνάπτεται με ευθύνη του αρμόδιου γραμματέα, μέσα σε σφραγιστό αδιαφανή φάκελο, δελτίο ποινικού μητρώου¹¹².

Εκτός από τους γενικούς κανόνες της αναστολής του Ποινικού Κώδικα, υπάρχουν και κάποιες ειδικές περιπτώσεις αναστολής, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Ν. 4139/2013 (Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις, άρθρα 21 παρ. 1^{α'}, 30 - 35). Οι δύο από αυτές αφορούν χρήστες ναρκωτικών ουσιών, είτε εξαρτημένους που υποβάλλονται σε θεραπεία, είτε απεξαρτημένους. Η τρίτη αναφέρεται σε άτομα που συμβάλλουν στην εξάρθρωση συμμοριών διακινητών ναρκωτικών ή στη σύλληψη μεγαλοδιακινητή ναρκωτικών¹¹³.

Το χρονικό διάστημα που διαρκεί η απλή αναστολή εκτέλεσης της ποινής (χρόνος δοκιμασίας) πρέπει να είναι ορισμένο από το Δικαστήριο και δεν μπορεί να είναι κατώτερο από ένα (1) και ανώτερο από τρία (3) έτη. Στη ρύθμιση προστίθεται, ότι ο χρόνος δοκιμασίας δεν μπορεί να είναι βραχύτερος από τη διάρκεια της ποινής¹¹⁴.

Αρμόδιο να κρίνει για τη χορήγηση ή μη της αναστολής είναι μόνο το Δικαστήριο της ουσίας (πρωτοβάθμιο ή δευτεροβάθμιο), που εκδίδει την

¹¹¹ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 793

¹¹² Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 418

¹¹³ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 796

¹¹⁴ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 797 – 798

καταδικαστική απόφαση και με την ίδια και όχι με μεταγενέστερη απόφασή του¹¹⁵.

Είναι δυνατό να χορηγείται αναστολή εκτέλεσης της ποινής, μολοντί δεν συντρέχουν, οι ανωτέρω προϋποθέσεις του νόμου. Σε αυτή την περίπτωση, προβλέπεται ο θεσμός της ανάκλησης της αναστολής. Σύμφωνα με το άρ. 101 παρ. 1 Π.Κ., εάν μετά τη χορήγηση της αναστολής και κατά τη διάρκεια αυτής αποδειχθεί, ότι ο δράστης δεν εδικαιούτο να λάβει την αναστολή, διότι είχε προηγουμένως καταδικασθεί αμετάκλητα σε στερητική της ελευθερίας ποινή (για κακούργημα ή πλημμέλημα εκ δόλου ή εξ αμελείας, όχι για πταίσμα) σε μία ή περισσότερες ποινές κατά της προσωπικής ελευθερίας, που συνολικά υπερβαίνουν το ένα έτος, τότε το Δικαστήριο ανακαλεί την αναστολή που χορηγήθηκε, κατόπιν αίτησης του Εισαγγελέα¹¹⁶.

Στις περιπτώσεις της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 101 Π.Κ., η αναστολή ανακαλείται, όταν η νέα αξιόποινη πράξη διαπράττεται πριν από τη χορήγηση της αναστολής και η αμετάκλητη καταδίκη γι' αυτήν επέρχεται κατά ή μετά τη διάρκεια της αναστολής. Εν προκειμένω, η αναστολή ανακαλείται αυτοδικαίως και δεν χρειάζεται σχετική δικαστική απόφαση, σε αντίθεση με τη ρύθμιση της παρ. 1 του άρ. 101 Π.Κ. Όταν η νέα καταδίκη αφορά κακούργημα, η ανάκληση είναι υποχρεωτική. Αν αφορά πλημμέλημα η ανάκληση είναι κατ' αρχήν υποχρεωτική, αλλά εάν το πλημμέλημα είναι ελαφράς φύσης, είναι δυνατό το Δικαστήριο με την απόφαση με την οποία απαγγέλλει τη νέα καταδίκη, να διατάξει τη διατήρηση της αναστολής. Επίσης, στην ίδια παράγραφο προβλέπεται, ότι η αναστολή θεωρείται, ότι δεν χορηγήθηκε και εάν μετά την πάροδο του χρόνου της αναστολής επακολούθησε καταδίκη ή ασκήθηκε ποινική δίωξη, για πράξη που είχε τελεστεί πριν από την αναστολή. Το αποτέλεσμα επέρχεται αυτοδικαίως, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση¹¹⁷.

¹¹⁵ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 798

¹¹⁶ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 813

¹¹⁷ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 813 – 814

Στις περιπτώσεις ανάκλησης της αναστολής, κατόπιν δικαστικής απόφασης ή αυτοδικαίως, το Δικαστήριο οφείλει να μετατρέψει την ποινή της οποίας ανακλήθηκε η αναστολή, αφού όταν τη χορήγησε δεν θεώρησε αναγκαία την εκτέλεση της ποινής για την αποτροπή της τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων¹¹⁸.

Εάν κατά τη διάρκεια της αναστολής εκτέλεσης της ποινής, ο καταδικασμένος καταδικαστεί και πάλι σε στερητική της ελευθερίας ποινή για κακούργημα ή πλημμέλημα, η αναστολή αίρεται μόλις καταστεί αμετάκλητη η νέα καταδίκη. Τότε ο δράστης είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει και την ποινή που είχε ανασταλεί, αλλά και τη νέα ποινή, που του επέβαλε το Δικαστήριο.

Εφόσον δεν ανακληθεί ούτε αρθεί τελικά, η χορηγηθείσα αναστολή, τότε η ποινή που είχε ανασταλεί, θεωρείται σαν μην είχε επιβληθεί (άρ. 102 παρ. 2 Π.Κ.).

Η αναστολή της ποινής είναι μέτρο ευμενέστερο της μετατροπής και έχει προτεραιότητα έναντι αυτής. Ως προς τη μεταξύ τους σχέση σημειώνεται, ότι πρόκειται για δύο συγγενείς θεσμούς, που εντάσσονται στο στάδιο της επιβολής της ποινής και αποτελούν εκδηλώσεις ελαστικότητας.

8. Η απόλυση του καταδίκου υπό όρο

Ο θεσμός της απόλυσης του καταδίκου υπό όρο προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 105 – 110 Π.Κ. και εκφράζει την ελαστικότητα της ποινής στο στάδιο της έκτισής της, ενώ λειτουργεί υπέρ του καταδίκου¹¹⁹. Ο σκοπός της απόλυσης υπό όρο είναι διττός. Αποσκοπεί καταρχήν, στη βελτίωση του καταδίκου, ο οποίος γνωρίζει, ότι εάν επιδείξει κατά την παραμονή του στη φυλακή καλή διαγωγή, θα απολυθεί νωρίτερα από το χρόνο που έχει προσδιορισθεί στην καταδικαστική απόφαση. Επίσης, ο θεσμός βοηθά στην επανένταξη του καταδίκου στην κοινωνία, εφόσον κριθεί, ότι η περαιτέρω παραμονή του στη φυλακή δεν εξυπηρετεί πλέον τους σκοπούς της

¹¹⁸ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 814

¹¹⁹ Β. Αδάμπαρ, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 353

ποινήs, αντίθετα η περαιτέρω κράτησή του βλάπτει την προσωπικότητά του¹²⁰.

Η απόλυση του καταδίκου υπό όρο αποτελεί μαζί με το θεσμό της μετατροπής της ποινής, βασική δικλείδα ασφαλείας του μηχανισμού εκτέλεσης ποινών, καθώς, υπό την πίεση του πληθυσμού των φυλακών, εξυπηρετεί την ανάγκη ελέγχου του αριθμού των κρατουμένων¹²¹.

Οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο είναι τυπικές και ουσιαστικές. Στις τυπικές, περιλαμβάνονται η έκτιση μέρους της ποινής, που καθορίζεται νομοθετικά ανάλογα με το είδος της ποινής (φυλάκιση ή κάθειρξη) και σε συγκεκριμένες περιπτώσεις εξαρτάται από την τελεσθείσα αξιόποινη πράξη (εμπορία ναρκωτικών, τρομοκρατικές πράξεις). Στις ουσιαστικές, πρόκειται για την κρίση ότι η διαγωγή του κρατουμένου κατά την έκτιση της ποινής δεν καθιστά απολύτως αναγκαία τη συνέχιση της κράτησης για να αποτραπεί η τέλεση από αυτόν νέων αξιόποινων πράξεων. Μέρος των νομοθετικά καθορισμένων ορίων ποινής, που πρέπει να έχει εκτιθεί, πριν από τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο, μπορεί να έχει εκτιθεί πλασματικά (ευεργετικά), λόγω εργασίας του κρατουμένου ή συμμετοχής του σε εκπαιδευτικές διαδικασίες. Όταν η εκτιόμενη ποινή είναι κάθειρξη, ορίζεται, ότι είναι υποχρεωτικό ένα μέρος της να έχει εκτιθεί πραγματικά σε κατάσταση κράτησης.

Η χορήγηση της απόλυσης υπό όρο είναι, κατά κανόνα, υποχρεωτική, με την έννοια ότι σε περίπτωση μη χορήγησης απαιτείται ειδική αιτιολογία. Οι προϋποθέσεις αυτές περιλαμβάνονται στα άρθρα 105 και 106 Π.Κ. Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρ, 105 Π.Κ. προϋπόθεση είναι ο καταδικασμένος σε στερητική της ελευθερίας ποινή να έχει εκτίσει μέρος της ποινής, ήτοι : α) για φυλάκιση, τα 2/5 της ποινής, β) για πρόσκαιρη κάθειρξη τα 3/5 της ποινής και γ) για ισόβια κάθειρξη τουλάχιστον είκοσι (20) έτη. Όπως, προκύπτει

¹²⁰ Α. Χαραλαμπάκης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος II, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012, σ. 369 και Α. Χαραλαμπάκης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (γενικό μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003, σ. 428

¹²¹ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 832

επίσης, από την παράγραφο αυτή, η καταδίκη σε ποινή φυλάκισης ή κάθειρξης, πρόσκαιρης ή ισόβιας, δεν απαιτείται να είναι αμετάκλητη¹²².

Η θετικά αξιολογούμενη διαγωγή του καταδίκου, η οποία προβλέπεται στο άρθρο 106 Π.Κ., είναι η μόνη ουσιαστική προϋπόθεση που απαιτείται, η συνδρομή της οποίας δεν είναι απαραίτητο να αιτιολογείται από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο. Ο νομοθέτης δεν κάνει λόγο για άψογη ή άμεμπτη διαγωγή του καταδίκου ούτε προβαίνει σε χαρακτηρισμό της λέξης «διαγωγή» με οποιονδήποτε επιθετικό προσδιορισμό. Επομένως, η συχνότατη αναφορά στην προϋπόθεση της επίδειξης «καλής» διαγωγής είναι μία κατασκευή από κεκτημένη ταχύτητα, που δεν έχει έρεισμα στο νόμο. Αυτό σημαίνει, ότι ο νομοθέτης αρκείται σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, αντιληπτά στον εξωτερικό κόσμο που αποτελούν δείγματα γραφής περί της μη επικινδυνότητας του καταδίκου για τα έννομα αγαθά¹²³.

Οι λειτουργοί της δικαιοσύνης αντιδρούν κατά της μόνης ουσιαστικής προϋπόθεσης, που προβλέπεται για τη χορήγηση της απόλυσης υπό όρο, καθώς ο ρόλος του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου αποκτά σχεδόν τυπικό και διεκπεραιωτικό χαρακτήρα. Το δικαστικό συμβούλιο, ακολουθώντας τη στενή γραμματική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 106 παρ. 1 Π.Κ., καθίσταται απλό ενδιάμεσο όργανο χωρίς εξουσία¹²⁴.

Τα ελάχιστα όρια έκτισης ποινής πριν από τη χορήγησης απόλυσης υπό όρο αποτελούν τον κανόνα. Στο άρθρο 105 Π.Κ. προβλέπονται και ορισμένες εξαιρέσεις. Μία από αυτές αφορά την απόλυση υπό όρο καταδίκων οι οποίοι έχουν υπερβεί το εβδομηκοστό έτος της ηλικίας τους. Για τους καταδίκους αυτούς ισχύει το ελάχιστο όριο έκτισης, μειώνεται στην περίπτωση της πρόσκαιρης κάθειρξης από τα 3/5 στα 2/5 της ποινή (δηλαδή εξομοιώνεται με το όριο που ισχύει για τις ποινές φυλάκισης) και στην περίπτωση της ισόβιας κάθειρξης από τα είκοσι στα δεκαέξι έτη. Μία ακόμη ειδική ρύθμιση γίνεται

¹²² Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 833

¹²³ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 846 – 848

¹²⁴ Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 850

για τους καταδίκους, οι οποίοι συμπληρώνουν το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους. Από τότε, χωρίς να αλλάζουν τα συνήθη ελάχιστα όρια, ο εκτιώμενος χρόνος της ποινής διπλασιάζεται πλασματικά (ευεργετικά) λόγω ηλικίας, χωρίς δηλαδή να προσφέρουν εργασία ή να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα. Εάν εργάζονται σε κατάσταση κράτησης, η εκτιώμενη ποινή μειώνεται κατά μισή επιπλέον ημέρα. Αν για τους καταδίκους αυτούς υπάρχουν άλλες διατάξεις με ευνοϊκότερο ευεργετικό υπολογισμό, εφαρμόζονται εκείνες. Τα ανωτέρω δεν εφαρμόζονται σε καταδίκους για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας (άρ. 105 παρ. 2 εδ. τελευταίο Π.Κ.).

Με τη νέα τρίτη παράγραφο, μεταφέρθηκε στο άρθρο 105 Π.Κ., από το άρθρο 82, στο οποίο εντασσόταν μέχρι την έναρξη ισχύος του Ν. 3904/2010, η λεγόμενη «μερική μετατροπή» της ποινής κατά της προσωπικής ελευθερίας. Η μερική μετατροπή επιτρέπεται για ποινές φυλάκισης, που δεν μετατρέπονται και εκτίονται. Τότε, μετά την έκτιση με οποιονδήποτε τρόπο (άρα και με πλασματικό, ευεργετικό υπολογισμό) του 1/5 των ποινών αυτών, μετατρέπεται το επόμενο 1/5 αυτών σε χρηματική ποινή και διατάσσεται η απόλυση του καταδικασμένου. Εάν το Δικαστήριο κρίνει, ότι ο κατάδικος βρίσκεται σε απόλυτη οικονομική αδυναμία να καταβάλει τη χρηματική ποινή, τη μετατρέπει σε ποινή παροχής κοινωφελούς εργασίας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 5 του άρθρου 82 Π.Κ. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι παράγραφοι 6 έως 8 του άρθρου 82 Π.Κ.

Ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής εισάγεται και σε κάποιες άλλες κατηγορίες καταδίκων, όπως αυτές προσδιορίζονται στην παρ. 7 του άρθ. 105 Π.Κ. Πρόκειται για καταδίκους, οι οποίοι πάσχουν από ημιπληγία ή παραπληγία, σκλήρυνση κατά πλάκας ή έχουν υποβληθεί σε επέμβαση μεταμόσχευσης καρδιάς, ήπατος, νεφρού ή μυελού ή είναι φορείς του συνδρόμου επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας ή πάσχουν από κακοήθη νεοπλάσματα ή από νεφρική ανεπάρκεια για την οποία γίνεται τακτική αιμοκάθαρση και φυματίωση κατά τη διάρκεια της θεραπείας της. Σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις, κάθε ημέρα παραμονής του κρατούμενου στο σωφρονιστικό κατάστημα υπολογίζεται ευεργετικά ως δύο ημέρες εκτιώμενης ποινής. Το ίδιο ισχύει κατά την ίδια παράγραφο και α) για κάθε πάθηση με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω και β) για τις κρατούμενες μητέρες για όσο διάστημα έχουν μαζί τους τα ανήλικα τέκνα τους.

Ιδιόμορφο ζήτημα σχετικά με την απόλυση υπό όρο των υπερήλικων κρατουμένων έχει προκύψει όσον αφορά την υποχρεωτική πραγματική παραμονή τους στη φυλακή για χρόνο που αντιστοιχεί στο 1/3 της ποινής πρόσκαιρης κάθειρξης ή επί δεκαέξι έτη, όταν η εκτιώμενη ποινή είναι ισόβια κάθειρξη, όπως προβλέπεται στην παρ. 6 του άρ. 105 Π.Κ. Επειδή η παρ. 2 του άρ. 105 είναι ειδική, συνάγεται, ότι υπερισχύει της γενικής διάταξης της παρ. 6.

Η παρ. 5 του άρ. 105 Π.Κ. προβλέπει ότι, όταν απολύεται υπό όρο αλλοδαπός κρατούμενος σε βάρος του οποίου έχει διαταχθεί απέλαση με δικαστική απόφαση, η απέλαση εκτελείται αμέσως, μετά την υπό όρο απόλυση αυτού. Αν όμως, η απέλαση είναι αδύνατη, ο κατάδικος απολύεται και αρχίζει ο χρόνος δοκιμασίας.

Μία ακόμη απόκλιση από τη συνήθη ρύθμιση της απόλυσης υπό όρο, προβλέπεται στο ειδικό μέρος του Ποινικού Κώδικα και αφορά καταδίκους, οι οποίοι εκτίουν ποινές ισόβιας κάθειρξης για πράξεις που θεωρούνται τρομοκρατικές και αναφέρονται στο άρθρο 187Α παρ. 1 Π.Κ. Το ελάχιστο όριο ποινής που πρέπει να εκτίεται πραγματικά, ορίζεται στα είκοσι πέντε έτη, χωρίς να γίνεται καμία άλλη ειδική ρύθμιση. Ο νομοθέτης αγγίζει την οροφή του εκτιτέου χρόνου ποινής σε μία προσπάθεια να επιδείξει ιδιαίτερη αυστηρότητα για τη μεγάλη απαξία των συγκεκριμένων εγκλημάτων¹²⁵.

Δύο ακόμη εξαιρέσεις ως προς τα ελάχιστα όρια της ποινής που απαιτείται να έχει εκτιθεί για να μπορεί να χορηγηθεί η απόλυση υπό όρο περιλαμβάνονται στη νομοθεσία για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών. Η πρώτη εξαίρεση αφορά στους διακινητές που καταδικάζονται σε ποινές κάθειρξης και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αυστηροποίησης γενικοπροληπτικού χαρακτήρα, που καταλήγει σε σοβαρή αλλοίωση του θεσμού. Η δεύτερη απευθύνεται σε εξαρτημένους δράστες: α) εγκλημάτων διακίνησης οι οποίοι έχουν παρακολουθήσει επιτυχώς συμβουλευτικό πρόγραμμα σε κατάσταση κράτησης ή β) οποιασδήποτε αξιόποινης πράξης για την οποία τους επιβάλλεται ποινή φυλάκισης και υποβάλλονται σε

¹²⁵ Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα Γκμπάντι / Ν. Μπιτζιλέκη/ Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008, σ. 491

θεραπευτικό πρόγραμμα και προσφέρει μία ευκαιρία απεξάρτησης στα θύματα της διακίνησης ναρκωτικών¹²⁶.

Αποκλειστικά αρμόδιο, για τη διάγνωση των τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων της απόλυσης υπό όρο, είναι το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής. Αυτή η θέση παριστά μόνο τον κανόνα, αφού η αντίστοιχη αρμοδιότητα ανήκει ενίοτε στο συμβούλιο εφετών. Αυτό συμβαίνει, όταν το τελευταίο καλείται να κρίνει την έφεση που ασκήθηκε κατά του βουλεύματος του συμβουλίου πλημμελειοδικών. Από την άλλη, η περίπτωση της παρ. 3 του άρθρου 105 Π.Κ., έχει συγκεκριμένα ειδικό χαρακτήρα, παριστά δε περίπτωση «εκ των υστέρων μετατροπής» και η αρμοδιότητα, σε αυτή την περίπτωση, ανατίθεται στο τριμελές πλημμελειοδικείο του τόπου κράτησης¹²⁷.

9. Ανάκληση της απόλυσης υπό όρο

Η ανάγνωση των διατάξεων του άρθρου 109 Π.Κ. (συνέπειες της μη ανάκλησης) και η αναγωγή στη φύση και τα δομικά χαρακτηριστικά του θεσμού της απόλυσης υπό όρο επιτρέπουν την παγίως αποδεκτή προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία αυτή συνιστά τρόπο έκτισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής, που του επιβλήθηκε υπό καθεστώς περιορισμένης ελευθερίας και όχι χαριστικό μέτρο ή ευεργέτημα ή μέσο απαλλαγής από την ποινή. Αντίστοιχα, αν μέσα στο χρόνο δοκιμασίας η απόλυση δεν ανακληθεί ούτε αρθεί, η μεν ποινή θεωρείται «αποτιθείσα», ο δε κατάδικος ως οριστικά απολυμένος¹²⁸. Η αναζήτηση σχετικά με την ανάκληση της απόλυσης υπό όρο πρέπει να έχει σημεία αναφοράς, αφ' ενός τη διάγνωση της μη συμμόρφωσης του απολυθέντα με τις υποχρεώσεις που του τέθηκαν, αφ' ετέρου τη διαπίστωση της ένταξής της στα όρια δοκιμασίας. Πρόκειται για ζητήματα που

¹²⁶ Μ. Καϊάφα – Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα Γκμπάντι / Ν. Μπιτζιλέκη/ Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008, σ. 492, 494

¹²⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 355

¹²⁸ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 361

αντιμετωπίζονται συγκεκριμένα από τον Ποινικό Κώδικα και ειδικότερα από την τρίτη παράγραφο του άρθρου 110 Π.Κ., σύμφωνα με την οποία «για την ανάκληση αποφασίζει το ίδιο δικαστικό συμβούλιο, ύστερα από πρόταση των αρχών που εποπτεύουν αυτόν που απολύθηκε»¹²⁹.

Στην περίπτωση της ανάκλησης της απόλυσης υπό όρο έχει ιδιαίτερη σημασία η παρ. 2 του άρ. 107 Π.Κ., σύμφωνα με την οποία «σε περίπτωση ανάκλησης ο χρόνος από την απόλυση έως τη νέα σύλληψη δεν υπολογίζεται στη διάρκεια της ποινής». Συνεπώς, όταν ο εισαγγελέας που εποπτεύει την εκτέλεση της απόφασης κληθεί κατά το άρ. 554 Κ.Ποιν.Δ., να προσδιορίσει χρόνο λήξης της έκτισης της ποινής, θα συνυπολογίσει μόνο το χρόνο κατά τον οποίο ο καταδικασμένος παρέμεινε στο σωφρονιστικό κατάστημα πριν απολυθεί, όχι όμως και το διάστημα του χρόνου δοκιμασίας, που διέδραμε, μέχρι την ανάκληση της απόλυσης και το αντίστοιχο από την ανάκληση της απόλυσης υπό όρο και μέχρι τη σύλληψή του¹³⁰.

10. Άρση της απόλυσης υπό όρο

Προϋπόθεση για την άρση της απόλυσης υπό όρο είναι η εκ μέρους του απολυθέντα διάπραξη εντός του χρόνου δοκιμασίας κακουργήματος ή πλημμελήματος από δόλο, για το οποίο του επιβάλλεται «αμετακλήτως οποτεδήποτε» ποινή φυλάκισης ανώτερη του ενός έτους. Η αμετάκλητη καταδίκη μπορεί να επέλθει και μετά τη λήξη του χρόνου δοκιμασίας, μόλις δε συμβεί αυτό εκτίονται αθροιστικά οι δύο ποινές, δηλαδή εκείνη για την οποία χορηγήθηκε απόλυση υπό όρο και εκείνη που αποτελεί την αφορμή για την άρση της απόλυσης. Όμως και κατά το χρονικό διάστημα, που προηγείται της κατάφασης του αμετακλήτου της νέας καταδίκης, δεν είναι δυνατός ο σχηματισμός συνολικής ποινής. Αν σχηματισθεί τέτοια, τότε θα ανακύψουν προβλήματα, όταν πλέον η νέα καταδίκη καταστεί αμετάκλητη. Διότι, όταν η νέα καταδίκη καταστεί αμετάκλητη, τότε η ενδεχομένως αμετάκλητη απόφαση

¹²⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 362

¹³⁰ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 363 – 364

που σχημάτισε συνολική ποινή εκτίεται ή έχει εκτιθεί! Ενώ στην πρώτη περίπτωση, θα μπορούσε η λύση να προκύψει μέσω της εφαρμογής του άρθρου 94 παρ. 3 Π.Κ., στη δεύτερη το αδιέξοδο θα ήταν προφανές.

Όταν τεθεί ζήτημα άρσης της απόλυσης υπό όρο, την περί αυτής κρίση και την παραγγελία για εκτέλεση του «αναστέλλοντος» υπολοίπου παρέχει ο εισαγγελέας που εποπτεύει την έκτιση (δηλαδή ο εισαγγελέας του τόπου, στον οποίο εξέτιε ο καταδικασμένος την ποινή πριν απολυθεί) και όχι ο εισαγγελέας που είναι επιτετραμμένος με την εκτέλεση της απόφασης¹³¹.

11. Συνέπειες της μη ανάκλησης της απόλυσης υπό όρο

Στο άρθρο 109 Π.Κ. ορίζεται, ότι αν κατά το χρόνο δοκιμασίας και συγκεκριμένα, αν από την απόλυση περάσει το χρονικό διάστημα της ποινής το οποίο υπολειπόταν για έκτιση, σε όσες περιπτώσεις αυτό είναι ανώτερο από τρία έτη, ή αν περάσουν τρία έτη χωρίς να γίνει ανάκληση, η ποινή θεωρείται, ότι εκτίθηκε. Στην περίπτωση της ισόβιας κάθειρξης θεωρείται, ότι εκτίθηκε, αν περάσουν δέκα έτη από την απόλυση χωρίς να γίνει ανάκλησή της. Η απόλυση υπό όρο αποτελεί εναλλακτικό τρόπο έκτισης της ποινής σε καθεστώς ελεγχόμενης ελευθερίας και όχι χαριστικό μέτρο ή μέτρο διαγραφής της ποινής. Εάν ο χρόνος δοκιμασίας παρέλθει χωρίς να ανακληθεί ή να αρθεί η υπό όρο απόλυση, θεωρείται ότι η ποινή εκτίθηκε πλήρως¹³².

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ

12. ΠΑΥΣΗ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

12.1. Ο Θάνατος του καταδίκου

Το τέλος της ποινής επέρχεται με την ολοκληρωτική έκτισή της. Αυτός είναι βέβαια, ο κανόνας. Υπάρχουν, ωστόσο περιπτώσεις, όπου η εκτέλεση

¹³¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 364 - 366

¹³² Ν. Κουλούρης σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 860 861

της ποινής παύει και πριν ακόμη αυτή εκτιθεί στο σύνολό της, επειδή μεσολαβούν ορισμένα γεγονότα. Τέτοια γεγονότα είναι: η παραγραφή, η αμνηστία, ο θάνατος, ο χαρακτηρισμός της πράξης ως ανέγκλητης και η χάρη¹³³.

Ο θάνατος του καταδίκου συνιστά καταλυτικό γεγονός για την εκτέλεση της ποινής. Στο άρθρο 567 περ. α Κ.Ποιν.Δ. προβλέπεται ότι «η εκτέλεση της ποινής που επιβλήθηκε παύει: α) αν πεθάνει ο καταδικασμένος ...». Η πρόβλεψη αυτή, συνιστώντας εκδήλωση του προσωπικού χαρακτήρα της ποινής, τυγχάνει εύλογη. Με το θάνατο του καταδίκου, η εξακολούθηση των στερητικών της ελευθερίας ποινών φαίνεται αδιανόητη.

Σε κάθε περίπτωση, παύση εκτέλεσης επέρχεται και για τις παρεπόμενες ποινές και τα μέτρα ασφαλείας. Αντίθετα, η διάταξη της απόφασης με την οποία καταδικάσθηκε οποιοσδήποτε στην καταβολή των δικαστικών εξόδων, εκτελείται και κατά των κληρονόμων του υποχρέου. Η εν λόγω θέση στηρίζεται στο χαρακτήρα των δικαστικών εξόδων ως πολιτικών απαιτήσεων του Δημοσίου.

Ωστόσο, στις χρηματικές ποινές, οι οποίες παρότι ομοίως, προσλαμβάνουν αυστηρά προσωποπαγή χαρακτήρα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί η δυνατότητα ή η αναγκαιότητα εκτέλεσής τους σε βάρος των κληρονόμων του «υπαιτίου». Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 58 Π.Κ. περιγράφει για τις ποινές σε χρήμα, αυτό που το άρθρο 567 Κ.Ποιν.Δ. διακηρύσσει για όλες ανεξαιρέτα τις ποινές.

Όσον αφορά τις χρηματικές ποινές, ισχύουν τα εξής:

Αν ο θάνατος του καταδικασμένου επέλθει αφού η απόφαση καταστεί αμετάκλητη, διακρίνονται τα ακόλουθα ενδεχόμενα: Αν η απόφαση έχει εκτελεσθεί, ουδεμία συνέπεια προκαλείται. Στην αντίθετη περίπτωση, ο κατά το άρ. 549 παρ. 1 Κ.Ποιν.Δ. αρμόδιος δεν κινεί τη διαδικασία εκτέλεσης.

Αντίστοιχα, αν ο θάνατος του καταδικασμένου επέλθει πριν η απόφαση καταστεί αμετάκλητη, δύο είναι τα ενδεχόμενα: Αν η απόφαση έχει εκτελεσθεί με την καταβολή του χρηματικού ποσού ή τη βεβαίωσή του στην αρμόδια Δ.Ο.Υ., ο εισαγγελέας εκτέλεσης φροντίζει, μέσω του τμήματος

¹³³ Λ. Μαργαρίτης σε Λ. Μαργαρίτης/Ν. Παρασκευόπουλος-Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ Άρθρα 50 – 133, 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016, σ. 813

εκκαθάρισης του αντίστοιχου Δικαστηρίου, για την απόδοση του χρηματικού ποσού στους κληρονόμους του θανόντα. Αντίστοιχα, αν η απόφαση δεν έχει εκτελεσθεί, αυτή παραμένει, σύμφωνα με τα ανωτέρω ανεκτέλεστη¹³⁴.

12.2. Η απονομή χάριτος

Η απονομή χάριτος συνιστά λόγο, που σύμφωνα με το άρθρο 567 Κ.Ποιν.Δ., προκαλεί την παύση της εκτέλεσης της ποινής. Όσον αφορά τη φύση της, η χάρη, κατά μία άποψη συνιστά νομοθετική πράξη, αφού οδηγεί σε μεταβολή των κανόνων δικαίου που επιβάλλουν την τιμωρία του δράστη ενός εγκλήματος. Κατά μία άλλη προσέγγιση, αποτελεί δικαστική πράξη, εφόσον έχει ως συνέπεια την αλλαγή του περιεχομένου της δικαστικής απόφασης. Τέλος, κατά μία τρίτη εκδοχή, συνιστά ιδιόρρυθμη πράξη που απορρέει από υπέρτερο αρχικό δικαίωμα της πολιτείας¹³⁵. Η χάρη παρέχεται με απόφαση του Προέδρου της Δημοκρατίας. Σε κάθε περίπτωση, το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις προϋποθέσεις, τη διαδικασία και τις συνέπειες χορήγησής της, περιγράφεται στις δύο πρώτες παραγράφους του άρθρου 47 του Συντάγματος, στο άρθρο 407 παρ. 2 Κ.Ποιν.Δ. και το Ν.Δ. 68/1968.

Χαρακτηριστικά του θεσμού της απονομής χάριτος είναι ότι: α) Σε τυπικό επίπεδο αποτελεί πράξη της εκτελεστικής και όχι της δικαστικής εξουσίας¹³⁶. β) Συνιστά, προϊόν αξιολόγησης συγκεκριμένης ποινής σε ειδικό και συγκεκριμένο επίπεδο. Δεν αναφέρεται λοιπόν, γενικά σε πράξεις, όπως η αμνηστία, αλλά σε ατομικά προσδιορισμένο δράστη, παρεχόμενη με βάση εξατομικευμένα και όχι γενικά κριτήρια. γ) Μπορεί να αναφέρεται σε οποιοδήποτε έγκλημα και όχι μόνο στα πολιτικά εγκλήματα, όπως συμβαίνει με την αμνηστία. δ) Προϋποθέτει ποινή, που επιβλήθηκε με αμετάκλητη απόφαση,

¹³⁴ Β. Αδάμπαρ, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 140

¹³⁵ Β. Αδάμπαρ, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 369 – 370

¹³⁶ Β. Αδάμπαρ, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 369 – 370

αφού σε προγενέστερο διαδικαστικό στάδιο υφίσταται η οδός των ενδίκων μέσων, αντίθετη δε επιλογή του νομοθέτη θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη επέμβαση της εκτελεστικής εξουσίας στη δικαστική. ε) Αφορά μόνο τις ποινές, που επιβάλλονται από τα ελληνικά δικαστήρια, διότι το αντίθετο θα αποτελούσε επέμβαση, που θα έθιγε την κυριαρχία άλλης χώρας. στ) Έχει δημόσιο χαρακτήρα και ως εκ τούτου, παραίτηση του καταδίκου από αυτή δεν είναι δυνατή και ζ) Δεν μπορεί να ανακληθεί¹³⁷.

Στις συνέπειες της απονομής χάριτος περιλαμβάνονται τα εξής:

1) Η χάρη δεν εξαφανίζει την καταδίκη. Η χάρη δεν επιφέρει κατάργηση της καταδικαστικής απόφασης ως προς κάποιο από τα σκέλη της, αλλά αναφέρεται στην εκτέλεσή της, αποτελώντας εκδήλωση της παραίτησης της Πολιτείας από το αντίστοιχο δικαίωμα.

2) Η χάρη δεν είναι δυνατό να απονεμηθεί, εφόσον η ποινή έχει εκτιθεί καθ' ολοκληρίαν.

3) Η χάρη αφορά τόσο τις κύριες όσο και τις παρεπόμενες ποινές. Στις κύριες ποινές αναφέρεται η χάρη με τη μορφή της παύσης της έκτισης, του μετριασμού ή της μετατροπής τους. Αντίθετα, στις παρεπόμενες ποινές αφορά η άρση των «κάθε είδους συνεπειών». Πάντως, η απονεμόμενη χάρη δεν είναι δεδομένο, ότι περιλαμβάνει και τις παρεπόμενες ποινές. Τούτο συμβαίνει μόνο, όταν η χάρη δοθεί με «άρση των συνεπειών». Εξάλλου, «άρση των συνεπειών» μπορεί να δοθεί και όταν με τη χάρη μετατρέπεται ή μετριάζεται η ποινή. Σε κάθε περίπτωση, η χάρη όπως στις κύριες ποινές, έτσι και στις παρεπόμενες, δεν εξαφανίζει την καταδίκη, ούτε ανατρέπει τη δημιουργηθείσα κατάσταση.

4) Η απονομή χάριτος και στις παρεπόμενες ποινές έχει νόημα μόνο εφόσον αυτές δεν έχουν αποτιθεί. Αντίθετα, δεν επηρεάζει την παρεπόμενη ποινή που έχει ήδη εκτελεσθεί¹³⁸.

Το θέμα της απονομής χάριτος επανέρχεται στο άρθρο 569 Κ.Ποιν.Δ. κατά το οποίο «Αρμόδιο για κάθε αμφιβολία ή αμφισβήτηση σχετικά με την

¹³⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 370 – 372

¹³⁸ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 372 – 374

αμνηστία ή τη χάρη που δόθηκε είναι το σύμφωνα με το άρθρο 565 Δικαστήριο, που δεν μπορεί να εξετάσει κανένα άλλο ζήτημα σχετικό με την κατηγορία αν αυτό δεν είναι απολύτως αναγκαίο για την εφαρμογή του ευεργετήματος. Ο κατάδικος και ο εισαγγελέας μπορούν να ασκήσουν κατά της απόφασης του Δικαστηρίου το ένδικο μέσο της αναίρεσης».

Μία πρώτη συγκριτική ανάγνωση των διατάξεων των άρθρων 565 και 569 Κ.Ποιν.Δ. επιτρέπει τις ακόλουθες διαπιστώσεις: Η διαδικασία του άρθρου 569 Κ.Ποιν.Δ. αφορά μόνο ό,τι σχετίζεται με την υλοποίηση των «ευεργετημάτων» και δεν επεκτείνεται σε έλεγχο της διαδικασίας χορήγησης αμνηστίας ή απονομής χάριτος. Αναζητώντας λύση στο πρόβλημα, διακρίνουμε ότι στο πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού δε γίνεται παραπομπή στη διαδικασία του άρθρου 565 Κ.Ποιν.Δ., αλλά «στο σύμφωνα με το άρθρο 565 Δικαστήριο». Παρ' όλα αυτά και η διατύπωση αυτή δεν υποκρύπτει διάκριση, αλλά μάλλον ταυτολογία. Άλλωστε, στο κείμενο του άρθρου 569 Κ.Ποιν.Δ., βλέπουμε, ότι στο τριμελές πλημμελειοδικείο ανατίθεται «κάθε αμφιβολία ή αμφισβήτηση» και όχι κάποιες ή συγκεκριμένες αμφιβολίες ή αμφισβητήσεις¹³⁹.

13. ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

13.1. Αμνηστία

Για την αμνηστία γίνεται λόγος στις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 47 του Συντάγματος, καθώς και στο άρθρο 568 Κ.Ποιν.Δ., όπου ορίζεται ότι «η ποινή που επιβλήθηκε εξαιρείται: β) με την αμνηστία». Η αμνηστία είναι πολιτειακή πράξη, με την οποία η νομοθετική εξουσία και μέσω αυτής η εκτελεστική, παρεμβαίνουν ακόμη και σε εκκρεμείς ενώπιον των Δικαστηρίων υποθέσεις, που αφορούν μόνο τα πολιτικά εγκλήματα. Παρέχεται με νόμο, ο οποίος ψηφίζεται από την ολομέλεια της Βουλής με πλειοψηφία των 3/5 του όλου αριθμού των βουλευτών¹⁴⁰.

¹³⁹ Β. Αδάμπα, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 377 – 380

¹⁴⁰ Β. Αδάμπα, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 380 – 381

Βασική συνέπεια της αμνηστίας είναι η αναδρομική εξάλειψη του αξιοποίνου. Αυτό σημαίνει ότι, η συγκεκριμένη πράξη θεωρείται, ότι ήδη από τη στιγμή που τελέστηκε, δεν ήταν αξιόποινη. Έτσι, όταν η αμνηστία χορηγείται πριν από την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης έχει ως συνέπεια την οριστική παύση της ποινικής δίωξης. Αντίστοιχα, όταν η αμνηστία χορηγείται μετά την αμετάκλητη εκδίκαση της υπόθεσης και την καταδίκη του υπαιτίου, επέρχεται εξαφάνιση της καταδίκης και των συνεπειών της. Εφόσον χορηγηθεί αμνηστία, η καταδίκη δεν υπολογίζεται για την κατάφαση της υποτροπής ή τη χορήγηση του ευεργετήματος της αναστολής εκτέλεσης της ποινής. Επίσης, εξαλείφονται οι πειθαρχικές τιμωρίες, που απορρέουν αυτοδικαίως από το αξιόποινο και οι παρεπόμενες ποινές, που συνοδεύουν την καταδίκη, ενώ δεν υπάρχει υποχρέωση καταβολής των δικαστικών εξόδων. Η αμνηστία αναφέρεται στην πράξη και όχι στο πρόσωπο του δράστη. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματά της εκτείνονται σε όλους τους συμμετόχους, εκτός αν αυτοί εξαιρούνται ρητά από τον αμνηστευτικό νόμο¹⁴¹.

13.2. Παραγραφή της ποινής

Παραγραφή είναι η με την πάροδο του χρόνου απόσβεση του δικαιώματος της Πολιτείας να τιμωρήσει μία αξιόποινη πράξη ή να εκτελέσει την ποινή που καταγνώστηκε. Έχει αμφισβητηθεί αν η παραγραφή ποινών συνιστά λόγο εξάλειψης του αξιοποίνου και συνεπώς, αν ορθά κατατάσσεται στον Ποινικό Κώδικα ή αν ανήκει στο δίκαιο εκτέλεσης των ποινών. Από τον ορισμό αυτό προκύπτει, ότι υπάρχουν δύο είδη παραγραφής, η παραγραφή των εγκλημάτων και η παραγραφή των ποινών¹⁴².

Η συνέπεια της συμπλήρωσης του χρόνου παραγραφής των εγκλημάτων είναι η εξάλειψη του αξιοποίνου (άρθρο 111 Π.Κ.). Εάν αυτή επέλθει πριν από την άσκηση ποινικής δίωξης, η μεν έγκληση ή μήνυση απορρίπτεται ως νόμω αβάσιμη, η δε τυχόν εκ παραδρομής ασκηθείσα ποινική δίωξη

¹⁴¹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 380 – 382

¹⁴² Α. Διονυσοπούλου σε Α. Χαραλαμπάκης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 890

κηρύσσεται απαράδεκτη. Αν η παραγραφή επέλθει μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης, τότε οδηγεί σε οριστική παύση της από το Δικαστήριο ή το Δικαστικό Συμβούλιο. Αν όμως, εκ παραδρομής, το Δικαστήριο εξέδωσε αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση, παρ' όλο που το έγκλημα ήταν παραγεγραμμένο κατά το χρόνο έκδοσής της ή αν η παραγραφή επήλθε κατά τη διάρκεια της προθεσμίας άσκησης ενδίκου μέσου, το οποίο όμως δεν ασκήθηκε, τότε μόνη οδός είναι η χάρη που θα οδηγήσει σε μη έκτιση της ποινής. Στην περίπτωση όμως, που μετά την αμετάκλητη καταδίκη προκύπτει, ότι ήδη κατά το χρόνο έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης είχε επέλθει παραγραφή και το Δικαστήριο πλανήθηκε σχετικά με το χρόνο τέλεσης της πράξης, τούτο συνιστά νέο γεγονός και συνεπώς χωρεί επανάληψη διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 525 Κ.Ποιν.Δ.¹⁴³. Ο χρόνος παραγραφής των εγκλημάτων εξαρτάται από το χαρακτήρα τους ως πλημμελημάτων, κακουργημάτων ή πταισμάτων¹⁴⁴.

Η παραγραφή της ποινής περιγράφεται στα άρθρα 114 -116 Π.Κ., η δε διάγνωσή της προϋποθέτει αναγωγές σε διατάξεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Στο άρθρο 568 Κ.Ποιν.Δ., «η ποινή που επιβλήθηκε εξαλείφεται: α) με την παραγραφή, σύμφωνα με όσα ορίζει ο Ποινικός Κώδικας», ενώ στο ίδιο άρθρο, τίθεται ο παράτιτλος «πότε εξαλείφεται η ποινή». Η ανάγνωση των ανωτέρω καθιστά σαφές, ότι η παραγραφή της ποινής έχει ως συνέπεια την μη εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης¹⁴⁵.

Η παραγραφή της ποινής προσομοιάζει στην παραγραφή των εγκλημάτων, ταυτόχρονα όμως, διαχωρίζεται από αυτήν. Αμφότεροι οι θεσμοί στηρίζονται στη λειτουργία του χρόνου ως αλλοιωτικού στοιχείου του ποινικού φαινομένου. Περαιτέρω και στις δύο περιπτώσεις, προβλέπεται συγκεκριμένα προθεσμία και ορισμένοι λόγοι αναστολής της.

¹⁴³ Α. Διονυσοπούλου σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 894

¹⁴⁴ Α. Διονυσοπούλου σε Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 896

¹⁴⁵ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 392

Υπάρχουν βέβαια, στοιχεία που διαστέλλουν τους δύο θεσμούς. Συγκεκριμένα, η παραγραφή των εγκλημάτων, κατά την κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία άποψη συνιστά θεσμό του ουσιαστικού ποινικού δικαίου και οδηγεί στην εξάλειψη του αξιοποίνου. Αντίθετα, η παραγραφή της ποινής, συνιστά έσχατο μέσο άφεσης της ποινής. Συνεπώς, η παραγραφή των εγκλημάτων εμποδίζει την κατάφαση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης. Στον αντίποδα, η παραγραφή της ποινής προϋποθέτει την αμετάκλητη απόφαση. Έτσι, ο χρόνος της «τρέχει» από την ημέρα που έγινε αμετάκλητη η απόφαση για την επιβολή της ποινής, υπό την προϋπόθεση βέβαια, ότι αυτή δεν εκτελείται. Συμπερασματικά, μέχρι να γίνει αμετάκλητη η απόφαση, «τρέχει» η προθεσμία της παραγραφής του εγκλήματος, εν συνεχεία «τρέχει» η προθεσμία παραγραφής της ποινής¹⁴⁶.

Ένα ζήτημα που έχει σημασία είναι εκείνο του υπολογισμού του χρόνου παραγραφής της ποινής. Σύμφωνα με το άρθρο 115 Π.Κ., ο χρόνος παραγραφής της ποινής αρχίζει από την ημέρα που η απόφαση έγινε αμετάκλητη. Η αναφορά στον αμετάκλητο χαρακτήρα της απόφασης πρέπει να διαβασθεί σε συνδυασμό με την πρόβλεψη του άρθρου 473 παρ. 3 εδ. γ' Κ.Ποιν.Δ., σύμφωνα με την οποία «η καταχώρηση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο απαιτείται μόνο για την έναρξη της προθεσμίας της αναίρεσης και τυχόν μη καταχώρηση δεν εμποδίζει την παραγραφή της ποινής». Εφόσον η μη καταχώρηση της καθαρογραμμένης απόφασης στο ειδικό βιβλίο δεν εμποδίζει την παραγραφή της ποινής, η τελευταία αρχίζει από τη δημοσίευση της απόφασης και από και την παρέλευση προθεσμίας δεκαπέντε (προθεσμία καθαρογράφησης της απόφασης) και είκοσι (μεγαλύτερη προθεσμία για την άσκηση αναίρεσης) ημερών. Το αφετήριο αυτό σημείο ισχύει ανεξάρτητα του αν ο κατηγορούμενος ήταν παρών ή απών κατά την απαγγελία της απόφασης. Αντίθετα, εφόσον πρόκειται για εκκλήτη απόφαση, η παραγραφή αρχίζει όταν παρέλθει η προθεσμία για την άσκηση έφεσης και το ένδικο αυτό μέσο δεν ασκηθεί. Σε αυτή την περίπτωση, ο χρόνος

¹⁴⁶ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 393 – 394

έναρξης της προθεσμίας παραγραφής ταυτίζεται με το χρόνο κατάφασης του αμετακλήτου¹⁴⁷.

Η παραγραφή αρχίζει από την ημέρα που η απόφαση έγινε αμετάκλητη, προϋποθέτει όμως, ότι αυτή δεν εκτελείται. Το άρθρο 116 Π.Κ. προβλέπει συγκεκριμένους λόγους αναστολής της παραγραφής των ποινών: α) για όσο χρόνο, σύμφωνα με το νόμο δεν μπορεί να αρχίσει ή να εξακολουθήσει η εκτέλεση της ποινής, β) για όσο χρόνο, σύμφωνα με το άρθρο 99 Π.Κ., έχει ανασταλεί η εκτέλεση ή έχει επιτραπεί η καταβολή με δόσεις της χρηματικής ποινής ή του προστίμου που επιβλήθηκε και γ) για όσο χρόνο διαρκεί η εκτέλεση κάποιου από τα μέτρα που προβλέπουν τα άρθρα 71 και 72 Π.Κ.

Ζήτημα παραγραφής ανακύπτει και με την κατάγνωση μέτρων ασφαλείας. Το άρθρο 75 Π.Κ., ρυθμίζει την παραγραφή των μέτρων ασφαλείας και συγκεκριμένα αφορά τα εξής μέτρα ασφαλείας: της φύλαξης ακαταλόγιστων εγκληματιών (άρ. 69 Π.Κ.), της εισαγωγής αλκοολικών και τοξικομανών σε θεραπευτικό κατάσταση (άρ. 71 Π.Κ.), της παραπομπής σε κατάσταση εργασίας (άρ. 72 Π.Κ.) και της απέλασης αλλοδαπού (άρθρο 74 Π.Κ.). Αντίθετα, δεν περιλαμβάνεται στη ρύθμιση το μέτρο ασφαλείας της απαγόρευσης διαμονής, όπου η προθεσμία παραγραφής κρίνεται ως πενταετής. Η διάρκεια της παραγραφής των μέτρων ασφαλείας είναι τριετής και η έναρξη της προθεσμίας της εντοπίζεται στην ημέρα, κατά την οποία η απόφαση καθίσταται αμετάκλητη, της ημέρας αυτής συνυπολογιζομένης.

Η διάταξη του άρθρου 75 παρ. 3 Π.Κ. ορίζει, ότι στην προθεσμία των τριών ετών δεν πρέπει να συνυπολογισθεί ο χρόνος κατά τον οποίο ο καταδικασμένος εκτίει ποινή στερητική της ελευθερίας ή άλλο μέτρο ασφάλειας στερητικό της ελευθερίας. Αυτή η διάταξη του άρθρου 75 παρ. 3 Π.Κ. τέθηκε εκ περισσού, διότι η εκτέλεση των μέτρων ασφαλείας των άρθρων 71, 72 και 74 Π.Κ. δεν είναι δυνατή πριν την έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής.

¹⁴⁷ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 396

14. Χαρακτηρισμός της πράξης ως ανέγκλητης

Ο Ποινικός Κώδικας μεριμνά και για το ενδεχόμενο της έκδοσης (μετά την αμετάκλητη καταδίκη του κατηγορουμένου) νόμου, που καταργεί το αξιόποινο της συμπεριφοράς για την οποία εκδόθηκε η καταδικαστική απόφαση. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 Π.Κ. «Αν μεταγενέστερος νόμος χαρακτήρισε την πράξη όχι αξιόποινη παύει και η εκτέλεση της ποινής που επιβλήθηκε καθώς και τα ποινικά επακόλουθά της»¹⁴⁸. Η δημοσίευση νόμου που χαρακτηρίζει την πράξη ως μη αξιόποινη, συνιστά καταλυτικό της εκτελεστότητας λόγο. Ο εισαγγελέας οφείλει να μην παραγγείλει την εκτέλεση της σχετικής δικαστικής απόφασης, αν η εκτέλεση δεν έχει αρχίσει ή να παραγγείλει την παύση της εκτέλεσής της, αν αυτή ήδη εκτελείται¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 385

¹⁴⁹ Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σ. 388

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, η κεντρική έννοια της εργασίας, τόσο στο τμήμα της επιμέτρησης όσο και σε αυτό της εκτέλεσης, είναι η «ποινή», η οποία ως ύστατη έκφανση του ποινικού φαινομένου δεν αναλώνεται στο χρόνο της επιβολής της. Απαιτεί συσχέτιση της ύλης τόσο του ουσιαστικού όσο και του δικονομικού ποινικού δικαίου και διακρίνεται από πολυπλοκότητα. Αυτό διαπιστώνεται καθημερινά, στην ποινική διαδικασία, τόσο στο στάδιο έκδοσης δικαστικής απόφασης μέχρι και την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης και εν τέλει την εκτέλεσή της κατά το στάδιο της έκτισης της ποινής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Β. Αδάμπας, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις – Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), Νομική Βιβλιοθήκη 2014
- 2) ΑΠ 1393/2010, Ποινική Δικαιοσύνη 2011
- 3) Α. Αποστολίδου, Η μετατροπή της περιοριστικής της ελευθερίας ποινής και ειδικότερα η παροχή κοινωφελούς εργασίας, Υπεράσπιση 1998
- 4) Χ. Δημόπουλος, Σωφρονιστική Νομοθεσία, Νομική Βιβλιοθήκη 2005
- 5) Μ. Καϊάφα Γκμπάντι σε Μ. Καϊάφα Γκμπάντι/Ν. Μπιτζιλέκη/Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2008
- 6) Α. Καρράς, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, 3^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη 2016
- 7) Α. Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας 2007
- 8) Α. Κωστάρας, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού Δικαίου, 2^η έκδοση, Σάκκουλας 2004
- 9) Α. Κωστάρας, ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Έννοιες και Θεσμοί του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- 10) Λ. Μαργαρίτης, Ν. Παρασκευόπουλος – Γ. Νούσκαλης, ΠΟΙΝΟΛΟΓΙΑ άρθρα 50 – 133 Π.Κ., 8^η έκδοση, Σάκκουλας 2016
- 11) Ν. Μπιτζιλέκης, Αρχές και συνέπειες της φαινομενικής συρροής εγκλημάτων, Ποινικά Χρονικά 2007
- 12) Γ. Μπουρμάς, Η ενιαία ποινή, Νομική Βιβλιοθήκη 2013
- 13) Π. Μπρακουμάτσος, Εννοιολογική και νομολογιακή προσέγγιση του δικαίου εκτέλεσης ποινικών αποφάσεων και ποινών, Ποινικά Χρονικά 2005
- 14) Κ. Παπαχρήστος, Συρροή Εγκλημάτων & Φαινομενική Συρροή Ποινικών Κανόνων, Το Ισπανικό Μοντέλο Επίλυσης Των Προβλημάτων Συρροής, Νομική Βιβλιοθήκη 2011
- 15) Στ. Παύλου, Οι αρχές της φαινομενικής συρροής, Επικουρικότητα και Συρροή, Σάκκουλας 2003
- 16) Κ. Σταμάτης, Συστημ. Ερμ. Π.Κ., 2005

- 17) Α. Χαραλαμπίδης, Διάγραμμα Ποινικού Δικαίου (γενικό μέρος), 5^η έκδοση, Σάκκουλας 2003
- 18) Α. Χαραλαμπίδης, Ποινικός Κώδικας ερμηνεία κατ' άρθρο, Τ. Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2014
- 19) Α. Χαραλαμπίδης, ΣΥΝΟΨΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, Γενικό Μέρος ΙΙ, Η Ποινή, Σάκκουλας 2012
- 20) Χ. Χριστοφορίδης, Η Απονομή της Ποινικής Δικαιοσύνης, Σάκκουλας 2003
- 21) ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ «ΝΟΜΟΣ»